

การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

โดย

นายธนินท์รัฐ ภูมิธนเกียรติ
กรรมการผู้จัดการ
บริษัท ภูมิธนเกียรติ จำกัด

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน” ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจของ นายธนินท์รัฐ ภูมิธนเกียรติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ – ๒๕๖๖

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายธนินทร์รัฐ ภูมิธนเกียรติ **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๖๕

การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ จะช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาค รวมทั้งมีส่วนในการผลักดันให้ภาคเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีของประเทศไทย โดยเอกสารวิจัยฉบับนี้นำเสนอข้อมูลแบบเอกสารวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มทอผ้า ผู้แทนจากหน่วยงานราชการ และผู้แทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า

ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวบ้าน ว่าด้วย การอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมชาวบ้าน เช่น การสาธิตวิธีการทอผ้าไหมเพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยการทำให้ดู พร้อมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากบุคคลในครอบครัวตามธรรมเนียมประเพณีของสังคม มุ่งให้คนในครอบครัวนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดให้แก่คนในครอบครัวรุ่นต่อ ๆ ไป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพของเส้นไหม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ส่วนต้นน้ำคือ การปลูกหม่อมเลี้ยงไหม กระบวนการผลิตเส้นไหม การแปรรูปสาวไหม ฟอกย้อมสีเส้นไหม การคัดเลือกคุณภาพของเส้นไหม รวมถึงการคัดเลือกขนาดของเส้นไหมให้ได้ขนาดใกล้เคียงกัน จึงจำเป็นต้นอาศัยความชำนาญและประสบการณ์

การขับเคลื่อนและการพัฒนาชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการจัดการตนเองในทุกมิติ การให้ความช่วยเหลือกันและกันแบบญาติมิตร ให้ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ให้การดูแลเอาใจใส่กันและกัน ทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนมิใช่เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงินเท่านั้น แต่สวัสดิการเป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วม เป็นธรรมและเท่าเทียม

Abstract

Title Sustainable Development of the Foundational Economy
Field Economic
Name Mr. Thaninrat Phumthanakiat **Course** NDC Class 65

Strengthening local economies being competitive and self-reliant will help raise the standard of living and livelihood of farmers in the community. Contribute to tackling poverty and inequality. It also contributes to driving the economic sector to recover to normal. Therefore, the researcher is interested in studying the key elements of a strong foundation economy and the process of driving the micro economy in order to achieve clear concrete solutions towards sustainability goals, which are in line with Thailand's 20 year national strategy. This research paper presents data in the form of a qualitative research paper. It uses an in-depth interview data collection method from textile groups. Representatives from government agencies and relevant private sector representatives to provide opinions and suggestions on sustainable development of the micro-economic system. The results of the study showed that:

Wisdom of folk culture on conservation, inheritance and transmission of wisdom Local cultural practices, such as demonstrating how to weave silk to follow by making it look and discussing and exchanging knowledge together, which starts from family members according to the traditions of society, aim for family members to apply knowledge in daily life and transfer it to family members Later generations and product development and quality of silk, which starts from the upstream part is silk farming. Silk Production Process Silk girl processing Bleaching silk dye Selection of silk quality, including selection of silk size to be similar size. Therefore, it is necessary to rely on expertise and experience.

Driving and Sustainable Development of Silk Weaving Community It focuses on self-management in all dimensions. Helping each other like relatives, loving and generous to each other, caring for each other. Therefore, community welfare is not just a financial aid. But welfare is both encouragement, wealth and knowledge, a process of giving with value, receiving with dignity, participation, fairness and equality.

คำนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จำเป็นต้องรู้ทั้งข้อมูลด้านบวกและข้อมูลด้านลบ เพื่อให้เกิดการศึกษา (Best Practice) สามารถแก้ไขปัญหาในภาพรวมได้ และเป็นกลไกในการเป็น (Social Enterprise) เพื่อดูแลชุมชน ดูแลจังหวัด ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องรู้สุขภาพของทุกจังหวัด และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ต้องบริหารจัดการตนเองให้ได้ และมีกำลังที่จะดูแลชุมชนได้ต่อไป ข้อเสนอหนึ่งก็คือ การจัดทำบทวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลของแต่ละพื้นที่ชุมชนอย่างตรงไปตรงมา วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนาเพื่อปรับปรุงและหนุนเสริมให้ภาครัฐ มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และนำเอาตัวอย่างความสำเร็จของพื้นที่ในแต่ละจังหวัดที่ประสบผลสำเร็จไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับพื้นที่อื่น ๆ ร่วมขับเคลื่อนนโยบายเพื่อให้เกิดความยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง การเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน ช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง เพราะการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน

(นายธนินท์รัฐ ภูมิธนเกียรติ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์วิกฤตโควิด-๑๙ ที่ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจไทยเท่านั้น แต่วิกฤตครั้งนี้ทำให้เห็นถึงความเปราะบางของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในหลายจุดและสิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดคงหนีไม่พ้นเรื่องการรับมือกับปัญหาทางด้าน “รายได้ที่ลดลง” เราต้องกลับมาให้ความสำคัญกับภาคเกษตรอันเป็นรากฐานที่สำคัญของเศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) ซึ่งก็คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือจาก กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมือง ศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และผู้แทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผู้ซึ่งมีความความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน เพื่อผลักดันเป้าหมายในการสร้างรายได้ การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรม ชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน ทั้งนี้ผู้วิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณ เพื่อเป็นการตอบแทนในคุณูปการที่ท่านเหล่านั้นมีต่อผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณท่านพลโท นักรบ บุญบัวทอง, พลโท อำนาจ เลิศหิรัญย์ ท่านที่ปรึกษา พันเอกหญิง รัตดา แดงปุ่น อาจารย์ประจำวิชา ที่กรุณาให้เกียรติเป็นที่ปรึกษาหลักงานวิจัยนี้

(นายธนินทร์รัฐ ภูมิธนเกียรติ)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
คำจำกัดความ	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๗
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ	๗
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	๒๗
แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม	๓๖
ความหมายของเศรษฐกิจฐานราก	๔๗
การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น	๕๐
แผนแม่บทที่ ๑๖ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)	๖๐
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐	๖๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๘
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๗๖
สรุป	๗๖
บทที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก ที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	๗๗
กลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ	๗๘
องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ	๘๕
สรุป	๙๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔	
แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง	
ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ	๙๕
แนวทางการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง	
ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์	
ได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน	๙๕
ทิศทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า	
อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ สู่การเป็นชุมชนดีพร้อม	๙๗
สรุป	๙๙
บทที่ ๕	
สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๐๓
สรุป	๑๐๓
ข้อเสนอแนะ	๑๐๗
บรรณานุกรม	๑๑๑
ภาคผนวก	๑๑๔
ผนวก ก คำถามวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน”	๑๑๕
ผนวก ข คำถามกลุ่มวิจัย	๑๑๖
ผนวก ค วิเคราะห์บริบทของกลุ่มทอผ้าบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า	
อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (SWOT)	๑๑๗
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๒๕

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๒-๑

ตารางเปรียบเทียบอุตสาหกรรม ๔.๐ และสังคม ๕.๐

๕๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒-๑	กรอบแนวคิดของการวิจัย	๗๖
๓-๑	ตลาดลายผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ	๘๓
๓-๒	ศรีสะเกษพร้อมใจ นุ่งผ้าไทยใส่บาตร ทำความดี วิถีพอเพียง	๘๗
๓-๓	กิจกรรมโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่	๘๘
๓-๔	กิจกรรมโครงการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร	๘๙
๓-๕	กิจกรรมโครงการสร้างทายาทหม่อมไหม	๙๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะเวลา ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) ที่ประกาศโดย นายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นสิ่งสำคัญในการให้ประเทศไทยมีทิศทางที่ชัดเจน ในระยะยาวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เรียกกันว่าเป็นแผน ๖-๖-๔ ซึ่งประกอบด้วย ๖ ด้าน ๖ ยุทธศาสตร์หลัก และ ๔ ยุทธศาสตร์สนับสนุน ยุทธศาสตร์ทั้ง ๖ ด้านประกอบด้วยความมั่นคง การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความเสมอภาคทางสังคม การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการปรับสมดุลของสภาพแวดล้อม และการพัฒนาภาครัฐ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มและพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ ให้ความยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เสริมสร้างเสถียรภาพของชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและความยั่งยืน เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภาครัฐ และส่งเสริมธรรมาภิบาล ๔ ยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม การพัฒนาเมือง ภูมิภาคและเขตเศรษฐกิจ และความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการพัฒนา

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่เน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อให้เติบโตที่ยั่งยืน โดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การกำหนดให้ภาคการเกษตรและครัวเรือนเป็นกลุ่มเป้าหมายของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกร ฐานทรัพยากรและบริบทของพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นระบบการจัดการตนเองของเกษตรกร และการมีกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงฐานทรัพยากร การวิจัย ความรู้ทั้งทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการผลิตและยกระดับเป็นผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่คุณค่า และเพิ่มช่องทางการตลาด และเชื่อมโยงการค้าด้วยเครือข่ายพันธมิตรและวิสาหกิจเพื่อสังคม พลิกฟื้นโครงสร้างทางสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และช่วยลดความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ดำเนินการนำพลังทางสังคมที่ประกอบด้วยภาคเอกชน ประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อนรูปแบบประชารัฐ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ยกกระดับขีดความสามารถของชุมชน อีกทั้งสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม พร้อมกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการสร้างงานในพื้นที่ สร้างสังคมคุณภาพ ในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและการศึกษา

จัดความสัมพันธ์ระหว่างราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้เอื้อต่อประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่และการกำกับ ติดตาม เพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการทำงานของภาครัฐ

ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์วิกฤตโควิด-๑๙ ที่ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจไทยเท่านั้น แต่วิกฤตครั้งนี้ทำให้เห็นถึงความเปราะบางของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในหลายจุดและสิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดคงหนีไม่พ้นเรื่องการรับมือกับปัญหาทางด้าน “รายได้ที่ลดลง” ยามเกิดวิกฤต โดยเฉพาะภาคธุรกิจที่ผู้ประกอบการบางรายต้องหยุดพักกิจการชั่วคราว หรือบางรายจำเป็นต้องปิดกิจการไปเลยก็มี พนักงานหรือลูกจ้างบางคนถูกลดเงินเดือนและงด OT รวมทั้ง Freelance ที่รายได้หายอย่างกะทันหัน ซึ่งหากย้อนกลับไปเศรษฐกิจไทยเผชิญกับความไม่แน่นอนจากหลายเหตุการณ์ อาทิ ช่วงวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ ปัญหาการเมืองในประเทศ ความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ทั้งสงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และสถานการณ์การขอลงตัวออกจากสหภาพยุโรปของอังกฤษ จะเห็นว่า ประชาชนไทยใช้ชีวิตอยู่บนความไม่แน่นอนมาโดยตลอด ทั้งมาจากภายในประเทศและภายนอกประเทศ และโลกยุคหลังโควิด-๑๙ ประชาชนไทยยังคงต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนที่สูงขึ้น ทั้งเรื่องเดิมอย่างปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพอากาศที่แปรปรวน หรือเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและการใช้ชีวิตของประชาชนไทยที่พร้อมจะเกิดขึ้นได้เสมอ เช่น การกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย จากวิกฤตโควิด-๑๙ ทำให้เราเห็นจุดอ่อนเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจในหลายมิติ แต่ในอีกมุมหนึ่งนับว่าเป็นโอกาสในการแก้ไขจุดอ่อน สร้างจุดแข็ง เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไทย การปรับโครงสร้าง “เศรษฐกิจไทย” ไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นทางรอดที่จะนำพาเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไทยไปในทิศทางที่ดีและมีคุณภาพมากขึ้น

บทเรียนจากวิกฤตโควิด-๑๙ ที่เกิดขึ้น ทำให้เราต้องกลับมาให้ความสำคัญกับภาคเกษตรอันเป็นรากฐานที่สำคัญของเศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) ซึ่งก็คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือเกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก

การให้ความสำคัญกับ "เศรษฐกิจฐานราก" ก็เพื่อให้เกษตรกรไทยสามารถแสวงหาโอกาสและพร้อมเผชิญกับความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในโลกหลังโควิด-๑๙ ได้อย่างเข้มแข็งการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจฐานรากของไทยให้เข้มแข็ง จำเป็นต้องดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ ประการแรก การปรับตัวของเกษตรกรเอง เกษตรกรต้องปรับจากการผลิตแบบดั้งเดิมสู่การผลิตแบบใหม่ ทำเกษตรผสมผสาน ผลิตสินค้าเกษตรพรีเมียม เกษตรกรในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ได้แข่งขันแต่ใน

ประเทศต้องแข่งกับต่างประเทศด้วยและถ้าไม่ปรับตัวก็จะแข่งขันไม่ได้ ทั้งนี้ ข้อดีของเกษตรกร คือ มีความพยายามปรับเปลี่ยนตัวเองโดยดูจากเกษตรกรต้นแบบ รัฐต้องหาค้นหาต้นแบบหรือผู้นำ ชุมชนให้เจอเพื่อจูงใจเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยนการผลิตที่นำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น ประการที่สอง การปรับตัวของภาครัฐ โดยปรับมุมมองที่มีต่อเกษตรกรจากการเป็นผู้ผลิตทางการเกษตรให้เป็น ผู้ประกอบการ รวมทั้งปรับทิศทางการส่งเสริมที่ไม่ให้ความสำคัญเฉพาะภาคอุตสาหกรรมและ ภาคบริการเท่านั้นแต่ต้องทำให้เกิดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น รัฐต้องปรับนโยบาย ให้เป็น Integrated System สนับสนุนตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน นโยบายภาคเกษตร จึงต้องส่งเสริม ให้เกษตรกรปรับจากการผลิตแบบดั้งเดิมสู่การผลิตแบบใหม่ สินค้ามีคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย โดยที่เกษตรกรต้องมีทักษะความเป็น ผู้ประกอบการและมีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากหลาย ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ที่ส่งผล กระทบต่อเศรษฐกิจในวงกว้าง ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือเยียวยาและ การฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทุกด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อบรรเทาผลกระทบ และเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ชุมชน ในประเทศไทยสั่งสมมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องนั้นประกอบด้วย ปัญหาความยากจนและหนี้สิน ปัญหาการว่างงานและขาดแคลนงานทำในชุมชน ปัญหาการพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอกชุมชน ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการผลิต เมื่อแต่ละชุมชนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว จึงมีความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนให้ลงไปสู่ฐานชุมชน นำพลังของชุมชนมาถักทอให้เกิดเป็นเครือข่าย โดยการปรับเปลี่ยนทิศทางการและแนวนโยบาย การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งจะกระทำได้โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในภาพรวม เพื่อให้ เกิดเป็น Integrated System และภาครัฐจำเป็นต้องมีนโยบายสนับสนุนทั้งด้านการเชื่อมโยง ตลอดห่วงโซ่อุปทานและด้านการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ ฐานรากที่จะสนับสนุนเกษตรกรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความ เข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ จะช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการ ครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาค รวมทั้งมีส่วนในการผลักดันให้ภาคเศรษฐกิจสามารถฟื้นตัว กลับมาสู่ปกติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานราก ที่เข้มแข็งและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมาย หลักความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน
๒. เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยให้เกิดรูปธรรมอย่างยั่งยืน
๓. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน แสวงหาโอกาสและความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายได้อย่างเข้มแข็ง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน โดยจะทำการศึกษาวิจัยภายในขอบเขต ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านข้อมูล

เอกสารวิจัยฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัว ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง การเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน ช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง เพราะการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่

เอกสารวิจัยฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ในชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ่ง บ้านเมืองหลวง บ้านหัวช้าง บ้านตระกวน บ้านโพธิ์สามัคคี บ้านโนนสว่าง เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

๓. ขอบเขตด้านประชากร

เนื่องจากเอกสารวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลแบบเอกสารวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและผู้แทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๙ คน

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาเอกสารวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลา ๖ เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๖๕ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖

วิธีดำเนินการวิจัย

การการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริงและการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นของตัวแทนกลุ่มทอผ้าบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และผู้แทนจากภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และประสบการณ์ตรงของผู้ศึกษาวิจัย

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดระเบียบข้อมูล การจัดกลุ่มข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล การหารูปแบบจากข้อมูล การกำหนดคำสำคัญ (key Word) ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่ข้อเท็จจริง และการสรุปประเด็นสำคัญเพื่อตอบปัญหาการวิจัย

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งของประเทศไทย
๒. ทำให้สามารถขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากเห็นผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนอย่างยั่งยืน
๓. เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก และทำให้ความรู้และเทคโนโลยีเข้าถึงสำหรับระดับฐานราก
๔. เกิดการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้ระหว่างชุมชนเข้มแข็ง สืบสานแนวทางพระราชดำริ เพื่อขยายผลการพัฒนาในระดับครัวเรือนให้อยู่รอด มีความเป็นอยู่ที่ดีเพิ่มขึ้นและสามารถพัฒนาก้าวต่อไปสู่ชุมชนพอเพียงด้วยการรวมกลุ่มเพื่อ

คำจำกัดความ

ระบบเศรษฐกิจฐานราก	หมายถึง	ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีคุณธรรม มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน ครอบคลุมทั้งพื้นที่ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบที่มี ลักษณะสร้างความเข้มแข็ง และสร้างความสัมพันธ์ทางแนวราบกับเศรษฐกิจแบบปัจเจก ในระบบที่มีลักษณะ ความร่วมมือ เป็นหุ้นส่วนร่วมกัน เพื่อพาสังคมไทยไปสู่ความยั่งยืน
เศรษฐกิจชุมชน	หมายถึง	กลุ่มคน หรือชุมชนที่รวมกันทำงานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย การ บริโภค และการบริการโดยมีทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น ทุนมนุษย์ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ เป็นต้น เป็นเครื่องมือการทำงานเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชน หรือพื้นที่นั้นๆ
เกษตรกร	หมายถึง	ผู้ที่ทำเกษตรกรรม การเพาะปลูกพืช เพาะเลี้ยงปศุสัตว์ และการประมงเพื่อผลิตอาหาร วัตถุดิบ เส้นใยธรรมชาติ และผลิตผลอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งการอุปโภคและบริโภค เป็นอาชีพอิสระที่ไม่จำเป็นต้องขึ้นตรงกับหน่วยงานใด สามารถบริหารจัดการเวลาและวางแผนการทำงานได้เอง
ผลิตภัณฑ์ชุมชน	หมายถึง	ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าที่ผลิตโดยกลุ่มชาวบ้านในชุมชนบ้านกุดไทรง อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน” ได้นำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ
๒. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน
๓. แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
๔. ความหมายของเศรษฐกิจฐานราก
๕. การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น
๖. แผนแม่บทที่ ๑๖ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๘. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๙. สรุป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๖๖) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง การที่เศรษฐกิจเจริญขึ้น สังคมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มมากขึ้น รายได้ต่อหัวของประชาชนเพิ่มขึ้น และมาตรฐานการครองชีพดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น สุขภาพ การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งประชาชน มีจริยธรรมดีขึ้น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองดีขึ้น

การพัฒนามุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต ความสามารถของบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง และความสามารถในการควบคุมตัวเอง

๑. รูปแบบการพัฒนา

๑.๑ การพัฒนาแบบเสรี (Free Development) เปิดโอกาสให้เอกชนสร้างความเจริญและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางประชาธิปไตยและระบบการแข่งขันโดยเสรี (Democracy and Enterprise)

๑.๒ การพัฒนาแบบบังคับ (Forced Development) รัฐบาลเป็นผู้กำหนดควบคุมดูแลการพัฒนาทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ประเทศที่มีระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์

๑.๓ การพัฒนาแบบผสมผสาน, แบบมีแผน (Planned Development) จะมีการพัฒนาอย่างมีระบบ แบบแผนที่แน่นอนในหน่วยงานราชการและพนักงานของรัฐและเปิดโอกาสให้เอกชนดำเนินกิจการ ต่างๆ อย่างเสรี

๒. ระดับการพัฒนา

๒.๑ ประเทศด้อยพัฒนา (Under Development Countries) มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไม่ระมัดระวัง คือ นำเอาทรัพยากรในประเทศส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

๒.๒ ประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติในประเทศ มาแปรรูปและส่งออกยังต่างประเทศ

๒.๓ ประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เป็นประเทศอุตสาหกรรม ไม่ใช้ทรัพยากรภายในประเทศ ส่วนใหญ่จะนำเข้าทรัพยากรธรรมชาติจากต่างประเทศมาแปรรูปแล้วส่งจำหน่ายในรูปสินค้าอุตสาหกรรม

คลังความรู้ออนไลน์ ทुरुปลูกปัญญา. ได้ให้ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) หมายถึง กระบวนการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดหรือขจัดปัญหาความยากจน การว่างงาน การกระจายรายได้ พร้อมกับมีการเปลี่ยนแปลงสวัสดิการของสังคมไปในทางที่ดีขึ้น โดยใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นและต้องตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสงวนทรัพยากรไว้ตอบสนองความจำเป็นของคนรุ่นต่อไปในอนาคตของการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

มีเป้าหมายสำคัญ คือ ประชาชน ดังนี้

๓.๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีกินดี หรือมีสวัสดิการทางเศรษฐกิจสูงขึ้น

๓.๒ มีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ดี มีสวัสดิการทางสังคม หรือมีความปลอดภัยในสังคม

๓.๓ มีความพอใจและความสุขในการดำเนินชีวิต

๓.๔ สร้างความเป็นธรรมในสังคม

๔. ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน เพราะสาเหตุดังนี้

๔.๑ การเพิ่มของจำนวนประชากร ซึ่งไม่สมดุลกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประชากรมีความเป็นอยู่ที่ดีหรือมีสวัสดิการทางเศรษฐกิจสูงขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบาย ได้ใช้สินค้าดีราคาไม่แพง และมีบริการสนองความต้องการอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เช่น การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ที่อยู่อาศัย ฯลฯ

๔.๒ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีลักษณะผูกขาดโดยคนส่วนน้อยเกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม และมีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ รัฐสามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมได้มากขึ้นอย่างมีคุณภาพ เช่น คนยากจน คนพิการ เด็กกำพร้า คนชรา คนว่างงาน และผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

๔.๓ ระบบเศรษฐกิจและสังคมของไทยเป็นระบบเปิด คือ ต้องพึ่งทุนและการค้ากับต่างประเทศ รวมทั้งเปิดกว้างรับเทคโนโลยี การสื่อสาร วัฒนธรรม การศึกษา และการบริโภคจากโลกตะวันตกอย่างเต็มที่ ทำให้สังคมไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองให้สามารถแข่งขันและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกได้ เพื่อมิให้ถูกเอาเปรียบ ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจนได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วส่งผลให้มีความมั่นคงทางการเมืองและการทหาร มีกองทัพที่เข้มแข็ง ทำให้ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออิทธิพลของชาติมหาอำนาจ

๔.๔ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย วาตภัย และภัยจากธรณีพิบัติ เป็นต้น รวมทั้งการเกิดโรคระบาดทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจนได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วส่งผลให้มีความมั่นคงทางการเมืองและการทหาร มีกองทัพที่เข้มแข็ง ทำให้ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าจะเกิดผลดีต่อประชาชน คือ มีมาตรการป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพสามารถควบคุมวิกฤตจากภัยธรรมชาติให้บรรเทาลงได้ และสามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างทันท่วงที ช่วยให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย เช่น มีงบประมาณสร้างเขื่อน ประตุน้ำ คูน้ำ เขื่อนกั้นน้ำ และสร้างบ้านที่อยู่อาศัยให้ผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

๔.๕ ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนามีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ต่ำกว่าเกณฑ์พื้นฐาน อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจน ทำให้ขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งปัจจัย ๔ ในการดำรงชีพ และไม่อาจเลือกอาชีพการงานได้ ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประเทศที่พัฒนาแล้วและมีเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าส่งผลให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ดี มีกำลังซื้อสูง ทำให้มีอิสระในการดำเนินชีวิตมากขึ้น เช่น มีอิสระในการเลือกอาชีพตามความถนัดและความสนใจ ทำให้ชีวิตมีสุข

๕. ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ

ประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเกิดจากความได้เปรียบในปัจจุบันสำคัญ ๒ ประการ คือ

๕.๑ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรง สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ที่ดิน มีพื้นที่ประเทศกว้างใหญ่ มีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำสายยาวหลายสายไหลผ่านพื้นที่เพาะปลูก มีทรัพยากรป่าไม้ แร่ธาตุ และมีทรัพยากรนันทนาการ (แหล่งท่องเที่ยว) อย่างอุดมสมบูรณ์

๕.๑.๒ แรงงาน มีประชากรมีคุณภาพ มีการศึกษาดี มีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายของบ้านเมือง เป็นแรงงานมีฝีมือซึ่งผ่านการพัฒนาฝึกฝนทักษะเป็นอย่างดี

๕.๑.๓ ทุน มีเครื่องมือ เครื่องจักร และนิคมอุตสาหกรรมที่ทันสมัย มีสาธารณูปโภคและปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น รวมทั้ง มีสถาบันการเงินเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของผู้ประกอบการ

๕.๑.๔ เทคโนโลยี มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยนำวิทยาการหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตสินค้าทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ

๕.๑.๕ ตลาด มีตลาดขนาดใหญ่รองรับผลผลิตอย่างกว้างขวาง ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ช่วยกระตุ้นให้การผลิตขยายตัว เกิดการจ้างงาน และเกิดธุรกิจใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การขนส่งสินค้า ประกันภัยสินค้า ทำป้ายโฆษณา สิ่งพิมพ์ กล่องกระดาษและบรรจุภัณฑ์

๕.๒ ปัจจัยทางสังคม และการเมืองการปกครอง เป็นปัจจัยสนับสนุนให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังนี้

๕.๒.๑ สถาบันครอบครัว มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและให้การศึกษาอบรมอย่างมีคุณภาพ

๕.๒.๒ โครงสร้างทางสังคมชนชั้นในสังคมไม่ยึดมั่นตายตัว ชนชั้นล่างหรือกลุ่มคนระดับรากหญ้าสามารถเปลี่ยนหรือเลื่อนฐานะทางสังคมได้ง่ายจากการศึกษาและอาชีพ ทำให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น วิศวกร ช่างฝีมือ โปรแกรมเมอร์ ฯลฯ ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

๕.๒.๓ การเมืองการปกครอง และกฎหมายเป็นประเทศที่มีลักษณะดังนี้มี การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ไม่มีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในอย่างรุนแรง และมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุนและการดำเนินธุรกิจ มีกฎหมายส่งเสริมการลงทุน คุ้มครองแรงงาน คุ้มครองผู้บริโภค และสนับสนุนเกษตรกรในด้านราคาผลผลิต เป็นต้น

๖. เครื่องชี้วัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมและมีเสถียรภาพ ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงเฉลี่ย ต่อบุคคลเพิ่มสูงขึ้น และท้ายที่สุดทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น โดยสามารถวัดการพัฒนาเศรษฐกิจจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับความอยู่ดีกินดีของประชาชน ดังนี้

๖.๑ ดัชนีวัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแสดงถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ รายได้ประชาชาติ เป็นต้น

๖.๒ ดัชนีวัดความอยู่ดีกินดีของประชาชนแสดงถึงระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น อัตราการอ่านออกเขียนได้ อายุเฉลี่ยของประชากร อัตราการตายของทารก อัตราส่วนของแพทย์ต่อจำนวนประชากร เป็นต้น ทั้งนี้ดัชนีชี้วัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นดัชนีพื้นฐานเบื้องต้นที่จะสะท้อนภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนี้

๖.๒.๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) เป็นตัวชี้วัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะแสดงถึงความสามารถในการผลิตและการบริโภคของประเทศ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นมูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย ซึ่งผลิตขึ้นโดยใช้ทรัพยากรภายในประเทศในรอบระยะเวลา ๑ ปี

๖.๒.๒ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product : GNP) แสดงถึงความสามารถในการผลิต การบริโภคของคนไทยทั้งประเทศ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเป็นมูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย ซึ่งผลิตขึ้นโดยคนไทยในประเทศและคนไทยในต่างประเทศ

๖.๒.๓ รายได้ประชาชาติ (National Income : NI) คือ มูลค่าของรายได้ที่ประชาชนคนไทยในประเทศและคนไทยที่ไปทำงานในต่างประเทศได้รับในช่วงระยะเวลา ๑ ปีทั้งนี้ รายได้ประชาชาติคำนวณจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หักด้วยภาษีทางอ้อมและค่าเสื่อมราคา

๖.๒.๔ รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (Per Capita Income) คำนวณได้จากรายได้ประชาชาติหารด้วยจำนวนประชากร ซึ่งใช้เป็นดัชนีสำหรับเปรียบเทียบระดับความอยู่ดีกินดีของประชาชนของประเทศต่าง ๆ

การวัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของการวัดการพัฒนา เศรษฐกิจดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีแนวคิดการวัดความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness : GNH) ขึ้น เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นแต่ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จนละเลยความสุขซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ยังไม่มีดัชนีวัดความสุขมวลรวมประชาชาติที่แน่นอนหรือชัดเจน ในขณะนี้ แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญกับความสุขของประชาชนมากกว่าการมุ่งเน้น แต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

๗. รูปแบบของระบบเศรษฐกิจ

รูปแบบของในโลกนี้มี ๓ รูปแบบหลัก ประกอบด้วย ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งแต่ละระบบจะเกี่ยวข้องกับเรื่อง ตลาดว่ารัฐบาลจะให้เกิดการแข่งขันอย่างสมบูรณ์หรือไม่ กับเรื่องกลไกราคา คือ อุปสงค์ และอุปทาน รวมถึงเกี่ยวข้องกับการแทรกแซงราคาโดยรัฐ ว่ารัฐบาลสามารถจะเข้าไปช่วยเหลือผู้ประกอบการ หรือผู้บริโภคได้มากน้อยเพียงไร ด้วยวิธีการใด เมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

๗.๑ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า ระบบ เสรีนิยมหรือระบบตลาด ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ เอกชนสามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ ได้ โดยบทบาทของรัฐบาลกลาง คือ การทำหน้าที่ให้บริการทาง สังคม ได้แก่ การป้องกันประเทศ การออกกฎหมาย เป็นต้น ผู้ผลิต และผู้บริโภค จึงมีอิสระ ทั้งในการเลือกผลิต และในการบริโภคได้อย่างเสรี โดยใช้กลไกราคา หรือกลไกตลาด ขับเคลื่อน กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คือ เอกชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยใช้กำไร และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เป็นแรงจูงใจในการ ดำเนินกิจการ ส่วนเสียคือ ความแตกต่างทางความสามารถในการหารายได้ ระหว่างผู้ประกอบการ ในระบบจะนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงมีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างสิ้นเปลืองผ่าน การทำตลาด อย่างการโฆษณาสินค้า

๗.๒ ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism) ในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม รัฐบาลจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อดำเนินการช่วยเหลือบุคคลที่มีรายได้น้อย ผ่านทางระบบสวัสดิการของรัฐ ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบนี้คือ สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทางเศรษฐกิจอย่างได้ผล แต่ข้อเสียคือ การขาดความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจาก การเข้ามาควบคุมโดยรัฐบาล

๗.๓ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสาน การดำเนินงาน ระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบผสม โดยการดำเนิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ จะเป็นบทบาทของภาคเอกชน ตามกลไกราคา หรือกลไกตลาด ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนรัฐจะเข้ามากำกับดูแลในกิจการที่สำคัญ เช่น สาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐาน ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบผสม คือ การนำข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และ ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมารวมเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนข้อเสียคือ ยังก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทางเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการแทรกแซงกลไกราคาโดยรัฐ อาจส่งผล ให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตามมาได้

๘. ความหมายของ “ตลาด” ในทางเศรษฐศาสตร์

คือการค้าที่ผู้ซื้อ และผู้ขาย ตกลงซื้อขายสินค้าและบริการ ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ จริง ๆ เพราะอาจทำผ่านระบบออนไลน์ได้ เราสามารถแบ่งประเภทของตลาดได้ดังนี้

๘.๑ ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfect Competition Market) เป็นตลาดที่มีผู้ซื้อ และผู้ขายเป็นจำนวนมาก ลักษณะของสินค้ามีความเหมือนกันทุกประการ จนสามารถใช้แทนกันได้ อย่างสมบูรณ์ ผู้ผลิตสามารถเข้าออกตลาดได้อย่างเสรี ตัวอย่างสินค้าในตลาดแบบนี้ ก็เช่น สินค้าทางการเกษตร

๘.๒ ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ (Imperfect Competition Market) เรียกกง่าย ๆ ว่า ตลาดผูกขาด (Monopoly) เป็นตลาดที่มีผู้ผลิต หรือผู้ขายเพียงรายเดียว ในการขายสินค้าที่หาสินค้า อื่นมาทดแทนได้ยาก จึงทำให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาผลิตแข่งขันได้ยาก หรือแทบเป็นไปไม่ได้ ตัวอย่าง สินค้าในตลาดแบบนี้ ก็เช่น ไฟฟ้า ประปา รถไฟ

๘.๓ ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic Competition Market) เป็นตลาด ที่มีการแข่งขันจากผู้ผลิตหลายราย สินค้าสามารถใช้ทดแทนกันได้ อาจมีความแตกต่างบ้างในแง่ของ บรรจุภัณฑ์ การโฆษณา ผู้ผลิตรายใหม่สามารถเข้ามาแข่งขันในตลาดได้ง่าย ตัวอย่างสินค้าในตลาด แบบนี้ ก็เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป ปากกาลูกกลิ้ง ร้านอาหาร

๘.๔ ตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly) เป็นตลาดที่มีผู้ขายสินค้า หรือบริการ จำนวนน้อยแต่ละรายมีอำนาจในการผูกขาดระดับหนึ่ง สินค้าอาจเหมือนกัน หรือแตกต่างกันก็ได้ โดยผู้ผลิต รายใหม่สามารถเข้ามาแข่งขันในตลาดได้ยาก ตัวอย่างสินค้าในตลาดแบบนี้ ก็เช่น ปูนซีเมนต์ รถยนต์ หนังสือพิมพ์

๙. กลไกราคา หรือกลไกตลาด

เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และระบบ เศรษฐกิจแบบผสม เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างอุปสงค์และอุปทาน

๙.๑ อุปสงค์ (demand) หมายถึง ความต้องการซื้อสินค้าใดสินค้าหนึ่งจากผู้บริโภค มี ณ ระดับราคาต่าง ๆ เมื่อปัจจัยอื่น ๆ คงที่ โดยอุปสงค์ต้องมีอำนาจซื้อ โดยที่อุปสงค์ประกอบด้วย ความต้องการซื้อ ความสามารถในการซื้อ และความเต็มใจที่จะจ่าย กฎของอุปสงค์ (Law of Demand) แปรผกผันกับราคา กล่าวคือ ถ้าราคาสูง ส่งผลให้ อุปสงค์ต่ำ ซึ่งจะทำให้ราคาลดลงในที่สุด ถ้าราคาต่ำ ส่งผลให้ อุปสงค์สูง ซึ่งจะทำให้ราคาสูงขึ้นในที่สุด

๙.๒ อุปทาน (supply) หมายถึง ปริมาณเสนอขายสินค้าที่ผู้ผลิตเต็มใจทำการผลิต ณ ระดับราคาต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด โดยที่อุปทานประกอบด้วย ความต้องการขาย ความสามารถที่จะเสนอขาย และความเต็มใจที่จะเสนอขาย กฎของอุปทาน (Law of Supply) แปรผันตรงกับราคา กล่าวคือ ถ้าราคาสูง ส่งผลให้ อุปทานสูง ซึ่งจะทำให้ราคาลดลงในที่สุด ถ้าราคาต่ำ ส่งผลให้ อุปทานต่ำ ซึ่งจะทำให้ราคาสูงขึ้นในที่สุด กลไกราคา จึงเปรียบได้กับ “มือที่มองไม่เห็น (Invisible Hand)” ที่ช่วยปรับสมดุลให้กับตัวอุปสงค์ และอุปทาน โดยผ่านราคา

๑๐. การแทรกแซงราคาโดยรัฐ

เนื่องจากในความเป็นจริง ระบบตลาดไม่ได้ถูกขับเคลื่อนโดยมือที่มองไม่เห็น ตามกลไกตลาด แต่ผู้ที่มีทุนมากสามารถกำหนดตลาดให้เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการได้ จนเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ อย่างที่เห็นในประเทศที่อ้างว่าใช้ระบบตลาดเสรีทั่ว ๆ ไป อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ หรือหลายประเทศในยุโรปตะวันตก ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจากความไม่ยุติธรรมของกลไกตลาด รัฐบาลจึงอาจแก้ไขด้วยการเข้าแทรกแซงราคา เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ซึ่งสามารถใช้มาตรการได้หลายรูปแบบตามแต่สถานการณ์ ดังนี้

๑๐.๑ การกำหนดราคาขั้นต่ำ เป็นมาตรการที่รัฐจะใช้เมื่อราคาสินค้าต่ำกว่าราคาตลาดหรือราคาดุลยภาพ จึงต้องกำหนดราคาให้สูงกว่าราคาตลาด มักเป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรในการพยุงราคาพืชผลทางการเกษตร โดยรัฐบาลอาจรับซื้อผลผลิตส่วนเกิน หรือให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกรในส่วนที่ขายได้น้อยกว่าราคาประกัน

๑๐.๒ การกำหนดราคาขั้นสูง เป็นมาตรการที่รัฐจะใช้เมื่อราคาสินค้าสูงกว่าราคาตลาดหรือราคาดุลยภาพ จึงต้องกำหนดราคาให้ต่ำกว่าราคาตลาด คือไม่ให้สูงเกินไป มักเป็นมาตรการช่วยเหลือผู้บริโภคที่มีรายได้น้อย หรือใช้ในช่วงของการเกิดเงินเฟ้อ เกิดสงคราม เกิดการขาดแคลนสินค้าและบริการ

๑๐.๓ การเก็บภาษี เป็นมาตรการที่รัฐต้องการเพิ่มปริมาณ หรือลดการบริโภคสินค้าบางประเภท ตัวอย่างเช่น หากรัฐต้องการส่งเสริมให้บริโภคสินค้าบางอย่างมากขึ้น เช่น น้ำมันไบโอดีเซล ก็ใช้การลดภาษี หรือยกเว้นภาษีให้แก่สินค้าที่ต้องการส่งเสริม ในทางตรงกันข้าม หากรัฐต้องการส่งเสริมให้บริโภคสินค้าบางอย่างลดลง เช่น เหล้า บุหรี่ ก็ใช้การเพิ่มภาษีเพื่อให้สินค้านั้นมีราคาสูงขึ้น

๑๑. ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (๒๕๖๖) ให้ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจว่า เป็นเรื่องที่ได้รับ ความสนใจอย่างมากตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จากเหตุผลต่าง ๆ ได้แก่

๑๑.๑ ประเทศด้อยพัฒนาเริ่มรับรู้ความแตกต่างในชีวิตความเป็นอยู่ของตนกับประเทศพัฒนา

๑๑.๒ ประเทศที่เคยเป็นประเทศอาณานิคมต้องการฟื้นฟูประเทศด้วยการเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

๑๑.๓ ประเทศกำลังพัฒนาเริ่มตระหนักถึงปัญหาความยากจนของประชาชน

๑๑.๔ อัตราการเพิ่มของประชาชนสูงมากในประเทศกำลังพัฒนา

๑๑.๕ สงครามเย็นทำให้ประเทศพัฒนาแล้วพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา เพื่อสร้างพันธมิตรทางอุดมการณ์ทางการเมือง

๑๑.๖ องค์กรระหว่างประเทศ เข้ามามีบทบาทเป็นแหล่งเงินกู้และเงินช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) หมายถึง การเพิ่มขึ้นในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศหนึ่งหรือเมื่อความสามารถในการผลิตของประเทศเพิ่มขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอาจวิเคราะห์ได้โดยใช้เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต และการเพิ่มรายได้และผลผลิตภายในประเทศ การเพิ่มขึ้นของผลผลิต ปัจจัยการผลิต และประสิทธิภาพการผลิต และการขยายตัวของสินค้าและบริการทั้งหมด หรือการที่สินค้าและบริการเฉลี่ย ต่อบุคคลขยายตัวเพิ่มขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) หมายถึง กระบวนการพัฒนาให้เกิดความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มมาตรฐานการครองชีพของ ประชาชนรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในฐานโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจด้วย และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ขบวนการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงในระยะยาว และการเพิ่มขึ้นของผลิตผล ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิคทางด้านสถาบันที่เกี่ยวข้อง และการกระจายผลิตผลไปสู่กลุ่มต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ

ในทศวรรษที่ ๑๙๗๐ แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจได้ให้คำจำกัดความใหม่ว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจ” หมายถึง การลดและขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ และการว่างงานภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีความ เจริญเติบโต และเป้าหมายโดยทั่วไปของการพัฒนาในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ การพัฒนาควรประกอบด้วยเป้าหมายอย่างน้อยสามประการคือ สิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ศักดิ์ศรีในชีวิตและอิสรภาพ

ความทันสมัย (Modernization) ไม่ใช่กระบวนการของความเจริญก้าวหน้า แต่เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการ ลอกเลียนแบบ (Emulation) และการโยกย้ายถ่ายเท (Transplantation) ในรูปแบบ และผลผลิตที่มาจากประเทศพัฒนาแล้วมาเป็นของตน เป็นสถานะที่เน้นการพยายามที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้ทันสมัย เช่นเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะเรื่องเทคโนโลยี และวิธีการดำเนินชีวิต

๑๒. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ

สมัยเริ่มแรกจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่เน้นการเพิ่มผลผลิตและรายได้ โดยมีปัจจัยกำหนดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างน้อย ๔ ประการ คือ

๑๒.๑ การเพิ่มปริมาณทุน (capital stock)

๑๒.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นกำลังแรงงานและตัวกระตุ้นให้การบริโภคมวลรวมของระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

๑๒.๓ การปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพการผลิต

๑๒.๔ การปรับปรุงองค์กรทางสังคม

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ถึง ค.ศ. ๑๙๖๐ นักเศรษฐศาสตร์ได้หันมาสนใจเรื่องความเจริญเติบโตที่มีความสม่ำเสมอ (Steady growth)

มีการจ้างงานเต็มที่ และมีเสถียรภาพทางด้านราคา ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ.๑๙๕๐-๑๙๖๐ ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของเคนส์และสำนักนีโอคลาสสิก ทฤษฎีความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่ ทฤษฎีความเจริญทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีความด้อยพัฒนา และทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ (ตามขั้นตอนของ Rostow)

แนวคิดและทฤษฎีตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๖๐-ปัจจุบัน เมื่อมีการนำเอาทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจต่าง ๆ ในช่วงก่อน ค.ศ. 1960 มาปฏิบัติจริง พบว่า ประเทศกำลังพัฒนาต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ อาทิเช่น ความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ การว่างงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ความยากจนยังคงอยู่ นักเศรษฐศาสตร์จึงได้เริ่มหาแนวคิดและทฤษฎีใหม่ในการพัฒนาประเทศพัฒนาน้อยกว่าโดยเฉพาะ ตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๖๐

แนวคิดใหม่ในการวิเคราะห์ความด้อยพัฒนา คำตอบจากสาเหตุที่ว่าเหตุใดประเทศกำลังพัฒนาจึงขาดแคลนเงินออม และเงินลงทุนสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งได้เกิดทฤษฎีการวิเคราะห์ดังนี้ ทฤษฎีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างและสถาบัน ทฤษฎีการวิเคราะห์การถูกรอบงำโดยระบบทุนนิยมโลก ทฤษฎีการวิเคราะห์การพึ่งพาอาศัยประเทศพัฒนาแล้ว ทฤษฎีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา

สรุปแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสามารถแบ่งออกเป็น ๒ แนวคิดใหญ่ คือ

๑. แนวคิดดั้งเดิม (ก่อน ค.ศ.๑๙๖๐) เป็นทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการเจริญเติบโตเป็นสำคัญกว่าการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ซึ่งจะเป็นผลตามมาภายหลัง

๒. แนวคิดใหม่ (หลัง ค.ศ.๑๙๖๐) แบ่งออกเป็น ๒ แนวคิด คือ

๒.๑ แนวทางแบบก้าวหน้า (radical) เน้นกระจายรายได้ก่อนแล้วจึงเจริญเติบโต (redistribute first then grow)

๒.๒ แนวทางแบบปฏิรูปหรือแบบเดินทางสายกลางประกอบด้วยหลักใหญ่ ๓ ประการ ได้แก่ การพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้และความเจริญเติบโต (redistribution with growth) การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ (basic human need) และการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (self reliance)

๑๓. แนวคิดนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก

มหาวิทยาลัยโซซัทยธรรมาธิราช (๒๕๖๖) สภาพเศรษฐกิจสังคม ตั้งแต่ประมาณช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๗ ผลของการพัฒนาของวิทยาการต่าง ๆ การยอมรับแนวคิดมนุษยนิยม ปัจเจกชนนิยม การปฏิรูปทางศาสนา ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศต่าง ๆ ได้ทำให้ประชาชน พ่อค้า นักอุตสาหกรรม เริ่มมีสิทธิ์มีเสียง และมีความพยายามประท้วงต่อต้านการแทรกแซงและผูกขาดของภาครัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าเสรี อาทิ การตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับ การผูกขาดให้อภิสิทธิ์กับชนชั้นสูง เป็นต้น รวมทั้งเรียกร้องเสรีภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดเสรีนิยมซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิดคลาสสิก

บิดาของเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก ผู้ที่วางรากฐานแนวความคิดของเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก ได้แก่ อัดัม สมิท (Adam Smith) ซึ่งเป็นผู้แต่งหนังสือเศรษฐศาสตร์การเมืองเล่มสำคัญ คือ “An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of

Nations” (1776) เพื่อมุ่งตอบปัญหาที่ว่าอย่างไรประเทศจึงจะมีความมั่งคั่ง โดยสมิทเสนอว่ามือที่มองไม่เห็น (Invisible hand) เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกันอันจะนำพามาซึ่งความมั่งคั่งแก่สังคมโดยรวม โดยมีพื้นฐานอยู่บนการที่แต่ละบุคคลทำการตัดสินใจเพื่อให้ได้รับประโยชน์ส่วนตนสูงสุด และรัฐบาลไม่จำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเอกชนแต่อย่างใด ดังนั้น สมิทจึงสนับสนุนให้มีการค้าเสรีที่ใช้กลไกตลาดต่อต้านแนวคิดของพาดิชย์นิยมดั้งเดิมที่เน้นการแทรกแซง ควบคุม หรือผูกขาดการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรัฐด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งทางด้านการผลิต การบริโภค และการค้า

สรุปแนวคิดเศรษฐศาสตร์คลาสสิกที่สำคัญมีดังนี้ นักเศรษฐศาสตร์พัฒนาในช่วงเวลานี้เกือบทั้งหมดก็เห็นว่าการเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจของรัฐเป็นสิ่งจำเป็นในการทำให้กับดักของความไม่พัฒนาถูกทำลายไป รัฐบาลต้องเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการจัดหาเงินทุนสนับสนุนโครงการพัฒนาต่างๆ โดยตรง หรือให้การช่วยเหลือทางการเงินและอื่น ๆ ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเข้าไปลงทุนโดยตรงในกิจกรรมที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศ การสะสมทุนที่เป็นทุนทางกายภาพ นับเป็นเงื่อนไขเดียวที่จำเป็นและเพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว ทุกคนทำอะไรรองไปเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวแต่ละจะไม่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวม นั่นคือการประสานกันได้ระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ของสังคม (Harmony of interest) ซึ่งเป็นเพราะกฎธรรมชาติที่เรียกว่า “มือที่มองไม่เห็น” ฉะนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจควรจะเป็นไปโดยเสรี มีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะทาง และอาศัยกลไกตลาดในการแลกเปลี่ยนผลิตผลโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐบาล ผลประโยชน์ที่เกิดจากการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะทาง

ทฤษฎีมูลค่า มูลค่าของสิ่งของจะถูกกำหนดโดยต้นทุนการผลิต แม้จะมีการพูดถึงราคาตลาดซึ่งถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทาน แต่สำนักคลาสสิกอธิบายว่าในระยะยาวแล้วราคาตลาด จะมีแนวโน้มเท่ากับต้นทุนการผลิต ซึ่งแสดงว่า สำนักคลาสสิกอธิบายมูลค่าโดยถือว่ามูลค่ามาจากการผลิต ทฤษฎีมูลค่านี้ใช้อธิบายได้ทั้งการกำหนดมูลค่าของสินค้าภายในและระหว่างประเทศ ทฤษฎีนี้เป็นที่ยืนยันว่าการแข่งขันอย่างเสรี ย่อมก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิต

ทฤษฎีค่าจ้างและการสะสมทุน ทฤษฎีค่าจ้าง โดยเฉพาะทฤษฎีกองทุนค่าจ้าง ซึ่งอธิบายว่าค่าจ้างถูกกำหนดโดยจำนวนกองทุนและจำนวนแรงงาน นำไปสู่แนวคิดเกี่ยวกับการสะสมทุนที่ว่านายทุนทำหน้าที่เป็นผู้ออคอมเพื่อจะได้มีกองทุนไว้จ้างแรงงานทำการผลิตต่อไป สำหรับในระยะยาวการปรับตัวของประชากรจะทำให้ค่าจ้างเท่ากับระดับพอเลี้ยงชีพ ดังนั้น การสะสมทุน ความต้องการแรงงาน และการเจริญเติบโตของประเทศจึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของนายทุนเกี่ยวกับการใช้รายได้ของเขา

ทฤษฎีค่าเช่าและกฎการลดน้อยถอยลงของผลได้ การเพิ่มขึ้นของประชากรและการสะสมทุน และการที่ที่ดินคุณภาพดีมีอยู่จำกัดทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรสูงขึ้น ซึ่งเป็นเหตุให้ที่ดินที่มีคุณภาพดีมีรายได้ส่วนเกิน หรือค่าเช่า ทฤษฎีค่าเช่าของสำนักคลาสสิกทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการลดน้อยถอยลงของผลที่ได้ว่า เมื่อใช้ทุนและแรงงานจำนวนมากขึ้นทำงานกับที่ดินซึ่งมีจำนวนจำกัดทุนและแรงงานจำนวนเท่ากันจะให้ผลิตผลลดลง

ทฤษฎีกำไร จากทฤษฎีค่าจ้าง และทฤษฎีค่าเช่า สำนักคลาสสิกได้แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของประชากร และการสะสมทุน ทำให้อัตรากำไรมีแนวโน้มลดลง ที่เป็นเช่นนี้เพราะต้นทุนการผลิตอาหารสูงขึ้น เนื่องจากต้องใช้ที่ดินที่มีคุณภาพเลวลงทุกทีทำการผลิต ทำให้ค่าจ้างสูงขึ้นมีผลทำให้กำไรลดลง ซึ่งจะทำให้การสะสมทุนลดลง จนในที่สุดจะเกิดภาวะชะงักงันได้ซึ่งเป็นภาวะที่ไม่มี การลงทุนสุทธิ ปัญหาอัตรากำไรลดลงนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตของประเทศมาก และทางแก้ปัญหาก็คือการปรับปรุงเทคโนโลยี และการขยายการลงทุนไปต่างประเทศ

กฎของเชย์ นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ของสำนักคลาสสิกมีความเชื่อว่า จะไม่มี ภาวะการผลิตล้นตลาด สินค้าที่ผลิตจะต้องมีอุปสงค์รวมเพียงพอที่จะซื้อสินค้าและบริการดังกล่าว ที่เป็นเช่นนี้เพราะเงินเป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น เงินที่ไม่ถูกนำไปใช้ในการบริโภค จะต้องถูกนำไปให้กู้เพื่อการลงทุน ฉะนั้นแม้การบริโภคจะลดลงเนื่องจากการออม แต่อุปสงค์ รวมจะไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากการลงทุนนั้นชดเชยพอดีกับการบริโภคที่ลดลง

สำนักคลาสสิกนั้นเน้นการวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคมากกว่าจุลภาค ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักคลาสสิกให้ความสนใจกับการเจริญเติบโตของประเทศมาก แม้ทฤษฎี มูลค่าและทฤษฎีการกระจายรายได้จะเป็นทฤษฎีจุลภาค แต่ก็เป็ทฤษฎีที่ช่วยอธิบายว่าในขณะที่ ประเทศพัฒนาไปนั้นมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง

เน้นระยะยาว การวิเคราะห์ของสำนักคลาสสิกเน้นถึงปรากฏการณ์ในระยะยาว มากกว่าในระยะสั้น ดังจะเห็นได้จากทฤษฎีมูลค่า ทฤษฎีค่าจ้าง ทฤษฎีกำไร และการเจริญเติบโต ของประเทศ ซึ่งทุกแนวคิดจะอธิบายถึงปรากฏการณ์ในระยะยาว เช่น ราคาสถรรพชาติ หรือค่าจ้าง ระดับยังชีพ และอัตรากำไรที่ลดลงในระยะยาว เป็นต้น สำนักคลาสสิกมีความเชื่อในกลไกตลาดว่า สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์จึงไม่สนใจปัญหาวัฏจักรธุรกิจ (Business cycle) ก็เพราะในระยะยาว ระบบเศรษฐกิจย่อมจะมีการปรับตัวจนปัญหาดังกล่าวหมดไป โดยราคาสินค้าเป็นตัวแปรที่สำคัญ ที่สามารถปรับตัวได้เต็มที่เพื่อช่วยขจัดอุปสงค์หรืออุปทานส่วนเกิน ดังนั้นในระยะยาวย่อมจะไม่มี ปัญหาผลผลิตล้นตลาด

เน้นด้านอุปทาน สำนักคลาสสิกได้ชื่อว่าเป็นสำนักที่ให้ความสนใจด้านการผลิต หรือด้านอุปทานมากกว่าด้านอุปสงค์ เช่น ทฤษฎีมูลค่า ซึ่งมูลค่าถูกกำหนดโดยต้นทุนการผลิต โดยไม่ให้ความสำคัญต่ออุปสงค์ หรือแนวทางการพัฒนาประเทศก็เป็นการเน้นความสำคัญของการผลิต คือ การสะสมเงินทุนมาก โดยไม่สนใจว่าจะมีอุปสงค์พอที่จะซื้อสินค้าที่ผลิตออกมาได้หรือไม่

๑๔. แนวคิดนักเศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์

มหาวิทยาลัยซุทซ์ธรรมาธิราช (๒๕๖๖) สำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ทรงอิทธิพล แห่งยุคในศตวรรษที่ ๒๐ อีกสำนักหนึ่งคือ สำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์เคนส์ (Keynesian Economics) ภายหลังกสงครามโลกครั้งที่ ๑ (๑๙๑๔-๑๙๑๘) เศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอยและประสบกับปัญหา การว่างงานอย่างกว้างขวาง การรื้อฟื้นระบบมาตรฐานทองคำ โดยรัฐบาลอังกฤษทำให้ปัญหาการผลิต ถดถอย การว่างงานสูง และการขาดดุลการชำระเงินเรื้อรัง ประกอบกับการล้มครืนของตลาดหุ้น ของสหรัฐอเมริกาในปลายทศวรรษ ๑๙๒๐ ภาวะการผลิตดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ในทศวรรษ ๑๙๓๐ แม้รัฐบาลในหลาย ๆ ประเทศจะพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้น แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำการว่างงานอย่างแพร่หลาย และธุรกิจเป็นจำนวน

มากได้ปิดกิจการลงในที่สุดในระยะเวลาดังกล่าว ได้มีนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ชื่อ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ได้เสนอทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในหนังสือชื่อทฤษฎีเกี่ยวกับการจ้างงาน ดอกเบี้ย และเงินตรา (The General Theory of Employment, Interest, and Money) หนังสือเล่มดังกล่าว มีเพียงแต่เป็นผลงานที่ก่อให้เกิด “เศรษฐศาสตร์ของเคนส์” (Keynesian Economics) หรือสำนักเศรษฐศาสตร์เคนส์ แต่ทว่ายังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ครั้งสำคัญ โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์มหภาคที่สำคัญคือได้ปฏิรูปทฤษฎีเงินตรา บทบาทของรัฐบาลในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้นโยบายการคลังแบบขยายตัวหรือแบบขาดดุลเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ การสร้างแบบจำลองสถานะสมดุลทั้งระบบในลักษณะที่เรียบง่าย รวมข้อวิพากษ์วิจารณ์ถึงจุดอ่อนของสำนักคลาสสิกและนีโอคลาสสิก ซึ่งมีจุดอ่อนในการอธิบายปัญหาการปรับตัวทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมที่นำไปสู่ระดับการจ้างงานเต็มที่ เป็นต้น เคนส์ได้วิจารณ์และโจมตีแนวคิดของสำนักคลาสสิก (รวมทั้งสำนักนีโอคลาสสิก) อย่างรุนแรง โดยทฤษฎีการจ้างงานแบบเดิมที่เสนอว่าระดับการจ้างงานในตลาดแรงงานถูกกำหนดโดยดุลยภาพระหว่างอุปสงค์และอุปทาน โดยสมมติว่าทั้งตลาดสินค้าและตลาดแรงงานเป็นตลาดแข่งขันตลอดจนราคาสินค้าและอัตราค่าจ้างสามารถปรับตัวขึ้นลงได้อย่างยืดหยุ่น ฉะนั้น การจ้างงานดุลยภาพที่เกิดขึ้นจะเป็นระดับการจ้างงานเต็มที่ และอัตราค่าจ้างในตลาดแรงงานจะเป็นอัตราค่าจ้างดุลยภาพ ถ้าหากยังมีการว่างงานอยู่ก็เป็นการว่างงานโดยสมัครใจ (voluntary unemployment) เพราะผู้ว่างงานเรียกร้องค่าจ้างสูงเกินไปและปฏิเสธที่จะทำงานระดับค่าจ้างดุลยภาพ เคนส์มีความเห็นว่า คนงานสามารถต่อรองกำหนดอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงินได้แต่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนราคาสินค้าได้ ทำให้คนงานไม่ยอมรับการลดอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงินของตน เพื่อที่จะรักษาระดับมาตรฐานการครองชีพของตนเองไม่ให้เลวลงเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ๆ ฉะนั้นอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงินในระบบเศรษฐกิจ จึงมีลักษณะไม่ยืดหยุ่น และมีผลทำให้เกิดการว่างงานโดยไม่สมัครใจได้ เคนส์ได้เสนอว่าอุปสงค์มีผล (effective demand) อันประกอบไปด้วยการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือน การใช้จ่ายการลงทุนของภาคธุรกิจและรัฐบาล รวมทั้งรายได้จากการส่งออกสุทธิ จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดการจ้างงานผลผลิตและรายได้ประชาชาติระยะสั้น โดยผ่านการทำงานของตัววิบูล์ทำให้เกิดดุลยภาพในระบบเศรษฐกิจที่ไม่จำเป็นต้องมีการจ้างงานเต็มที่ แต่อาจมีการว่างงานแบบไม่สมัครใจเกิดขึ้นได้

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของเคนส์เน้นคำว่า “ทฤษฎีทั่วไป” เพราะเขาเชื่อว่าทฤษฎีสามารถใช้ได้กับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจมหภาคโดยทั่วไป โดยเฉพาะการกำหนดผลผลิตรายได้ประชาชาติดุลยภาพทั้งที่มีการจ้างงานเต็มที่ (Full employment equilibrium) และที่มีการว่างงานแบบไม่สมัครใจ (Unemployment equilibrium) ในขณะที่ทฤษฎีคลาสสิกและนีโอคลาสสิกมีลักษณะเป็น “ทฤษฎีเฉพาะ” (special theory) เพราะใช้อธิบายได้เพียงกรณีเดียวคือ ดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มที่ และไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ “การว่างงานโดยสมัครใจ” ได้ ผลงานของเคนส์ “ทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยการจ้างงานอัตราดอกเบี้ยและเงินตรา” ได้ส่งผลให้แนวคิดของเคนส์ได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางและมีผู้เปรียบเทียบกับเป็นเสมือนการปฏิวัติ หรือที่เรียกว่า การปฏิวัติของเคนส์ (Keynesian Revolution) และเคนส์เองก็ได้รับการยกย่องให้เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่แห่งยุคและเป็นคนอังกฤษที่ยิ่งใหญ่ที่สุดสำหรับคนรุ่นเดียวกัน (ค.ศ. ๑๘๘๓ -

๑๙๔๖) และนับแต่ทศวรรษ ๑๙๓๐ เป็นต้นมา เศรษฐศาสตร์ของเคนส์ได้มีอิทธิพลต่อการเรียน การสอนวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกอีกทั้งได้เข้าไปมีบทบาทอย่างสำคัญ ต่อการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่สำคัญคือ การใช้นโยบายงบประมาณขาดดุล (budgetary deficits) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจมหภาค ในขณะที่การวิเคราะห์เกี่ยวกับรายได้ประชาชาติได้ถูกใช้ ประโยชน์ในการวิเคราะห์ภาวะทางเศรษฐกิจ และการบริหารนโยบายเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

พัฒนาการทางแนวคิดและทฤษฎีของเคนส์ก็ส่งผลและมีอิทธิพลต่อการวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนานับแต่ทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา โดยเฉพาะ การวางแผนนโยบายเศรษฐกิจ มหภาค โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์ทางด้านอุปสงค์มวลรวมที่ให้ความ สำคัญแก่การใช้โยบายการลงทุนของเอกชนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ การใช้ นโยบายงบประมาณขาดดุลทางการคลัง และการขยายตัวของการส่งออก เป็นนโยบายและเครื่องมือ สำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจนั่นเอง

แนวคิดของเคนส์ที่สำคัญโดยสังเขป คือ

๑๔.๑ หลักว่าด้วยอุปสงค์มีผล (The Principle of Effective Demand) เคนส์ เสนอว่าการใช้จ่ายจะก่อให้เกิด อุปสงค์ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวของผลผลิต และการจ้างงาน เนื่องจากการผลิตปรับตัวตาม อุปสงค์ของเคนส์ อุปสงค์มีผลจะเกิดจากการใช้จ่าย มวลรวมในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีองค์ประกอบจากการใช้จ่ายการบริโภค การใช้จ่ายการลงทุน การใช้จ่ายของภาครัฐบาล การส่งออกสุทธิ ซึ่งการใช้จ่ายข้างต้นจะกำหนดผลผลิตการจ้างงาน ผลผลิต และระดับรายได้ประชาชาติ โดยผ่านการทำงานของตัวทวีคูณ (multiplier) ยิ่งตัวทวีคูณ มีค่ามากเท่าใด ย่อมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจจะมีผลเพิ่มผลผลิต และการจ้างงานมากขึ้นเท่านั้น

๑๔.๒ แนวคิดด้านทวีคูณ หมายถึง ค่าที่แสดงถึงขนาดของการเปลี่ยนแปลง ของผลผลิตหรือรายได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายในระบบเศรษฐกิจ อาทิเช่น การลงทุน ภาคเอกชนและรายจ่ายของภาครัฐบาล ซึ่งตัวทวีคูณจะมีค่ามากกว่า 1 ซึ่งแสดงว่า ผลผลิตหรือรายได้ ประชาชาติมากกว่า ๑ เท่า (หรือในบางกรณีหลายเท่าตัว) กว่า的增加ขึ้นของรายจ่ายในรอบแรก ค่าที่กำหนดขนาดของตัวทวีที่สำคัญคือ ค่าความโน้มเอียงส่วนเพิ่มของการบริโภค (Marginal Propensity to Consume : MPC) นั่นเอง

๑๔.๓ ทฤษฎีความพอใจสภาพคล่อง (Theory Liquidity Preference) เคนส์ เสนอว่าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดถูกกำหนดจากดุลยภาพระหว่างความต้องการในการถือเงินและ อุปทานของเงิน (ซึ่งถูกกำหนดจากธนาคารกลาง) เคนส์สรุปว่า ความต้องการในการถือเงินของบุคคล ประกอบด้วย ๑. การถือเงินเพื่อการจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค และสินค้าการ เป็นต้น ๒. การถือเงินเพื่อการใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เช่น ค่าใช้จ่ายในยามเจ็บไข้ได้ ป่วยหรือค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้วางแผนมาก่อน และ ๓. การถือเงินเพื่อการเก็งกำไร เช่น การถือเงินเพื่อการ ลงทุน เพื่อแสวงหาส่วนต่างจากราคาพันธบัตร (capital gain) เป็นต้น โดยที่ความต้องการในการถือ เงินเพื่อการจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันและความต้องการในการถือเงินจะขึ้นอยู่กับรายได้ เพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉินขึ้นอยู่กับรายได้ส่วนความต้องการในการถือเงินเพื่อการเก็งกำไรผูกพันกับ อัตราดอกเบี้ยพื้นฐานแนวคิดข้างต้น บุคคลจะถือเงินโดยคำนึงถึง ค่าเสียโอกาสของเงินด้วย กล่าวคือ

หากบุคคลเลือกที่จะถือเงินสด เพื่อดำรงสภาพคล่องย่อมต้องเสียสละดอกเบียอันเป็นค่าเสียสละ ดอกเบียอันเป็นค่าเสียโอกาสหรือเป็นผลตอบแทนจากการถือสินทรัพย์อื่นที่มีใช้เงิน ดังนั้นอุปสงค์หรือ ความต้องการในการถือเงินจึงมีความผกผันกับอัตราดอกเบี้ย

เหตุที่อัตราดอกเบี้ยมีความผกผันกับความต้องการในการถือเงินเพราะหาก อัตราดอกเบี้ยสูงย่อมมีผลให้ค่าเสียโอกาสในการถือเงินสูงขึ้น บุคคลย่อมเลือกถือหลักทรัพย์ นอกจาก ราคาจะต่ำแล้ว ยังให้ผลตอบแทนสูง อีกด้วย ในขณะที่เดียวกันหากอัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดต่ำลง ราคาหลักทรัพย์ย่อมมีแนวโน้มสูงขึ้น ผู้ถือหลักทรัพย์ ย่อมได้ผลต่างของส่วนทุน (capital gains) โดยที่บุคคลจะเทขายหลักทรัพย์เพราะได้กำไรนั่นเอง และหากอัตราดอกเบี้ยลดลงไปเรื่อย ๆ อีก และบุคคลไม่ยอมขายหลักทรัพย์ออกไปจะได้ผลตอบแทนลดลง ดังนั้น เมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงบุคคล จะขายหลักทรัพย์และหันมาถือเงินสดมากขึ้นนั่นเอง

๑๔.๔ ประสิทธิภาพของนโยบายการเงินและการคลัง เคนส์เห็นว่านโยบาย การคลังแบบขยายตัวผ่านนโยบายงบประมาณแบบขาดดุล มีผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจมากกว่า นโยบายการเงินในทัศนะของเคนส์เห็นว่านโยบายการคลังจะมีประสิทธิภาพมากกว่านโยบายการเงิน เพราะนโยบาย การคลัง โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งมีการว่างงานรวมทั้งทรัพยากรไม่ได้ถูก ใช้เต็มที่ นโยบายการคลัง โดยผ่านงบประมาณขาดดุล ย่อมทำให้รายได้ประชาชาติและการจ้างงาน เพิ่มขึ้น เพราะการใช้จ่ายภาครัฐบาล มีผลโดยตรงต่อการอัดฉีดรายจ่ายเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ และ จะมีผลมากยิ่งขึ้น หากตัวทวีคูณมีค่ามาก เพราะจะทำให้รายได้หรือผลผลิตเพิ่มขึ้นหลายรอบ ซึ่งสามารถนำไปสู่ภาวะการจ้างงานเต็มที่ได้ในที่สุด ส่วนนโยบายการเงินนั้นไม่ได้มีผลต่อระดับ การใช้จ่ายมวลรวมของระบบเศรษฐกิจโดยตรงเพราะการเพิ่มปริมาณเงินนั้นมีผลต่อการทำให้อัตรา ดอกเบี้ยลดลงแล้วดอกเบี้ยจะเป็นกลไกสำคัญในการส่งผ่านให้เกิดการขยายตัวของการลงทุน แต่อย่างไรก็ตามในบางสถานการณ์กลับพบว่า หากอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำมาก ๆ ซึ่งไม่สามารถ จะต่ำลงไปกว่านี้อีกแล้ว ย่อมไม่เกิดการกระตุ้นการลงทุนและมีการขยายตัวของรายได้ และการจ้าง งานหรืออยู่ในภาพที่เคนส์เรียกว่า “กับดักสภาพคล่อง” หรือ “Liquidity Trap” นั่นเอง ภาวะการณ์ ข้างต้นหมายความว่า ณ อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำมาก ๆ บุคคลจะถือเงินเพื่อการเก็งกำไรโดยไม่สิ้นสุด เมื่อธนาคารกลางเพิ่มปริมาณเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย และราคาหลักทรัพย์ ก็ไม่เปลี่ยนแปลง การลงทุนภาคเอกชนก็ไม่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลให้ผลผลิตรายได้รวมทั้งการจ้างงาน ก็ไม่เพิ่มขึ้นนั่นเอง

๑๕. แนวคิดนักเศรษฐศาสตร์สำนักการเงินนิยม

มหาวิทยาลัยโซซัทธรรมาธิราช (๒๕๖๖) สำนักการเงินนิยม จากแนวคิดทาง เศรษฐศาสตร์ของเคนส์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๓๐ สามารถอธิบาย ปรากฏการณ์และแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) ในช่วงดังกล่าวได้ดี โดยให้ความสำคัญกับการแทรกแซงของรัฐบาลด้วยการใช้นโยบายการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ที่ตกต่ำอย่างหนัก อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาแนวคิดดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็น และไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจในระยะหลังได้ดี จึงเกิดการพัฒนาแนวคิดใหม่ ที่เสนอโดยศาสตราจารย์ฟรีดแมน หรือที่รู้จักกันในนามสำนักการเงินนิยม ที่มีความเห็นว่าปริมาณเงิน มีบทบาทสำคัญต่อระดับราคาและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (only money matters) นอกจากนี้

ได้พัฒนาทฤษฎีรายได้ถาวรของการบริโภคที่เป็ดมุ่มมองใหม่ว่าการบริโภคนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ถูกกำหนดจากรายได้ถาวรซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว

แนวคิดของสำนักการเงินนิยมที่สำคัญโดยสังเขป คือ $MV = PT$

M = ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ

V = อัตราการหมุนของเงิน

P = ระดับราคาสินค้าทั่วไป

T = รายได้ประชาชาติ

โดยฟริตแมนได้ปรับปรุงใหม่และให้ความเห็นว่า มีแนวคิดที่เงินมิได้เป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่เงินเป็นสินทรัพย์ชนิดหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องสะสมมูลค่าและทำหน้าที่เป็นที่พักชั่วคราวของอำนาจซื้อด้วย ดังนั้นอุปสงค์ของเงินก็เหมือนกับอุปสงค์ของสินทรัพย์อย่างหนึ่ง โดยความต้องการถือเงินดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

รายได้ถาวร

อัตราผลตอบแทนที่คาดหวังจากเงิน

อัตราผลตอบแทนที่คาดหวังจากพันธบัตร

อัตราผลตอบแทนที่คาดหวังจากหุ้น

อัตราเงินเฟ้อที่คาดหวัง

จะเห็นว่าอุปสงค์ของเงินขึ้นอยู่กับแรงจูงใจเช่นเดียวกับแนวคิดเคนส์ แต่มีข้อแตกต่างตรงที่เคนส์ให้ความสำคัญกับอัตราดอกเบี้ยในฐานะที่เป็นปัจจัยกำหนดอุปสงค์ของเงิน ขณะที่ ฟริตแมนเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยมีผลต่ออัตราผลตอบแทนสินทรัพย์ต่าง ๆ น้อยมาก ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยจึงไม่มีผลต่ออุปสงค์ของเงิน

นอกจากนี้สำนักการเงินนิยม มีความเชื่อว่าปริมาณเงินมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการขยายตัวของผลผลิต รายได้ และการจ้างงาน เป็นผลมาจากการขยายตัวของปริมาณเงินมิใช่เป็นผลจากการขยายตัวของรายจ่ายรัฐบาลตามแนวคิดดั้งเดิมของเคนส์ นอกจากนี้ปริมาณเงินยังมีบทบาทต่อการกำหนดราคาด้วย ดังนั้นจึงเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาคการเงินและภาคเศรษฐกิจจริง

การเปลี่ยนแปลงปริมาณเงิน เช่น การเพิ่มปริมาณเงินเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ จะทำให้ความต้องการถือเงินของประชาชนเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันผลประโยชน์หน่วยสุดท้ายของเงินลดลงทำให้ความต้องการถือสินทรัพย์อื่นเพิ่มขึ้น ความต้องการถือเงินเพิ่มขึ้นนำไปสู่การบริโภคหรือการจับจ่ายใช้สอยที่สูงขึ้นและส่งผลให้ระดับราคาสินค้าและผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยสรุปแล้วในระยะสั้นการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินจะมีผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจจริง แต่ในระยะยาวการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินจะมีผลกระทบต่อระดับราคาสินค้าหรือเงินเฟ้อ กล่าวคือฟริตแมนเห็นว่าผลผลิตหรือการจ้างงานอยู่ในระดับการจ้างงานเต็มที่นั่นเอง ในขณะที่เดียวกันสำนักการเงินนิยมไม่เชื่อว่าการเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจสามารถแก้ปัญหาการว่างงานได้ เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดได้

ปรัชญาพื้นฐานของฟรیدแมนเชื่อมั่นในเสรีภาพส่วนบุคคลว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และสนับสนุนกลไกตลาดในการจัดสรรทรัพยากรและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้น เขาจึงไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลเข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจแทบทุกกรณี โดยมีความเชื่อว่าสาเหตุสำคัญของการขาดเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินเป็นไปอย่างขาดเสถียรภาพนั่นเอง นอกจากนี้สำนักการเงินนิยมเชื่อว่าปริมาณเงินเป็นตัวกำหนดรายได้ การเติบโตของเงินอย่างมีเสถียรภาพย่อมนำมาสู่เสถียรภาพของการเติบโตของรายได้ ดังนั้นการใช้ นโยบายการเงินโดยการเพิ่ม/ลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะให้ประสิทธิผลต่อระบบเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มปริมาณเงินต้องเป็นสัดส่วนเดียวกับผลผลิต หากเพิ่มปริมาณเงินมากเกินไปจะนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อ ขณะที่การเพิ่มปริมาณเงินน้อยเกินไปจะนำไปสู่ภาวะเงินฝืดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาล นั้นจะนำไปสู่ปัญหาการแย่งใช้ทรัพยากรกับภาคเอกชน (Crowding out Effect) ในที่สุด นอกจากนี้ การใช้นโยบายกระตุ้นอุปสงค์ในระบบเศรษฐกิจ เช่น การเพิ่มรายจ่ายของรัฐบาล หรือการเพิ่ม ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้ในระยะสั้นเท่านั้น แต่ในระยะยาวแล้ว นโยบายดังกล่าวจะนำไปสู่การเกิดภาวะเงินเฟ้อที่สูงขึ้น เนื่องจากคนงานสามารถคาดการณ์การ เคลื่อนไหวราคาได้ถูกต้อง และเรียกร้องค่าจ้างเพิ่มขึ้นได้เท่ากับระดับราคาที่เพิ่มขึ้น ในระยะยาว การเติบโตทางเศรษฐกิจจะเกิดจากปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่แรงผลักดันทางด้านการเงิน เช่น ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี การสะสมทุน และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นต้น

โดยสรุปแล้วนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้มีความเห็นว่า นโยบายการเงินมีประสิทธิภาพ ในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเงินทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในระดับราคา อุปสงค์รวมของสินค้าและบริการและการจ้างงาน อย่างไรก็ตามแนวทาง ที่ดีก็คือปล่อยให้กลไกตลาดจัดสรรทรัพยากร และบทบาทของรัฐในระบบเศรษฐกิจควรมีแต่น้อยที่สุด รัฐควรมีบทบาทเพียงแค่ออกกฎหมายและควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ ให้แก่เอกชน นอกจากนี้ควรจัดให้มีการป้องกันประเทศและสินค้าสาธารณะที่เอกชนไม่สามารถ จัดหาได้

๑๖. แนวคิดเศรษฐศาสตร์ลำดับอุปทาน

มหาวิทยาลัยโซซียลธรรมาธิราช (๒๕๖๖) แนวคิดเศรษฐศาสตร์ด้านอุปทาน (Supply-Side Economics) เป็นแนวคิดที่มีมาเนิ่นนาน จะเห็นได้ว่าในยุคต้น ๆ ของพัฒนาการ ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะในยุคของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกนั้น ได้เน้นเฉพาะด้านอุปทาน เพียงด้านเดียว แนวคิดการหาคำตอบว่าอะไรคือความมั่งคั่งแห่งชาติของ Adams Smith ในหนังสือ Wealth of Nations ความเชื่อในเรื่องระบบเศรษฐกิจจะอยู่ในระดับการจ้างงานเต็มที่อยู่เสมอ (full employment) ทฤษฎีมูลค่า ทฤษฎีค่าจ้าง ทฤษฎีค่าเช่า และทฤษฎีกำไร เหล่านี้ล้วนเป็น องค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ด้านอุปทานทั้งสิ้น

เมื่อโลกประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) ในทศวรรษ ๑๙๓๐ กลไกตลาดเสรี การจ้างงานเต็มที่ และอื่น ๆ ที่นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกได้กล่าว ไว้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ จึงเสนอให้ใช้การจัดการด้านอุปสงค์มวลรวม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ในช่วงนั้นได้ดีจนกระทั่งในช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันอันสืบเนื่องมาจากกลุ่มผู้ส่งออกน้ำมันดิบ (OPEC) รวมทั้งประกาศขึ้นราคา

น้ำมันดิบใน ๒ ช่วงเวลา คือ ช่วงปี ๑๙๗๑ - ๑๙๗๔ กับช่วงที่สองระหว่างปี ๑๙๗๙ - ๑๙๘๐ ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อต้นทุนการผลิตในแทบทุกด้าน เนื่องจากน้ำมันเป็นสิ่งจำเป็นในการคมนาคมขนส่งและการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนการผลิตในภาคเกษตรกรรม ประกอบกับขณะนี้ ยังไม่มีการคิดค้นพลังงานอื่นมาทดแทน ทำให้เศรษฐกิจโลกตกต่ำลงอย่างรุนแรง ในช่วงปี ๑๙๗๓ - ๑๙๗๕ และ กลุ่ม OPEC ได้ประกาศขึ้นราคาน้ำมันอีกเท่าตัวในช่วงปี ๑๙๗๙ - ๑๙๘๐ มีผลทำให้ภาวะเงินเฟ้อรุนแรงเพิ่มขึ้นในช่วงปี ๑๙๘๐ - ๑๙๘๒

ผลที่เกิดขึ้น คือ ระบบเศรษฐกิจโลกเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ (stagnation) ไปพร้อม ๆ กับภาวะเงินเฟ้อ (inflation) ที่เรียกรวมกันว่าภาวะ stagflation ซึ่งในภาวะการณ์เช่นนี้ แนวทางการจัดการด้านอุปสงค์ มวลรวมของ Keynes ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ แนวคิด Supply-Side Economics จึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นหนทางเลือกของนโยบายเศรษฐกิจ ในสหรัฐอเมริกาในช่วงที่เรแกนขึ้นเป็นประธานาธิบดีในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ แทนนโยบายด้าน Demand - Side Economics ของ Keynes ที่ได้เคยเสนอใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในทศวรรษ ๑๙๓๐

๑๖.๑ สารสำคัญของแนวคิดเศรษฐศาสตร์ด้านอุปทาน คือ นโยบายการจัดการด้านอุปทานมวลรวมสามารถทำให้เศรษฐกิจบรรลุเป้าหมายได้ใน ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑๖.๑.๑ ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยระดับการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง โดยระดับราคามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเสถียรภาพ

๑๖.๑.๒ ใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดจากเงินเฟ้อ โดยเฉพาะที่มีสาเหตุจากแรงผลักดันด้านต้นทุนการผลิต

ดังนั้น หากรัฐบาลต้องการให้เศรษฐกิจขยายตัวทางด้านการผลิต เพิ่มการจ้างงานโดยที่ระดับราคาเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง หรือแม้กระทั่งรักษาระดับราคาไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลง รัฐบาลอาจจะจัดการทางด้านอุปทานมวลรวมโดยดำเนินมาตรการต่าง ๆ ที่จะทำให้อุปทานมวลรวมขยายตัว ปัจจัยที่ทำให้อุปทานมวลรวมขยายตัว

๑๖.๒ ปัจจัยที่ทำให้อุปทานมวลรวมขยายตัว

๑๖.๒.๑ การลดลงของราคาปัจจัยการผลิต ราคาปัจจัยการผลิตที่สำคัญอาจลดลงได้ หากรัฐบาลลดภาษีนำเข้าภาษีสรรพสามิต ซึ่งแต่เดิมรัฐบาลได้จัดเก็บภาษีดังกล่าว (เช่น การลดภาษีการนำเข้าน้ำมันดิบ การลดภาษีสรรพสามิตสำหรับผลิตภัณฑ์น้ำมันปิโตรเลียม เป็นต้น)

๑๖.๒.๒ การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาจทำได้โดยการจัดการบริหารบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรม การฝึกอบรมให้มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑๖.๒.๓ การสะสมทุนให้เพิ่มสูงขึ้นเป็นมาตรการในระยะปานกลาง ทั้งนี้เพราะจะต้องผ่านกระบวนการการลงทุนและก่อสร้างทุนใหม่ มาตรการที่เกี่ยวข้องอาจจะเป็นการลดภาษีกำไรให้แก่นิติบุคคลเพื่อจูงใจให้ นิติบุคคลนำกำไรไปลงทุนมากขึ้นจากเดิม

๑๖.๒.๔ การสร้างบรรยากาศให้แรงงานเกิดการคาดคะเนว่า ระดับสินค้าหรือบริการโดยทั่วไปจะลดลงในอนาคต รัฐบาลอาจทำได้โดยทีมที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจให้คำแนะนำ รัฐบาลให้ใช้สื่อมวลชนช่วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจและคล้อยตาม

๑๖.๒.๕ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแรงงานมาเป็นการเลือกที่จะทำงานมากกว่าการพักผ่อน

๑๖.๒.๖ การเพิ่มสวัสดิการแรงงาน

๑๖.๒.๗ การประกาศลดอัตราภาษี

ประธานาธิบดีเรแกนตระหนักดีถึงปัญหาของประเศสหรัฐอเมริกาในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งเขาเห็นว่า “เป็นระบบเศรษฐกิจที่เลวร้ายและยุ่งเหยิงที่สุดนับตั้งแต่สมัยที่ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปี ๑๙๓๐ เป็นต้นมา” เขาจึงเสนอแผนนโยบายเศรษฐกิจเพื่อเยียวยารักษาสุขภาพของเศรษฐกิจที่ตกต่ำ โดยใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์ อุปทาน ดังมีรายละเอียดของนโยบายพอสังเขปต่อไปนี้

๑. การลดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (Personal Income Tax Reductions) กล่าวคือ การประกาศลดอัตราภาษีส่วนเพิ่ม (marginal tax rates) ด้วยกันทั้งหมด ๓ ครั้ง คิดเป็นอัตรารวมที่ลดลงทั้งสิ้น ๒๓ เปอร์เซ็นต์ การลดอัตราภาษีส่วนเพิ่มมีเป้าหมายเพื่อให้คนอเมริกันทำงานหนักขึ้น และจูงใจให้มีการออมมากขึ้น ขณะเดียวกันบุคคลก็อาจจะอยากออมเงินไว้มากขึ้นด้วย เพราะมีเงินได้หลังจากหักภาษีแล้วเพิ่มขึ้น มีการจับจ่ายใช้สอยในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจจะขยายตัว เพราะผลผลิตเพิ่มมากขึ้น การจ้างงานจะเพิ่มขึ้นด้วย

๒. การลดภาษีธุรกิจ (Reduction in Business Taxes) ทีมที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจของประธานาธิบดี เรแกนมีเป้าหมายสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนขยายการลงทุน จึงประกาศลดภาษีธุรกิจซึ่งจะทำให้เงินได้ของบริษัทห้างร้านหลังหักภาษีแล้วเพิ่มสูงขึ้น จะได้มีการนำกลับไปลงทุนเพิ่มอีก กล่าวให้ละเอียดไปอีก เพื่อให้เกิดความเข้าใจนโยบายดังกล่าวในทางปฏิบัติก็คือ รัฐบาลเรแกนได้ใช้ระบบ ACRS (Accelerated Cost Recovery System) ซึ่งเป็นการให้ลดหย่อนภาษีเสื่อมราคาอันเกิดจากการใช้เครื่องมือ เครื่องจักร และอาคารโรงเรียนของโรงงานอุตสาหกรรม

๓. การลดอัตราเพิ่มรายจ่ายภาครัฐบาล (ที่ไม่ใช่การป้องกันประเทศ) มีการตัดรายจ่ายที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคมไว้ว่าจะเป็นการเคหะสงเคราะห์การศึกษา ฯลฯ ในงบประมาณปี ๑๙๘๒ เป็นจำนวน รวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๐ ถึง ๔๐ พันล้านเหรียญสหรัฐ

๔. การประกาศอกระเบียบ ข้อบังคับใหม่ และการทบทวนยกเลิกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ล้าสมัย ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ทีมงานบริหารของประธานาธิบดีเรแกนได้เริ่มทบทวนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง กับธุรกิจเพื่อกำจัดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับบางประการที่ล้าสมัย และไม่เหมาะสมต่อสภาพความจริง เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการขยายตัวของธุรกิจที่เคยประกาศใช้มาก่อนหน้า ประธานาธิบดีเรแกนเห็นว่าการยกเลิกระเบียบข้อบังคับ ดังกล่าวจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง เป็นการตัดความล่าช้าในการทำงานของรัฐบาล ขณะเดียวกัน ก็เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของภาคเอกชนให้สูงขึ้น นับเป็นช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้าง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเศสหรัฐอเมริกา

๕. นโยบายการเงิน ประธานาธิบดีเรแกนมีความเชื่อแบบนักการเงินนิยมที่ว่า การควบคุมปริมาณเงินจะสามารถแก้ไขภาวะเงินเฟ้อได้ ถ้าจำเป็นต้องให้ปริมาณเพิ่มขึ้นแก้ไขเพิ่ม ในอัตราคงที่ และให้การเพิ่มเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะประธานาธิบดีเรแกนมีความเชื่อว่า การที่ธนาคารกลางประกาศว่า จะดำเนินนโยบายการเงินแบบเคร่งครัด น่าจะสร้างศรัทธาให้แก่หมู่ประชาชนได้มีผลทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวกับเงินเฟ้อ (inflationary psychology) ได้

๑๗. แนวคิดนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกใหม่

มหาวิทยาลัยโซเทียธรรมาธิราช (๒๕๖๖) แนวคิดสำนักคิดนิวคลาสสิก (The new classical school) เกิดขึ้นในทศวรรษ ๑๙๗๐ หลังจากที่แนวคิดเศรษฐศาสตร์ของ Keynes ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ระบบเศรษฐกิจเกิดภาวะเงินเฟ้อและเศรษฐกิจตกต่ำ ไปพร้อม ๆ กันได้ (stagflation) นักเศรษฐศาสตร์สำนักนี้ นำโดย Robert Lucas ที่ได้วิพากษ์วิจารณ์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของ Keynes ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในช่วงเวลานั้น แนวคิดนิวคลาสสิกได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ในหลาย ๆ ประเด็น ที่สำคัญ คือ แนวคิดการคาดคะเนอย่างมีเหตุผล (rational expectation) แนวคิดของทฤษฎีวิวัจจรธุรกิจจริง (real business cycle)

สาระสำคัญของแนวคิดคลาสสิกใหม่ คือ

๑๗.๑ การคาดคะเนอย่างมีเหตุผล (Rational Expectations) ถือเป็นทฤษฎีปฏิบัติครั้งสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค ซึ่งเกิดเมื่อราวปี ๑๙๗๐ และใช้เวลาในการพัฒนามากว่า ๑๐ ปี เศรษฐศาสตร์มหภาคจะไม่สมบูรณ์ หากปราศจากแนวความคิดเกี่ยวกับ Rational Expectations Equilibrium ซึ่งกล่าวว่าตลาดอยู่ในดุลยภาพเสมอ (market clear) และนโยบายการเงินการคลังไม่สามารถส่งผลกระทบต่อระดับผลผลิตและระดับการว่างงานได้

แบบจำลองในเชิงทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนาโดยคูลส์ (Robert Lucas) แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ซึ่งเป็นแบบจำลองที่มีความสำคัญในการอธิบายดุลยภาพของการคาดคะเนอย่างมีเหตุผล (Rational Expectations Equilibrium) ในวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค วิธีการการคาดคะเนอย่างมีเหตุผลนี้มีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ ลักษณะแรกคือ วิธีการนี้เน้นบทบาทของการคาดคะเนอย่างมีเหตุผล นั่นคือไม่มีใครเลยที่จะสามารถทราบอนาคตได้อย่างแน่นอน ดังนั้นการวางแผนหรือการตัดสินใจต้องขึ้นอยู่กับพยากรณ์หรือการคาดคะเนในอนาคต วิธียืนยันการคาดคะเนที่เกิดขึ้นเหล่านี้เกิดมาจากความมีเหตุผล ซึ่งหมายความว่าผู้ที่คาดคะเนหรือพยากรณ์พยายามใช้ข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่เท่าที่เป็นไปได้ เพื่อให้เกิดการพยากรณ์ที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ลักษณะที่สองคือ การดำรงอยู่ของภาวะดุลยภาพของตลาดทุกตลาด และทุกช่วงเวลา

แนวคิดของการคาดคะเนอย่างมีเหตุผลนั้น มีลักษณะคล้ายกับแนวคิดของคลาสสิกต่างกันเพียงข้อสมมุติที่ว่า หน่วยต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจมีพฤติกรรมการคาดคะเนอย่างมีเหตุผล

๑๗.๒ ทฤษฎีวิวัจจรธุรกิจจริง (Real Business – Cycle Theory) วิวัจจรธุรกิจเป็นการเคลื่อนไหวขึ้นลงของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องที่มีผลกระทบต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศนักเศรษฐศาสตร์พยายามศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของการเกิดวิวัจจรธุรกิจ รวมทั้งผลของการใช้นโยบายการเงินและนโยบายการคลังต่อการเคลื่อนไหวหรือรูปแบบของวิวัจจรธุรกิจ ความพยายามของนักเศรษฐศาสตร์ในการอธิบายวิวัจจรธุรกิจได้มีมาอย่างต่อเนื่อง นักเศรษฐศาสตร์ในกลุ่มนิวคลาสสิก อธิบายปัญหาความผันผวนทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบเดิมคือตลาดมีการแข่งขันสมบูรณ์ ราคาสินค้าและบริการมีการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพอย่างรวดเร็ว ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์อีกกลุ่มหนึ่ง มีความเห็นว่าแนวคิดที่ว่าตลาดสามารถปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพเป็นแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในระยะสั้นได้ นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้มักถูกเรียกว่า นิวเคนเซียน โดยนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้เห็นว่า ใน

ระยะสั้น ค่าจ้างแรงงาน และราคามีความยืด (sticky) ในการปรับตัวอันเป็นผลมาจากตลาดขาดความสมบูรณ์ (market imperfection)]

ลูคัสเคยให้ข้อคิดเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงข้อสมมุติจากการแข่งขันสมบูรณ์ไปสู่การแข่งขันไม่สมบูรณ์ของฝ่ายนิเวศเซียนไม่ได้ช่วยอะไรมากนักในทางทฤษฎี และเชื่อว่าข้อสมมุติของการแข่งขันสมบูรณ์สามารถจำลองสภาพความเป็นจริงโดยรวมได้ดีเพียงพอ และตรงประเด็นของปัญหาเป็นอันมากอยู่แล้ว

ความเชื่อในคุณภาพของระบบเศรษฐกิจในหมู่นักเศรษฐศาสตร์นิเวศลสิก จึงได้พัฒนาอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นถึงปัญหาที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์แห่งวัฏจักรธุรกิจขึ้น พัฒนาการใหม่นี้เรียกว่าทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจจริง (Real Business - Cycle Theory) ซึ่งหมายถึงทฤษฎีที่เชื่อว่า วัฏจักรธุรกิจที่ปรากฏขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากความ ผันผวนของตัวแปรภาคเศรษฐกิจจริง (real variables) มิใช่ตัวแปรที่เป็นมูลค่าตัวเงิน (nominal variables) ปริมาณเงินจะมีความเป็นกลาง (money neutrality) คือ ไม่มีผลกระทบต่อระดับผลิต โดยปัจจัยสำคัญที่สร้างความผันผวนในวัฏจักรธุรกิจ ได้แก่ แรงกระทบอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีหรือผลิตภาพการผลิต (productivity or technology shocks) ตลอดจนการช็อกในอุปทานของแรงงาน (labor supply shock) ทั้งนี้โดยอาศัยแบบจำลองดุลยภาพ (market clearing หรือ equilibrium model) ซึ่งราคาและค่าจ้างปรับตัวได้เต็มที่

งานชิ้นสำคัญมากที่ริเริ่มการพัฒนาสู่ทฤษฎีนี้คือ งานของ Kydland and Prescott (1982) ซึ่งอาศัยแบบจำลองการเติบโตทางเศรษฐกิจชี้ให้เห็นว่า ภายใต้ข้อสมมุติของสำนักคลาสสิกก็ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์แห่งวัฏจักรธุรกิจได้ งานชิ้นนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาของทฤษฎีแนวนี้มากขึ้น สำนักนิเวศลสิกได้อธิบายทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจจริงโดยมีข้อสันนิษฐานที่สำคัญว่าความผันผวนในวัฏจักรธุรกิจนั้นมีสาเหตุสำคัญมาจากบทบาทของเทคโนโลยีหรือผลิตภาพการผลิต

แบบจำลองการคาดคะเนอย่างมีเหตุผล ของลูคัสคล้ายกับแบบจำลองของสำนักคลาสสิก กล่าวคือ แบบจำลองทั้งสองสรุปว่า นโยบายการเงินและการคลังจะไม่ส่งผลกระทบต่อดุลยภาพในระยะยาว แต่แบบจำลองของลูคัสน่าสนใจมากกว่า เนื่องจากลูคัสเสนอว่ามีการเบี่ยงเบนออกจากการจ้างงานเต็มที่เพียงชั่วคราว โดยสาเหตุสำคัญเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนออกจากการจ้างงานเต็มที่ชั่วคราว คือ การที่เกิดความคลาดเคลื่อนในการคาดคะเน และการเบี่ยงเบนจะมีอยู่ชั่วคราวเท่าที่ความคลาดเคลื่อนจากการคาดคะเนยังมีอยู่และจะมีอยู่เพียงระยะสั้น ๆ เท่านั้น

นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์ที่นิยมแนวคิดเกี่ยวกับการคาดคะเนอย่างมีเหตุผลและตลาดดุลยภาพนั้น ไม่เห็นความจำเป็นในการใช้นโยบายการเงินเพื่อให้เศรษฐกิจเข้าสู่การจ้างงานเต็มที่ กล่าวคือ ถ้าหน่วยธุรกิจจะมีการคาดคะเนผิดพลาดและเมื่อรัฐบาลมีการประกาศตัวเลขทางเศรษฐกิจใหม่ออกมา ตลาดจะทำการปรับการคาดคะเนและนำไปสู่สภาวะการจ้างงานเต็มที่อีกครั้งหนึ่ง ในความเป็นจริงแล้ว การตอบสนองต่อนโยบายเป็นปัญหาต่อผู้มีส่วนร่วมในตลาดเนื่องจากจะก่อให้เกิดความซับซ้อนว่ากำลังจะเกิดอะไรขึ้นกับระบบเศรษฐกิจและจะเกิดการปรับตัวอย่างไรให้ดีที่สุด ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของสำนักเคนส์ที่เชื่อว่านโยบายการเงินและนโยบายการคลังจะช่วยแก้ปัญหาการว่างงานของเศรษฐกิจได้

สำหรับทฤษฎีวิวัฒนาการธุรกิจจริง ทำให้สามารถอธิบายความเป็นไปได้ในการเกิดวิวัฒนาการธุรกิจ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับชั่วโมงการทำงาน อันเป็นปรากฏการณ์ที่นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกไม่สามารถอธิบายได้โดยตรง จึงถือว่าเป็นการพัฒนาการทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคที่เกิดขึ้น

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า ระบบเศรษฐกิจไทยคือ ระบบเศรษฐกิจแบบผสมแต่ค่อนข้างไปทางทุนนิยม ซึ่งภาคเอกชนมีบทบาทในการผลิตด้านต่าง ๆ มากกว่าภาครัฐบาล ภาคเอกชนมีสิทธิ์ในทรัพย์สินและปัจจัยการผลิต มีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีการแข่งขันเพื่อพัฒนาคุณภาพของสินค้า รัฐบาลดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านกิจกรรมสาธารณูปโภค การพัฒนาระบบเศรษฐกิจไทยปัจจุบันกำหนดทิศทางดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้าน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” เริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมากในกระแสการพัฒนาของสังคมโลก นับตั้งแต่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติรวมทั้งประเทศไทย ได้ร่วมลงนามในแผนแม่บทของโลกเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนหรือแผนปฏิบัติการ ๒๑ (Agenda 21) ในการประชุมสุดยอดของโลกทางด้านสิ่งแวดล้อม (Earth Summit) ที่ประเทศบราซิล เมื่อปี ๒๕๓๕ ซึ่งได้เป็นพันธกรณีที่แต่ละประเทศจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาประเทศให้มุ่งความยั่งยืน สำหรับประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลก มาปรับใช้ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วย เช่นกัน แนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะเวลากว่า ๒๐ ปีที่ผ่านมา จึงได้ปรับเปลี่ยนทิศทางไปสู่ความยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ซึ่งอยู่บนความตั้งใจที่จะให้แผนมีจุดเน้นและเป้าหมายของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม สามารถบ่งบอกทิศทาง การพัฒนาที่ชัดเจนที่ประเทศควรมุ่งไปในระยะ ๕ ปี ถัดไป การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ ยังอยู่ในช่วงเวลาที่ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลากหลายประการที่เป็นผลสืบเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ซึ่งไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชากร แต่ยังส่งผลให้เกิดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม นอกจากนี้ ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ ยังเป็นช่วงเวลาที่มิแน่นอน ของการพัฒนาของเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น การเป็นสังคมสูงวัยของประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ ระหว่างประเทศ ดังนั้น การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศท่ามกลางกระแสแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้าน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ ๑๓ ให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ” ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นใน ๓ มิติ ทั้งมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (๒๕๕๖) แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน มีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบ ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกัน ครอบคลุมและมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือ พูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ” นั่น ก็คือ การกำหนด แนวทางการพัฒนา จะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านมนุษย์ โดยให้คุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก จึงสามารถสรุปได้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติกล่าวคือ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือ เป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้คนอยู่ดีกินดีและมีความสุข ทั้งคนในรุ่นนี้ และรุ่นต่อ ๆ ไป”

ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนมีหลักการสำคัญ ได้แก่ ๑. การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัด ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการใน อนาคต ๒. การพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือมองว่าการจะทำสิ่งใดต้องคำนึงถึง ผลกระทบที่จะ เกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้น การพัฒนาแนวนี้จึงยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเปิดโอกาสให้ ภาคีการพัฒนาต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาด้วย ๓. การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ระบุว่าจะต้องปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นควรเป็นไปในทาง “สร้างสรรค์” ไม่ใช่ “ทำลาย”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๖ : ๑ - ๕) ในการพัฒนาที่ยั่งยืน มีแนวทางในการดำเนินงานใน ๓ ด้าน คือ ๑. แนวทางด้านนิเวศวิทยา การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติโดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อส่งมอบทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ปัจจัยการผลิตและสินค้าต่าง ๆ ให้คนรุ่นอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ๒. แนวทางสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคมและกลุ่มชนระดับต่าง ๆ เพื่อ มุ่งสู่เป้าหมายที่สำคัญ คือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ๓. แนวทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนยาวนาน บนพื้นฐานการสงวนรักษาทุนธรรมชาติไว้ใช้ประโยชน์ สำหรับคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต ทั้งนี้จำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างการผลิตและการบริโภค และการ พัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นหากยึดแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น สังคมโลกก็จะดำเนินไปด้วยกันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

สำหรับประเทศไทยมีการจัดทำข้อเสนอสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย จะต้องเป็น “การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของมิติทางเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป” โดยมีกรอบแนวคิดของการดำเนินงานในแต่ละมิติของการพัฒนา ดังนี้

๑. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ และปล่อยมลพิษออกสู่ สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ด้วย กล่าวคือ หากใช้ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ใช้แล้วหมดไป (non-renewable) จำเป็นต้องหา ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้ แล้วไม่หมดไป (renewable) มาแทนที่ และต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ใช้แล้วไม่หมดไปนี้ไม่มากเกินไป ความสามารถของระบบนิเวศในการผลิตทดแทนได้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพ สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดไป

๒. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศให้ เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ มีความสมดุลและกระจายความมั่งคั่ง เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ และต้องเป็นการเติบโตที่ยั่งยืนได้ในระยะยาว

๓. การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาคนและ สังคมให้ เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดย ๑. พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีผลิตภาพสูงขึ้น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึก พฤติกรรมและ วิถีชีวิตที่ไม่ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒. มีสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจัดสรร ทรัพยากรและผลประโยชน์จาก การพัฒนา และได้รับการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ๓. มีระบบการจัดการทางสังคมที่เสริมสร้างการมี ส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคมในกระบวนการ พัฒนา และ ๔. มีการนำทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่หลากหลายมาประยุกต์ ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (๒๕๖๔) SDGs ย่อมาจาก Sustainable Development Goals–SDGs หรือแปลเป็นไทยก็คือ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ถ้าถามว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนคืออะไร ต้องบอกว่าเป็นการพัฒนาที่สมดุล กันใน ๓ เสาหลักของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) นั่นคือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ยกตัวอย่างให้เห็นภาพง่าย ๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจท่องเที่ยว ก็ต้องคำนึงถึง สิ่งแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในบริเวณนั้น ไม่ใช่พัฒนาให้โตแต่เศรษฐกิจ มีนักท่องเที่ยว มาเยือนมากมาย แต่สิ่งแวดล้อมป่าเขาถูกทำลาย ชีวิตคนที่อาศัยในพื้นที่โดนเบียดเบียน

สำหรับ SDGs หรือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีทั้งหมด ๑๗ เป้าหมาย โดยองค์การ สหประชาชาติแบ่งทั้ง ๑๗ ข้อ ออกเป็น ๕ มิติ ได้แก่ มิติสังคม (People) มิติเศรษฐกิจ (Prosperity) มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) มิติสันติภาพและสถาบัน (Peace) และมิติหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ทั้ง ๑๗ ข้อ ๕ มิติ ต่างเป็นเป้าหมายสำคัญที่ทุกคนในโลกควรเรียนรู้ ให้ความสนใจ และร่วมกันพัฒนา ดังนั้นเรารู้จัก SDGs ไปด้วยกัน โดยครั้งนี้จะเจาะลึกกันที่มิติสังคม (People) ซึ่งประกอบด้วย

เป้าหมาย ๕ ข้อด้วยกัน โดยหลายข้อของ SDGs ในมิติสังคมก็สอดคล้องกับการดำเนินงานของสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ ในการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย กลไก และมาตรการสนับสนุน เช่น การขจัดความยากจนอย่างตรงจุด ข้อเสนอแนะนโยบาย เรื่อง Lifelong Learning หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต รายงานการศึกษาการใช้ศักยภาพการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และการยกระดับการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา รวมถึง BCG Economy Model เป็นต้น

เป้าหมายที่ ๑ : ขจัดความยากจน (No Poverty) เป้าหมายแรกของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในมิติสังคม คือ การขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ (End poverty in all its forms everywhere) โดยในทั่วโลก ผู้คนกว่า ๘๐๐ ล้านคน ต้องอยู่ด้วยเงินน้อยกว่า ๑.๒๕ ดอลลาร์ต่อวัน ขาดการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาด อาหาร และสุขอนามัยที่เพียงพอ โดย SDGs มีเป้าหมายที่จะขจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐาน รวมถึงช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

เป้าหมายที่ ๒ : ขจัดความหิวโหย (Zero Hunger) เป้าหมายต่อมาคือ การขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture) โดยมุ่งขจัดความหิวโหยในหลายเรื่อง เช่น การเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการ การยุติภาวะทุพโภชนาการ การเพิ่มผลิตภาพ การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่าง ๆ ของเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น ปัจจุบันการเติบโตของเศรษฐกิจและผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นทำให้การขาดแคลนอาหารลดลง เป้าหมายนี้จึงคืบหน้าไปค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม SDGs มุ่งขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้มั่นใจว่าทุกคนได้รับการเข้าถึงอาหารที่มีโภชนาการเพียงพอ และมีการทำการเกษตรที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๓ : การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health And Well-Being) เป้าหมายนี้คือ การสร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages) ซึ่งคำว่าสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีครอบคลุมในหลายเรื่อง เช่น การลดอัตราการตายของมารดา การยุติการตายที่ป้องกันได้ของทารกแรกเกิด การลดการตาย ทั้งจากการตายก่อนวัยอันควรจากโรคไม่ติดต่อจากอุบัติเหตุทางถนน และจากสารเคมีอันตราย การปนเปื้อนและจากมลพิษต่าง ๆ รวมถึงการยุติการแพร่กระจายของเอชไอวี วัณโรค และมาลาเรีย ปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์ และการวางแผนครอบครัว ปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุข เป็นต้น สำหรับเป้าหมายนี้ก็คืบหน้าเช่นเดียวกัน เห็นได้จากการลดการเสียชีวิตของเด็ก การต่อสู้กับเชื้อ HIV มาลาเรียและโรคอื่น ๆ ซึ่ง SDGs มุ่งยุติการระบาดของโรคเอชไอวี วัณโรค มาลาเรียและโรคติดต่ออื่น ๆ ภายในปี ๒๕๗๓ และต้องการบรรลุหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า อีกทั้งต้องการให้มีการเข้าถึงยาและวัคซีนอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๔ : การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality Education) เป้าหมายถัดมาก็คือการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) ซึ่งครอบคลุมหลายประเด็น เช่น การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ระดับเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษา และมหาวิทยาลัย นอกจากนี้เยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ส่วนใหญ่ต้องสามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้ เน้นขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา และการเข้าถึงการศึกษาของผู้พิการ ชนพื้นเมือง และกลุ่มเปราะบาง อีกทั้งยังส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนผู้ที่มีทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน และการเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น SDGs มุ่งให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ภายในปี ๒๕๗๓ จึงมีการพัฒนาเรื่อยๆ ทำให้ปัจจุบันจำนวนของเด็กทั่วโลกที่ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นมาก โดยเป้าหมายนี้ยังต้องการมั่นใจว่าทุกคนจะสามารถสำเร็จการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย จะมีผู้ที่อ่านออกเขียนได้จำนวนมากขึ้น เด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม และต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพราะการศึกษาเป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๕ : ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality) เป้าหมายข้อสุดท้ายในมิติสังคมคือ การบรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Achieve gender equality and empower all women and girls) เป้าหมายนี้ครอบคลุมเรื่องการยุติการเลือกปฏิบัติ การขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อผู้หญิงและเด็กหญิง การยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิผลในการเป็นผู้นำและการตัดสินใจในทุกระดับ การเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า เป็นต้น เป้าหมายนี้มุ่งยุติการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบและขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบที่มีต่อผู้หญิงและเด็กหญิง แต่ในบางภูมิภาคยังคงมีความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงค่าจ้างและมีช่องว่างระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน รวมถึงเรื่องความรุนแรงทางเพศ การละเมิดทางเพศ และการใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย และการแบ่งแยกชนชั้นของประชาชนยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ในเรื่องนี้

สหประชาชาติ ประเทศไทย (ออนไลน์, ๒๕๖๕) แก่นสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) สามารถสรุปได้ด้วยวลีสั้น ๆ ว่า “การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในทุกภารกิจของสหประชาชาติในประเทศไทย เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๕ ทีมสหประชาชาติประจำประเทศไทยได้ลงนามในกรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน วาระปี พ.ศ.๒๕๖๕-๒๕๖๙ (UNSDCF) กับรัฐบาลไทย กรอบความร่วมมือฯ นี้แจกแจงการสนับสนุนด้านการพัฒนาที่ระบบสหประชาชาติมอบให้กับประเทศไทยเพื่อให้บรรลุความมุ่งมั่นอันสูงส่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใน ค.ศ.๒๐๓๐ และก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้สูง มีการพัฒนาที่ครอบคลุม ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันต่อวิกฤต กรอบความร่วมมือฯ ได้รับการออกแบบโดยอิงหลักการของสหประชาชาติที่จะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง หลักสิทธิมนุษยชน หลักความเสมอภาคทางเพศ หลักความยั่งยืน และหลักภูมิคุ้มกันต่อวิกฤต จึงมีความสอดคล้องในระดับสูงกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของประเทศไทย และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ การทำงานของหน่วยงานทั้ง ๒๑ แห่ง ของสหประชาชาติในประเทศไทย ครอบคลุมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งหมดในฐานะประเทศผู้มีรายได้ปานกลางระดับสูงจากการประเมินโดยองค์การสหประชาชาติ ทีมสหประชาชาติประจำประเทศจะสนับสนุนกิจกรรมที่ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังต่อไปนี้ ข้อ ๑.๓ การขยายขอบเขตการคุ้มครองทางสังคม ข้อ ๓.๔ การแก้ปัญหาเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อ ข้อ ๔.๑ การช่วยให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่เยาวชนอพยพ ข้อ ๕.๕ การสนับสนุนเพื่อให้สตรีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองมากขึ้น ข้อ ๘.๓ การสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและนวัตกรรมโดยเยาวชน ข้อ ๑๐.๒ การเปิดรับคนชายขอบ โดยเฉพาะชุมชน Lesbian, Gay, Bisexual และ Transgender (LGBTI) ข้อ ๑๐.๗ การดูแลการโยกย้ายถิ่นฐาน ข้อ ๑๓.๒ ยุทธศาสตร์เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ข้อ ๑๖.๑ การสนับสนุนความสามัคคีในสังคมเพื่อยุติความรุนแรงในภาคใต้ของประเทศไทย ข้อ ๑๖.๔ การผลักดันและสนับสนุนการยุติปัญหาคนไร้สัญชาติ ข้อ ๑๗.๗ การเป็นพันธมิตรกับภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และข้อ ๑๗.๙ การแบ่งปันประสบการณ์ของประเทศไทยและแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดผ่านการแลกเปลี่ยน

“เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals - SDGs) ที่ประชาคมโลกตกลงร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนา มีเป้าหมายทั้ง ๑๗ ข้อ ดังนี้

ขจัดความยากจน

๑. ขจัดความหิวโหย
๒. มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
๓. การศึกษาที่เท่าเทียม
๔. ความเท่าเทียมทางเพศ
๕. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล
๖. พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้
๗. การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ
๘. อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน
๙. ลดความเหลื่อมล้ำ
๑๐. เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน
๑๑. แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
๑๒. การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
๑๓. การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล
๑๔. การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก
๑๕. สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก
๑๖. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ออนไลน์, ๒๕๖๕) การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland Report, ๑๙๘๗) โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ การเติบโต

ทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection)

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ ๗๐ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม ๑๙๓ ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนายั่งยืน ค.ศ.๒๐๓๐ (๒๐๓๐ Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ.๒๐๓๐ โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ๑๗ เป้าหมาย ประกอบด้วย ๑๖๙ เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกี่ยวพันกัน และกำหนดให้มี ๒๔๗ ตัวชี้วัดเพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน ๕ มิติ (5P) ได้แก่ ๑. การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคม ๒. สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป ๓. เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และสอดคล้องกับธรรมชาติ ๔. สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ ๕. ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนายั่งยืน

สถาบันปรีดี พนมยงค์ (ออนไลน์, ๒๕๖๕) หลังจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals – MDGs) ซึ่งต้องการเสริมสร้างมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้สิ้นสุดลงเมื่อปี ๒๐๑๕ นั้น องค์การสหประชาชาติ จึงจัดทำเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals –SDGs) ทั้งหมด ๑๗ ข้อ มุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาวะโลกร้อน และสันติสุข เพื่อเสริมแนวคิด “ไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลัง” คาดว่าจะทำสำเร็จได้ภายในปี ๒๐๓๐

“เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals : SDGs) มีทั้งหมด ๑๗ เป้าหมาย (Goals) ภายใต้หนึ่งเป้าหมายจะประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อยๆ ที่เรียกว่า “เป้าประสงค์” (Targets) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๑๖๙ เป้าประสงค์ และ “พัฒนาตัวชี้วัด” (Indicators) จำนวน ๒๓๒ ตัวชี้วัด (ทั้งหมด ๒๔๔ ตัวชี้วัดแต่มีตัวที่ซ้ำ ๑๒ ตัว) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าประสงค์ดังกล่าว

เป้าหมายที่ ๑ : ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่

เป้าหมายที่ ๒ : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๓ : สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ ๔ : สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายที่ ๕ : บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ ๖ : สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๗ : สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืน ในราคาที่ย่อมเยา

เป้าหมายที่ ๘ : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๙ : สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ ๑๐ : ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ ๑๑ : ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิทัศน์และยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๒ : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๓ : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ ๑๔ : อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ : ปกป้อง ปันฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อสู่การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียมลพิษทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ ๑๖ : ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ ๑๗ : เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อควรรู้ที่สำคัญ ๖ ประการ ประกอบด้วย

ประการที่ ๑ เป้าหมายการพัฒนาทั้ง ๑๗ ข้อ สะท้อน “๓ เสาหลักของมิติความยั่งยืน” (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม บวกกับอีก ๒ มิติ คือ มิติด้านสันติภาพและสถาบัน และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา ที่เชื่อมร้อยทุกมิติของความยั่งยืนไว้ด้วยกัน รวมเป็น ๕ มิติ องค์การสหประชาชาติแบ่งเป้าหมาย ๑๗ ข้อ ออกเป็น ๕ กลุ่ม (เรียกว่า 5 Ps) ประกอบด้วย

People (มิติด้านสังคม) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๑ ถึง เป้าหมายที่ ๕

Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๗ ถึง เป้าหมายที่ ๑๑

Planet (มิติด้านสิ่งแวดล้อม) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๖ เป้าหมายที่ ๑๒ ถึง เป้าหมาย

Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน): ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๑๖

Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา): ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๑๗

ประการที่ ๒ เนื้อหาของ SDGs ไม่ได้อยู่ที่ระดับเป้าหมาย (Goals) แต่อยู่ที่ระดับเป้าประสงค์ (Targets) เป้าประสงค์เหล่านี้บอกถึงลักษณะของสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในโลกที่บรรลุ SDGs ได้สำเร็จ มีนัยยะที่บอกถึงฉากทัศน์ในฝัน ถึงวิสัยทัศน์ของการพัฒนาที่น่าเสนออยู่ในวาระการพัฒนา ๒๐๓๐ (Agenda 2030) ฉะนั้น หากต้องการทราบว่า SDGs ครอบคลุมเรื่องใดบ้างต้องพิจารณาที่ระดับเป้าประสงค์

ประการที่ ๓ ตัวชี้วัด ๒๓๒ ตัวนั้นเป็นตัวชี้วัดที่ออกแบบมาเพื่อใช้ในการติดตามความก้าวหน้าในระดับโลก ซึ่งอาจไม่สามารถนำมาใช้ในระดับประเทศได้อย่างเหมาะสมทั้งหมดและการเลือกใช้ตัวชี้วัดแต่ละตัวนั้นก็เพื่อให้สามารถสะท้อนสาระสำคัญของเป้าหมาย แต่อาจไม่ได้ครอบคลุมทุกมิติที่ระบุไว้ในเป้าประสงค์ ดังนั้น แต่ละประเทศจะต้องกลับมาพัฒนาตัวชี้วัดระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเพื่อให้ SDGs สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงในระดับพื้นที่ มิเช่นนั้น ประเทศไทยอาจทำได้เพียงบรรลุทุกตัวชี้วัด (Indicators) แต่ไม่บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ก็เป็นไปได้ นอกจากนี้ ตัวชี้วัดยังมีการเปลี่ยนแปลงได้ ในขณะที่เป้าหมายและเป้าประสงค์จะไม่มี การปรับแก้ในระดับโลกแล้ว

ประการที่ ๔ SDGs ไม่ใช่ข้อตกลงที่มีการบังคับสัญญาและลงโทษ แต่เป็นการเข้าร่วมโดยสมัครใจของประเทศต่าง ๆ และมีการทบทวน (Review) ประจำปีผ่านการนำเสนอ รายงานผลการทบทวนการดำเนินงานตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ ระดับชาติ โดยสมัครใจ (Voluntary National Review) ในการประชุมระดับสูงทางการเมืองว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (High-Level Political Forum on Sustainable Development : HLPF) ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนกรกฎาคม ที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติกรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทุกประเทศสามารถเสนอตัวเพื่อนำเสนอรายงานหรือไม่ ก็ได้

ประการที่ ๕ ต้องทำความเข้าใจหลักการเบื้องหลังของ SDGs เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นเป้าหมายที่เน้นการพัฒนาที่ครอบคลุม (Inclusive) มุ่งการเปลี่ยนแปลง (Transformative) และบูรณาการ (Integrated) ที่ทุกประเทศต่างมีโจทย์ที่จะต้องนำไปปฏิบัติไม่ใช่เฉพาะแค่ประเทศยากจน (Universal) แต่ในขณะเดียวกัน ก็เน้นการนำไปปฏิบัติและแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น (Locally-focused) ซึ่งหมายถึงว่า แม้เป้าหมายทั้งหมดจะแบ่งออกเป็น ๑๗ เป้าหมาย แต่การพิจารณาและดำเนินการจะต้องเป็นไปอย่างบูรณาการ เห็นความเชื่อมโยง (Interlink age) มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based) และให้ความสำคัญกับคนกลุ่มที่เปราะบาง (Vulnerable people) คนยากจน และคนกลุ่มต่างๆ ที่มีถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และแม้ว่า SDGs จะเป็นเป้าหมายระดับโลกแต่การนำ SDGs ไปปรับให้เหมาะกับบริบทของพื้นที่ (Localization of the SDGs) เป็นเรื่องสำคัญ จึงต้องให้ท้องถิ่นมีความเป็นเจ้าของและร่วมผลักดัน มีการให้ความหมายแก่เป้าประสงค์ (Targets) และตัวชี้วัด (Indicators) ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยหลักการการขับเคลื่อน SDGs ควรเป็นกระบวนการที่เริ่มจากฐานรากขึ้นสู่ระดับนโยบาย (Bottom-Up) และเมืองปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการนำ SDGs ไปปฏิบัติ

ประการที่ ๖ ในทางปฏิบัติ SDGs มีฐานะเป็นเครื่องมืออื่น นอกเหนือจากการเป็นตัวชี้วัดสถานการณ์ความยั่งยืน เช่น

SDGs ในฐานะที่เป็นคำศัพท์การพัฒนาที่ใช้ร่วมกัน : SDGs กลายเป็นคำศัพท์ในการพัฒนาที่ใช้ร่วมกันในทุกระดับ ทั้งระดับโลกไปจนถึงระดับท้องถิ่น เอื้อให้ทุกพื้นที่ในโลกสามารถเรียนรู้จากกันและกันได้ ชุมชนในไทยที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาบางประเด็นจะไม่ได้เป็นเพียงตัวอย่างให้ชุมชนในประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นตัวอย่างให้แก่ระดับโลกด้วย

SDGs ในฐานะที่เป็น Action Framework : SDGs สามารถถูกใช้เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการทบทวนอนาคตของท้องถิ่น งานที่ทำกันอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาที่เผชิญ และใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางในอนาคตของท้องถิ่นอย่างบูรณาการและยั่งยืน

SDGs ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการต่อรอง : เนื่องจากภาครัฐทุกประเทศให้คำมั่นกับวาระการพัฒนา ๒๐๓๐ ในภาคเอกชน โดยเฉพาะภาคเอกชนขนาดใหญ่ก็อยู่ภายใต้กฎกติกาและการชี้วัดที่มี SDGs เป็นองค์ประกอบสำคัญ

ดังนั้น ภาคประชาสังคมและคนกลุ่มต่าง ๆ สามารถใช้ SDGs เป็นเครื่องมือในการเจรจาต่อรองเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนา และ/หรือสะกิดเตือนเมื่อเริ่มเห็นการดำเนินการที่ออกนอกกลุ่มนอกทางไปจาก SDGs ได้

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จิตใจและวัฒนธรรม เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ดีมีสุข แม้ว่าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) จะเป็นเป้าหมายระดับโลกแต่การนำ SDGs ไปปรับให้เหมาะกับบริบทของพื้นที่ (Localization of the SDGs) เป็นเรื่องสำคัญ จึงต้องให้ท้องถิ่นมีความเป็นเจ้าของ และร่วมผลักดัน มีการให้ความหมายแก่เป้าประสงค์ (Targets) และตัวชี้วัด (Indicators) ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยหลักการการขับเคลื่อน SDGs ควรเป็นกระบวนการที่เริ่มจากฐานรากขึ้นสู่ระดับนโยบาย (Bottom-Up) และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการนำ SDGs ไปปฏิบัติ

แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม

กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (ออนไลน์, ๒๕๖๐) กล่าวว่า รัฐบาลได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งที่ผ่านมา มีการดำเนินการในหลายมาตรการ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชนผู้มีรายได้น้อยทั้งทางด้านการลดต้นทุนการผลิต การให้ความรู้ การสร้างมูลค่าเพิ่ม การตลาด การช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต และการใช้แนวคิด “ประชารัฐ” มาเป็นตัวการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยกลไกความร่วมมือจากทุกภาคส่วน “ประชารัฐ” คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ช่วยกันแก้ปัญหา และคิดหาทางสร้างอนาคตให้ประเทศไทย ผ่านโครงสร้างการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งมั่นลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนา คุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

รัฐบาลมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำ สร้างรายได้และความเจริญ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ให้ครอบคลุมทั้งประเทศโดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้ บรรลุวิสัยทัศน์ของประเทศในเรื่อง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

แนวคิดประชารัฐ เป็นการเอาจุดเด่นของแต่ละภาคส่วนมารวมกัน ๕ ภาคส่วน ประกอบด้วย ภาคราชการ จุดเด่น คือ มีคนมากกระจายอยู่เต็มพื้นที่ มีองค์ความรู้ มีงบประมาณ และ บทบาทหน้าที่ตามลักษณะงานที่รับผิดชอบ ภาคเอกชน จุดเด่น คือ ทันสมัย บริหารจัดการเก่ง มีทุนที่คล่องตัว ภาคประชาชน จุดเด่น คือ มีฝีมือ มีความสามารถผลิตสินค้า รักบ้านเกิด ภาควิชาการ จุดเด่น คือ มีองค์ความรู้ เทคโนโลยี การค้นคว้าวิจัยเพื่อต่อยอด ภาคประชาสังคม จุดเด่น คือ ทำงานเชิงลึก เกาะติด มีเครือข่ายมาก

ภารกิจสำคัญของรัฐบาลในอนาคต คือการสร้างฐานรากประเทศสู่อนาคตตามโมเดล “ไทยแลนด์ ๔.๐” ซึ่ง ๑ ใน องค์ประกอบหลัก คือ การขับเคลื่อนประเทศผ่านกลไก “ประชารัฐ” จะต้องมุ่งทำงาน แบบบูรณาการ ให้เกิดการเชื่อมโยง ประสานสอดคล้องกัน เพราะปัญหาของหลายภาคส่วนล้วนมีความเกี่ยวข้อง และมีผลกระทบซึ่งกันและกันปัญหาสาธารณสุขของประเทศมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น หลายฝ่ายจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือผนึกกำลังระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในภาครัฐด้วยกันเองและระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม มากขึ้น เดิมอาจจะคุ้นชินกับการบริหารราชการในลักษณะบนลงล่าง แต่จากนี้เราต้องบริหารงานทั้งล่างขึ้นบน/บนลงล่าง ทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน จึงขอให้ท่านมองและคิดแบบองค์รวมหรือการเชื่อมโยงผสมผสานกัน (Matrix) โดยใช้กลไกประชารัฐควบคู่กันไป เอาความต้องการประชาชนเป็นตัวตั้ง เน้นการมีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐต้อง ไปช่วยสะท้อนความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด ขอให้เข้าใจว่า ยุทธศาสตร์ประชารัฐของรัฐบาลนี้จะเป็นความร่วมมือกันในเชิงสร้างสรรค์ดึงเอาจุดแข็งของแต่ละภาคส่วน มีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน มาช่วยกันสร้างพลังในการทำมาดีเพื่อชาติ เพื่อประชาชนทุกคน โดยจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งตามนโยบายรัฐบาลปัจจุบัน ด้วยเหตุที่มีข้อสรุปเชิงสถิติหลายด้านที่ชี้ให้เห็นพัฒนาการความเป็นมาของปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยหลายเรื่อง จากผลพวงวิธีการการพัฒนาที่ผ่านมา ทั้งในด้านช่องว่างรายได้ โอกาสทางการศึกษา การมีงานทำและความมั่นคง ในอาชีพ ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหายาเสพติด ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ความอบอุ่นและและอยู่อย่างมีความสุขของครอบครัว ซึ่งทั้งหมดพันผูกกันซับซ้อนเป็นลูกโซ่ จนยากที่จะหาจุดเริ่มต้นแก้ไข ปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดแบบแยกส่วนคิดได้ อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับว่า ปัญหาเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกสังคมกลุ่มใหญ่ที่สุด คือ คนส่วนใหญ่ ที่เป็นเกษตรกรและอาศัยอยู่ในชนบท ส่วนหนึ่งอพยพมารับจ้างหรือค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ในเมืองหรือใช้แรงงาน อยู่ในย่านอุตสาหกรรม ซึ่งในภาพทั่วไปคือ มีอาชีพที่ให้รายได้น้อย ไม่มั่นคง ขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรัง ก่อเกิดปัญหาอื่นตามมาอีกมาก และแน่นอนความเป็นชุมชนที่สุขสงบเรียบง่าย พึ่งตนเองได้และ พึ่งพากัน เป็นภาพที่จางเลือนลงทุกขณะ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นความคาดหวัง ความพยายามของรัฐบาลในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน หรืออาจกล่าวสรุปว่าเป็นการสร้าง “ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ในระดับชุมชน

คณะทำงาน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานไว้ประกอบกับหลักการทรงงานของพระองค์ท่านมาเป็นแนวทางการดำเนินการในทุกขั้นตอน ทั้งการคิดพิจารณา ระบุปัญหา คิดค้นแนวทางที่จะแก้ไขจนถึงขั้นการปฏิบัติ การสรุปประเมินผล เรียนรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงจากสภาพภูมิสังคมคิดอย่างรอบคอบ นำไปใช้ปฏิบัติอย่างระมัดระวัง มีบทบทวนเรียนรู้และปรับแก้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในพื้นทีการทำงาน ผ่านการสื่อสารสร้างความเข้าใจเรียนรู้สภาพปัญหา การแก้ปัญหาด้วยข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุผล ใช้หลักคิดพอประมาณตามสมควร ซึ่งนำไปสู่การมีหรือการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กับการเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งทีมขับเคลื่อนและชุมชน/ผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมงานกันในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านวัตถุประสงค์การดำเนินงาน นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานฐานรากประชารัฐ คือ การลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันแล้ว คณะทำงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐยังมีการกำหนดเป้าหมายเฉพาะที่ชัดเจน คือ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ประชาชน มีรายเพิ่มและมีความสุข

การขับเคลื่อนงานของคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กระทรวงมหาดไทยได้รับมอบหมายภารกิจให้รับผิดชอบการดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ซึ่งคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นหัวหน้าทีมภาครัฐ และบริษัทมหาชนจำกัด ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด เป็นหัวหน้าทีมภาคเอกชน มีเป้าหมายเดียวกัน คือ “สร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อประชาชนมีความสุข” ดำเนินการ ๓ เรื่อง ประกอบด้วย การเกษตร การแปรรูป (SMEs/OTOP) และการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบประชารัฐ ซึ่งมีบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานภายใต้ แนวคิด Social Enterprise (SE) มีเป้าหมายหลักเพื่อสังคมไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุดรายได้หลักมาจากการให้คำปรึกษา แก่ชุมชนไม่ใช่เงินจากรัฐหรือเงินบริจาค กำไรต้องนำไปใช้ขยายผลไม่ใช่ปันผล มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล กลยุทธ์และแผนการดำเนินงาน คือ ๑ เป้าหมาย ๓ กลุ่มงาน ๕ กระบวนการ ดำเนินการใน ๗๖ จังหวัดทั่วประเทศ มีความหมายคือ

๑ คือ มุ่งสู่เป้าหมายเดียว “สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อประชาชนมีความสุข” ซึ่งหากจะถามว่าวัดได้อย่างไร ขอตอบว่า วัดที่รายได้เพิ่มมากขึ้นต่อครัวเรือนต่อปี สินค้าและบริการขายได้ราคาดีขึ้น โดยใช้ฐานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานเป็นตัวชี้วัด ซึ่งมีการจัดเก็บทุกปีอยู่แล้ว

๓ คือ ทำ ๓ เรื่อง ได้แก่ การเกษตร การแปรรูป (SMEs/OTOP) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๕ คือ กระบวนการทำอย่างไร ประกอบด้วย การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการ การสร้างองค์ความรู้ การตลาดและการสื่อสารสร้างการรับรู้

๗๖+๑ คือ จัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัดครบ ๗๖ จังหวัด กับ ๑ บริษัท ประชาารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัดซึ่งเป็นบริษัทแม่

ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะขับเคลื่อนผ่านบริษัทประชารัฐรักสามัคคี มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง ถึงปลายทาง จนก่อให้เกิดรายได้แล้วนำรายได้นั้นมาต่อยอดพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป Social Enterprise (SE) หรือ วิสาหกิจเพื่อสังคม มีหลักเข้าใจง่าย ๆ ๕ ประการ ประกอบด้วย

๑. มีเป้าหมายหลักเพื่อสังคมไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุด

๒. เป็นรูปแบบธุรกิจที่รายได้หลักมากจากการให้คำปรึกษาแก่ธุรกิจชุมชนไม่ใช่เงินจากรัฐ หรือเงินบริจาค

๓. กำไรต้องนำไปใช้ขยายผลไม่ใช่ปันผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

๔. บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

๕. จัดทะเบียนเป็นรูปแบบบริษัท

กลุ่มงานหรือกลุ่มกิจการที่เป็นเป้าหมายการดำเนินงาน เพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืน มี ๓ กลุ่ม คือ

๑. การเกษตร เป็นการสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน อาจเป็นพืชผลจากไร่ นา สวน ผลิตภัณฑ์ประมง ปศุสัตว์ ที่ผูกโยงกับอัตลักษณ์ คุณค่าในทางหนึ่งทางใด เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สายพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์รสชาติที่โดดเด่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย ปลูกหรือเลี้ยงด้วยระบบอินทรีย์ การดูแลเป็นพิเศษโดยใส่ใจต่อ ประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค รวมทั้งการดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สามารถผูกเรื่องเป็นตำนานเรื่องเล่าให้เห็นคุณค่า ที่แตกต่างได้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์เกษตรจากระบบคุณภาพต่างๆ เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory guarantee system) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ที่พัฒนาขึ้นโดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์ นานาชาติ (IFOAM : International Federation of Organic Agriculture Movements) มาตรฐานการปฏิบัติ ทางเกษตรที่ดี (GAP : Good Agriculture Practices) มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร (มาตรฐาน “Q”) เป็นต้น รวมถึงการสะสมชื่อเสียงของเกษตรกรในการดูแลผลิตภัณฑ์ของตนให้ดีพร้อมในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ

๒. การแปรรูป (SMEs/OTOP) เป็นการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เกษตรทุกกลุ่ม (เกษตร ปศุสัตว์ ประมง) วัตถุดิบจากธรรมชาติอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มจากกระบวนการแปรรูป ถนอมอาหารหรือปรับ-ปรุงรสชาติในแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป การผลิตงานฝีมือจากทักษะภูมิปัญญาชุมชน-ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นข้าวของเครื่องใช้ประดับตกแต่ง เครื่องแต่งกาย ของฝาก ของที่ระลึก ซึ่งปรับเปลี่ยนจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตเพื่อบริโภค-เพื่อใช้ในครัวเรือน ในชุมชนท้องถิ่น ให้เป็น ที่ยอมรับของผู้บริโภคจากภายนอกจนสามารถเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงสร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้มากขึ้น ตัวอย่างที่เด่นชัด คือ ผลิตภัณฑ์โอท็อป ผลิตภัณฑ์จากผู้ประกอบการ SMEs หลายรายได้เติบโตอย่างมากจากการพัฒนา คุณภาพ มาตรฐานการผลิต การทำบรรจุภัณฑ์ การจัดการทางการตลาดที่เหมาะสม

๓. การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเอง ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ หรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนสร้างขึ้น สร้างขึ้นเชื่อมโยงกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา

การประกอบอาชีพ วิธีชีวิตพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น เป็นต้น โดยสร้างความเชื่อมโยง กิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน คือ มีแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรม ท่องเที่ยว มีบริการมัคคุเทศก์ นำเที่ยว มีร้านอาหารหรือบริการตามสั่ง มีบริการที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นที่เหมาะสม เช่น จักรยานหรือเรือให้เช่า มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจ มีร้านจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึก รวมทั้ง ระบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น โปรแกรมนำเที่ยว ราคา สถานที่ติดต่อ การรักษาความปลอดภัยการรักษาพยาบาลพื้นฐาน ซึ่งเป็นไปตามศักยภาพของชุมชนและควรต้องมีความพร้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอยู่พอสมควร เพื่อให้มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาใช้บริการและ จับจ่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

กระบวนการที่ดำเนินการรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่บริษัทประชารัฐรักสามัคคี จำกัด ดำเนินการคือ การเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาตลอดเส้นทางของกระบวนการดำเนินธุรกิจ แก่ชุมชนและผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายจากต้นทาง กลางทาง และปลายทาง รูปธรรมหนึ่ง คือการพัฒนาแผนธุรกิจ ที่คาดหวังประสิทธิผลในการสร้างรายได้เพิ่มของชุมชนและกิจการ ทั้ง ๓ กลุ่มงาน ที่บริษัทฯ เข้าไปร่วมพัฒนา ครอบคลุม การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้ การตลาด การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ที่ยั่งยืน และการบริหารจัดการ โดยในส่วนของ การขายสินค้า และบริการอาจเป็นไปได้ในกรณีที่เป็น การสนับสนุนการสร้าง เครือข่ายการจัดจำหน่าย และ การสนับสนุนตามอำนาจหน้าที่ของคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานรากและประชารัฐ ระดับจังหวัด

๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต หมายถึง การเข้าถึงทั้งด้านทรัพยากรและโอกาสในการ เข้าถึง แหล่งทุน

๒. การสร้างองค์ความรู้หมายรวมถึง ทั้งความรู้จากในชุมชนและการส่งเสริมความรู้ ในการ ผลิตและพัฒนาธุรกิจเพื่อสร้างประโยชน์ต่อยอด

๓. การตลาด มีวัตถุประสงค์ให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการ ตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาด ไปจนถึงช่องทางการขยายใหม่ ๆ

๔. การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ที่ยั่งยืน เพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจภูมิปัญญาและ ความเป็นชุมชน ตัวผลิตภัณฑ์และบริการที่ชุมชนมีอยู่ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความยอมรับ โดยเป็นผู้บริโภคและ ใช้สินค้าที่ผลิตได้ การช่วยสร้างการยอมรับในตราสินค้า (การสร้างแบรนด์ : Branding) และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศ

การบริหารจัดการ ครอบคลุมทั้งด้านต้นทุน บัญชี และการบริหารความเสี่ยง ในกระบวนการพัฒนาทั้ง ๕ ด้าน เปรียบกระบวนการขับเคลื่อนดังกล่าว เสมือนฟันเฟืองของกลไก การทำงานของเครื่องจักรที่ต้องสอดประสานเกื้อหนุนกัน ส่งผลต่อกันและกัน โดยทั้ง ๕ ฟันเฟือง จะขับเคลื่อนไปด้วยรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) เนื่องจากวัตถุประสงค์ สำคัญของการสานพลังประชารัฐ คือ การลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนา คุณภาพคน และการเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ส่วนมากอยู่ในชุมชนชนบทและมีอาชีพพื้นฐานด้านเกษตรกรรม เป้าหมายมุ่งเน้นที่การสร้างอาชีพ รายได้เพิ่มขึ้นและประชาชนมีความสุข จึงยึดถือชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในการส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้าง รายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ออนไลน์, ๒๕๖๑) กล่าวถึง แนวคิดของ Social Enterprise หรือ SE3 ประกอบด้วย Enterprise คือ การประกอบการ หรือ เรียกว่า “วิสาหกิจ” กับคำว่า Social คือ “สังคม” และเมื่อนำคำดังกล่าวมารวมกันจึงเกิด คำใหม่ว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” คือ การประกอบการเพื่อสังคม ซึ่งถือเป็นคำเดียวกับ “กิจการเพื่อสังคม” โดย “วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ กิจการเพื่อสังคม” นั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการพัฒนาในช่วง ปลายทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เพื่อรับมือกับการทำธุรกิจในแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นแต่เพียงการทำธุรกิจ เพื่อผลประโยชน์และกำไรสูงสุดแก่ผู้ประกอบการ ซึ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นรูปแบบการดำเนินงาน ที่ภาคเอกชนและภาคส่วนของอาสาสมัครมาเจอกัน เพื่อหาความสมดุลในการดำเนินการที่จะสามารถ บริหารจัดการผลประโยชน์เข้ากับเป้าหมายของสังคมได้ ตัวอย่างงานในช่วงแรกเริ่ม เช่น การจัดหา บ้านที่อยู่อาศัยให้แก่กลุ่มครอบครัวที่มีรายได้น้อย หรือผู้ที่อยู่ระหว่างการศึกษา เงินทุน ของกองทุนได้มาจากการขายสินค้าและบริการแก่ลูกค้า บางทีก็ได้มาจากเงินอุดหนุน สิ่งที่ทำให้ วิสาหกิจเพื่อสังคมมีความแตกต่างจากบริษัททั่วไป คือ วิสาหกิจเพื่อชุมชน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์สูงสุด เพื่อมุ่งเน้นกำไร แต่มุ่งประกอบธุรกิจเพื่อสังคม วิสาหกิจชุมชนถูกตั้งขึ้นจากนักกิจกรรมที่เสาะหา ช่องทางในการส่งเสริมและสนับสนุน ความช่วยเหลือต่อสังคมในกรณีเฉพาะต่าง ๆ เช่น ผู้ประกอบการบางรายที่ต้องการใช้ส่วนหนึ่งของผลประกอบการที่บริษัทได้รับส่งกลับคืนสู่ชุมชนของ ตนเอง และภายใต้การพัฒนาต่อไปในหลายกลุ่มประเทศ หลายหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ มีการ กล่าวถึงนิยามและความหมายของคำว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการ เพื่อสังคม ตามรูปแบบการ ดำเนินการที่หน่วยงานนั้น ๆ นำไปปรับใช้ ซึ่งมีการนิยามความหมายต่าง ๆ ดังนี้

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ออนไลน์, ๒๕๖๑) The Social Enterprise Fund, Inc. หรือ SEF ให้ความหมายของวิสาหกิจเพื่อสังคมว่า เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนองค์กรด้วยภารกิจงานเพื่อการกุศล ด้วยจุดประสงค์ทางสังคม โดย SEF มีเป้าหมาย ๓ ประการเพื่อ การปฏิบัติงานอย่างมีศักยภาพที่เรียกว่า “triple bottom line” อันประกอบไปด้วย ๑. เป้าหมายทางการเงิน (financial) ๒. เป้าหมายทางสังคม (social) และ ๓. เป้าหมายทางสภาพแวดล้อม (environmental)

สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) (๒๕๕๙) ให้คำจำกัดความ “กิจการเพื่อสังคม” คือ กิจการที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ กลไกการบริหารจัดการที่ดีของภาค ธุรกิจมาบวกกับความรู้และนวัตกรรมสังคม มีความยั่งยืน ทางการเงินจากรายได้หลักที่มาจากสินค้าหรือบริการ โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาค และนำผลกำไร ที่เกิดขึ้นไปลงทุนซ้ำ เพื่อขยายผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น

พระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ความหมายของ “วิสาหกิจเพื่อสังคม” จะหมายความ ถึงบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อประกอบกิจการขายสินค้า หรือการให้บริการ โดยมุ่งส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่นที่วิสาหกิจ เพื่อสังคมตั้งอยู่ หรือมีเป้าหมายในการจัดตั้ง ตั้งแต่แรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม โดยมีได้มุ่งสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้น หรือ ผู้เป็นหุ้นส่วน และนำผลกำไร ไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบไปลงทุนในกิจการของตนเอง หรือใช้เพื่อประโยชน์ ของเกษตรกร ผู้ยากจน

คนพิการผู้ด้อยโอกาส หรือใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่น ๆ ตามที่รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลัง ประกาศกำหนด

จากความหมายต่าง ๆ ที่ได้มีการนิยามและกล่าวถึง Social Enterprise หรือวิสาหกิจ เพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคม อาจสรุปได้ว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมหรือกิจการเพื่อสังคมนั้น มีจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไข ปัญหาทางสังคม โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม มีการดำเนินการทางการเงิน อาจจะเป็นการทำธุรกิจด้านสินค้า หรือบริการ หรืออาจเป็นการระดมทุน ซึ่งการลงทุนเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อสังคมเป็นหลักมากกว่าที่จะเน้นเรื่องผลประโยชน์ และกำไรที่จะได้รับ เป็นการดำเนินงานที่เปรียบเสมือนการมาเจอกัน ณ กึ่งกลางของความสมดุล ระหว่างองค์กรสาธารณะกุศล ที่สร้างประโยชน์แก่สังคม กับภาคธุรกิจที่ มุ่งเน้นการสร้างผลกำไรเป็นหลัก ดังนั้นการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นการผนวกรวมวัตถุประสงค์ที่ จะสร้าง ประโยชน์ให้แก่สังคมกับการที่สังคมจะสามารถหารายได้และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เมื่อทำการ ผนวกรวมจนเกิดเป็นรูปแบบการดำเนินการกิจการเพื่อสังคม หรือวิสาหกิจเพื่อชุมชน เป้าหมาย ของธุรกิจที่เกิดขึ้น จะเป็นการนำผลกำไรจากการประกอบกิจการไปสร้างประโยชน์แก่สังคม และ จัดสวัสดิการให้ผู้ด้อยโอกาสเช่น การสาธารณสุข ที่พักอาศัย บริการทางการเงิน โภชนาการสำหรับเด็กที่ขาดสารอาหาร บริการน้ำดื่ม ไฟฟ้าชุมชน และดูแลปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นต้น

ประเภทของกิจการเพื่อสังคม กิจการเพื่อสังคมสามารถแบ่งจากการพัฒนารูปแบบ กิจการที่มาจากองค์กรประเภทต่าง ๆ ที่มีความ หลากหลายได้ ๓ ประเภท ดังนี้

๑. กิจการเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไรแต่มีการหารายได้ (Nonprofit with income generating activities) เป็นองค์กรมีส่วนหนึ่งในการดำเนินงานที่แสวงหากำไร ที่ให้ความสำคัญกับ พันธกิจทางสังคมมากกว่าผลกำไร และมีเงินทุนในการดำเนินงานจากการบริจาคหรือการสนับสนุน เป็นหลัก กิจการเพื่อสังคม ประเภทนี้มักพัฒนามาจากองค์กรสาธารณประโยชน์หรือองค์กรการกุศล เช่น มูลนิธิหรือสมาคมต่าง ๆ

๒. กิจการเพื่อสังคมประเภทลูกผสม (Hybrid) กิจการเพื่อสังคมประเภทนี้เป็นการ ผสมผสาน ระหว่างองค์กรแสวงหาผลกำไรและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ให้สามารถเชื่อมโยง และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ได้โดยที่องค์กรแสวงหาผลกำไรจะนำรายได้ไปสนับสนุนองค์กร ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีพันธกิจทางสังคมอีกทอดหนึ่ง

๓. กิจการเพื่อสังคมที่พัฒนาจากธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Socially Responsible Business) กิจการเพื่อสังคมประเภทนี้เป็นองค์กรธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหา กำไร และมีการนำเอากำไรกลับคืนสู่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ให้ความสำคัญกับ พันธกิจทางสังคมควบคู่ไปกับพันธกิจทางธุรกิจด้วย โดยมีการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนา สังคมเข้าไปสู่กระบวนการปกติของธุรกิจ

คุณลักษณะของวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคม จากความหมายของวิสาหกิจ เพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคม แม้จะมีรายละเอียดบางอย่างที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เป็นแก่นหลักของ การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคมนั้นยังคงมุ่งหวังในสิ่งเดียวกัน คือ การดำเนินการเพื่อหาทางแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนเกี่ยวกับสังคมและชุมชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ สู่สังคมเป็นหลัก ซึ่งการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคมมี “ความหลากหลาย” ทั้งรูปแบบการ

ดำเนินการ แนวทางการดำเนินธุรกิจ และวิธีการดำเนินการที่อิสระ (Diversity & Independence) แต่จะมี ลักษณะสำคัญที่สามารถบ่งชี้ได้ว่า การดำเนินงานดังกล่าวเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการ เพื่อสังคมตามลักษณะ ดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ มีพันธกิจขององค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อสังคม และมีการคำนึงถึงความยั่งยืนทางการเงิน (Sustainability) เป็นการให้ความสำคัญทั้งด้านสังคม ในการสร้างประโยชน์ และการสร้างรายได้ให้แก่องค์กรเพื่อการลงทุนต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ประการที่ ๒ มีการใช้กลไกการตลาด และการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้ และมีประสิทธิภาพทางการแข่งขันในตลาดได้จริง (Competitiveness)

ประการที่ ๓ รายได้ส่วนใหญ่ขององค์กรต้องมาจากการดำเนินธุรกิจ ไม่ใช่มุ่งเน้นเพียง เงินบริจาค (Self-sustain) เพื่อเป็นการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ประการที่ ๔ ผลกำไรจากการดำเนินงานขององค์กร ส่วนใหญ่ต้องนำกลับมาลงทุน เพื่อสังคมหรือองค์กร (Reinvest)

ประการที่ ๕ วิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคมจะมีการติดต่อความร่วมมือกับ ทุกภาคส่วนในสังคม สามารถประสานการทำงานร่วมกับทุกฝ่ายโดยไม่มีข้อจำกัดมาผูกมัดหรือ เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน (No Boundary)

ดังนั้นการจะเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคมเป็นการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลง แนวคิดการทำธุรกิจแบบเดิมที่คำนึงถึงเพียงกำไรสูงสุดที่จะได้รับมาจากการดำเนินการ มาเป็น ประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อ ประโยชน์แก่สังคมและสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนขององค์กรและชุมชน ไปพร้อม ๆ กัน

ประเทศไทยมีก็เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีการลงทุนประกอบธุรกิจและอยู่ในตลาดการ แข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงจนก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม และยังรวมไปถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อีกด้วย สร้างปัญหาทางสังคมไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจากความเป็นทุนนิยม ที่มุ่งเน้นแต่เพียงผลกำไรสูงสุด โดยไม่มีการคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนร่วม ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากบางกลุ่ม ก็ต้องพึ่งพารัฐบาล หรือองค์การสาธารณกุศลในการให้ความช่วยเหลือสำหรับผู้ที่ไม่อาจแข่งขัน ในตลาดที่รุนแรงสำหรับผู้ที่มีความพร้อมในปัจจุบันต่าง ๆ มากกว่าได้ ดังนั้นประเทศไทยจึงรับเอา แนวคิดที่มีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้้อย่างยั่งยืนมาปรับใช้ นั่นคือ แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่นำเอาการสร้างประโยชน์เพื่อสังคมตามเป้าประสงค์ขององค์การสาธารณกุศล มาผสมผสานกับ การทำธุรกิจของภาคเอกชนที่สามารถสร้างกำไร เมื่อนำมาผนวกรวมกันก็จะเป็นรูปแบบของ การทำธุรกิจโดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาสังคมเป็นวัตถุประสงค์หลัก โดยยังมีผลกำไรเพื่อนำมา พัฒนาการดำเนินงาน ด้วยการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ประเทศไทยเห็นความสำคัญของประเด็น การจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงมี การจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพว่าด้วยการจัดตั้ง สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๓ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการดำเนินงาน ตามแผนแม่บทว่าด้วยการสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๗ ตามนโยบาย ของรัฐบาล โดยสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติมีเป้าหมายสำคัญในการกระตุ้น สนับสนุน ประสานความร่วมมือเพื่อให้เกิดกิจการเพื่อสังคมและพัฒนาเป็นเครือข่ายกิจการเพื่อสังคม

ทั่วประเทศไทย รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมการประกอบการจากบุคคลทั่วไปที่มีจุดมุ่งหมายในการทำธุรกิจที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม ให้เกิดแรงบันดาลใจและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม นำพาให้ สังคมโดยรวมดีขึ้นต่อไป ในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคมของ ประเทศไทยไว้ในพระราชกฤษฎีกา ฉบับที่ ๖๒๑ พ.ศ.๒๕๕๙ โดยมีการให้ความหมายของคำว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมว่าเป็น “บริษัทหรือ ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบกิจการ ขายสินค้า หรือการให้บริการ โดยมุ่งส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่น ที่วิสาหกิจเพื่อสังคมตั้งอยู่ หรือมีเป้าหมาย ในการจัดตั้งตั้งแต่แรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม โดยมีได้มุ่ง สร้างกำไร สูงสุดต่อผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน และนำผลกำไรไม่น้อยกว่า” และมีการกำหนดถึง หลักเกณฑ์เงื่อนไขในการเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมไว้ว่า

วิสาหกิจเพื่อสังคมต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขดังต่อไปนี้

๑. มีคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” อยู่ในชื่อบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น
๒. ได้รับการรับรองเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมจากหน่วยงานที่อธิบดีประกาศกำหนด
๓. ยื่นคำร้องขอและได้รับอนุมัติให้เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมจากอธิบดีตามแบบที่อธิบดี

ประกาศกำหนด

๔. ไม่มีการจ่ายเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งของกำไร หรือเงินลดทุนของบริษัทหรือ ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล อันเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา ๔๐ (๔) (ข) และ (ง) แห่งประมวลรัษฎากร ให้แก่ผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วน

๕. ไม่มีการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินที่ใช้ในกิจการ เว้นแต่การโอนทรัพย์สินตาม ที่อธิบดีประกาศกำหนด

๖. ไม่เป็นคู่สัญญากับผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนและไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนใด ๆ ให้แก่ผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วน รวมถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน เว้นแต่ ที่อธิบดี กรมสรรพากรประกาศกำหนด

๗. ไม่เปลี่ยนแปลงประเภทการประกอบกิจการจากกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการ ประกอบกิจการอื่นก่อนครบสิบลรอบระยะเวลาบัญชี นับตั้งแต่รอบระยะเวลาบัญชีแรกที่ได้รับอนุมัติ ให้เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

๘. ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขอื่นที่อธิบดีประกาศกำหนด

องค์กรที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยจะได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ (๖๒๑) พ.ศ.๒๕๕๙ ว่าด้วยเรื่องการยกเว้นภาษีเงินได้ นิติบุคคล (ภาษีเงินได้ตาม ส่วน ๓ หมวด ๓ ในลักษณะ ๒ แห่งประมวลรัษฎากร) ให้แก่วิสาหกิจ เพื่อสังคม สำหรับกำไรสุทธิของวิสาหกิจ เพื่อสังคมที่นำผลกำไรทั้งหมดในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ไปลงทุนในกิจการหรือใช้เพื่อประโยชน์ของเกษตรกร ผู้ยากจน คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส หรือใช้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่น ๆ โดยไม่มีการจ่ายเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งของกำไร หรือเงินลดทุน ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล อันเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา ๔๐ (๔) (ข) และ (ง) แห่งประมวลรัษฎากร ให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน

คุณลักษณะของวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคมของประเทศไทย ในประเทศไทย มีการผลักดันและส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม/กิจการเพื่อสังคมเพื่อเป็นอีกหนึ่งกลไก สำคัญที่จะช่วย พัฒนาสังคมเกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม โดยลดการพึ่งพิงและเรียกร้อง ความช่วยเหลือจากรัฐบาล ซึ่งลักษณะของวิสาหกิจชุมชน/กิจการเพื่อสังคมของประเทศไทย มีลักษณะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

คุณลักษณะที่ ๑ : มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางสังคม คือการที่หน่วยงานมีเป้าหมาย ในการดำเนินการเพื่อสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยมีการระบุถึงวัตถุประสงค์ทางสังคมกลุ่มเป้าหมาย ผู้ได้รับประโยชน์ ผลกระทบทางสังคมที่คาดหวัง และมีข้อกำหนดด้วยว่ากรณีที่เป็นกิจการจำหน่าย สินค้า สินค้าส่วน ใหญ่ของกิจการต้องเป็นสินค้าสุขภาพ หรือเพื่อประโยชน์ทางสังคม มากกว่าหรือ เท่ากับร้อยละ ๓๐ หรือกรณีที่เป็นกิจการบริการ สัดส่วนของบริการส่วนใหญ่ของกิจการต้องเป็น บริการเพื่อประโยชน์ทางสังคม มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ ๓๐

คุณลักษณะที่ ๒ : มีความยั่งยืนทางการเงิน มีรายได้หลักจากการดำเนินธุรกิจสินค้า หรือบริการ โดยมีสัดส่วนรายได้หลักมาจากการจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ หรือจากการรับสัญญา ดำเนินการโครงการ (commission/contract) โดยจะต้องมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ ๕๐

คุณลักษณะที่ ๓ : มีกระบวนการที่เป็นธรรมต่อสังคมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการจัดการ ค่าตอบแทนและสวัสดิการอย่างเป็นธรรมต่อพนักงานและเครือข่ายกรณีที่เป็นกิจการ จำหน่ายสินค้า กิจการจะต้องมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การลดใช้สารเคมี ของวัตถุอันตราย และการจัดการขยะและสิ่งที่เหลือจากกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบ และ หากเป็นการให้บริการจะต้องเป็นกิจการที่ไม่นำสู่ การสร้างผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะที่ ๔ : มีการนำรายได้หรือผลกำไรที่ส่วนหนึ่งไปลงทุนซ้ำเพื่อนำสู่โอกาส ในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือขยายผลกระทบทางสังคมจัดสรรงบลงทุนซ้ำเพื่อขยายกิจการ ซึ่งมีการกำหนดมากกว่า ร้อยละ ๕๐ ของผลกำไรสุทธิที่เกิดขึ้น ได้แก่ ค่าต้นทุนสินค้าหรือบริการ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (เงินเดือน ค่าใช้จ่ายสำนักงาน) ค่าเสื่อมราคา ดอกเบี้ยจ่าย (กรณีกู้ยืมเงิน) โดยไม่รวมส่วนของค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม สาธารณประโยชน์ เงินบริจาค ปันผล และกำไรสะสม และกำหนดนโยบายการปันผล รวมแล้วไม่เกินร้อยละ ๓๐ ของผลกำไรสุทธิที่เกิดขึ้น ยกเว้นกรณี ที่กิจการมีการกระจายการถือหุ้นให้กับพนักงานหรือสมาชิก (Coownership)

คุณลักษณะที่ ๕ : ดำเนินการอย่างโปร่งใส จัดทำข้อมูลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ทั้งในทางการเงิน และผลการดำเนินการ สามารถเปิดเผยให้ตรวจสอบได้โดยหน่วยงานรัฐ ที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยความสำเร็จของกิจการเพื่อสังคม ๑๖ ปัจจัยหลักที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนิน กิจการเพื่อสังคมประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๘ ประการ ได้แก่

๑. ความเป็นผู้ประกอบการทางสังคม (Social Entrepreneurship) ผู้ประกอบการ ทางสังคมเป็นผู้ให้กำเนิดและผลักดันให้ SE ประสบความสำเร็จ เพราะ SE ก็คือธุรกิจที่มี เป้าหมาย หลักในทางสังคม จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีทักษะในการขับเคลื่อนธุรกิจ รวมทั้งมีความมุ่งมั่น ที่จะแก้ไข ปัญหาและพัฒนาสังคมไปพร้อมกัน

๒. เป้าหมายทางสังคม (Social Mission) “ภารกิจทางสังคม” เป็นหนึ่งในภารกิจที่สำคัญที่สุด นอกเหนือจากการดำเนินธุรกิจด้วย เพราะกิจการเพื่อ สังคมนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อใช้ธุรกิจในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมการกำหนดภารกิจทางสังคมจึงเป็น ขั้นตอนสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของ SE

๓. นวัตกรรมกรรมทางสังคม (Social Innovation) ในฐานะที่ SE มุ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับสังคม SE จึงไม่อาจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วย วิธีการและแนวคิดทางธุรกิจทั่วไปได้ ความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประกอบการที่ปรากฏในรูปของนวัตกรรมทางสังคมจึงเป็นเสมือน “คานงัด” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง

๔. ชีตความสามารถทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) ชีตความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจช่วยให้ SE มีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Productivity) ในธุรกิจ และสามารถแข่งขันได้ ทำให้มีรายได้หล่อเลี้ยงภารกิจทางสังคมต่อไป รวมถึง สามารถขยายกิจการเพื่อสร้างผลการดำเนินงานให้เพิ่มมากขึ้นได้

๕. การเชื่อมสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Engagement) การดำเนินงานของ SE ต้องมีการเชื่อมโยง (Engage) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทุกประเภท เพื่อให้ทราบว่าบุคคลดังกล่าวมีความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจขององค์กรอย่างไร และนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการบริหารงานอย่างรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

๖. ความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมของสังคม (Social Ownership) SE ควรสร้างความ เป็นเจ้าของ ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Inclusive Ownership) เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนในการขับเคลื่อนกิจการ อย่างแท้จริง การสร้างความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมให้แก่ชุมชนหรือสังคมภายนอก ช่วยให้ SE สามารถรักษาภารกิจด้านทางสังคมให้ยั่งยืนต่อไป และสามารถทำงานโดยได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคม

๗. ความสามารถในการขยายกิจการ (Scalability) นอกเหนือจากการทำกำไรและการรักษากิจการให้อยู่รอดแล้ว วัตถุประสงค์ของ SE ยังต้องรวมไปถึงการ ขยายกิจการให้เติบโตต่อไป ทั้งในด้าน ธุรกิจและการดำเนินงานทางสังคม

๘. ผลสัมฤทธิ์ทางสังคม (Social Impact) ผลสัมฤทธิ์ทางสังคม หมายถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการ ประกอบกิจการเพื่อสังคม ซึ่งประเมินได้จากการ เปลี่ยนแปลงแก้ไขประเด็นหรือปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง โดยผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวจำต้องมีผลกระทบ (Impact) ที่มีความยั่งยืนในตัวอย่างเพียงพอ

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยการขับเคลื่อนผ่านบริษัทประชารัฐ รักสามัคคี มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง ถึงปลายทาง จนก่อให้เกิดรายได้แล้วนำรายได้นั้นมาต่อยอดพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป วิสาหกิจเพื่อสังคม มีระบบกลไก ๕ ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ตามนโยบายสานพลังประชารัฐ ยึดหลักเข้าใจง่าย ๕ ประการ ประกอบด้วย มีเป้าหมายหลักเพื่อสังคมไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุด เป็นรูปแบบธุรกิจที่รายได้หลักมากจากการให้คำปรึกษาแก่ธุรกิจชุมชนไม่ใช่เงินจากรัฐหรือเงินบริจาค กำไรต้องนำไปใช้ขยายผลไม่ใช่ปันผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และจดทะเบียนเป็นรูปแบบ

บริษัท ในกระบวนการพัฒนาทั้ง ๕ ด้าน เปรียบกระบวนการขับเคลื่อนดังกล่าว เสมือนฟันเฟืองของกลไกการทำงานของเครื่องจักรที่ต้องสอดประสานเกื้อหนุนกัน ส่งผลต่อกันและกัน โดยทั้ง ๕ ฟันเฟืองจะขับเคลื่อนไปด้วยรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) เนื่องจากวัตถุประสงค์สำคัญของการสานพลังประชารัฐ คือ การลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคน และการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

ความหมายของเศรษฐกิจฐานราก

เสรี พงศ์พิศ (๒๕๔๘) แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก คือ การย้อนกลับมาทบทวนจุดแข็งที่มีอยู่ในชุมชนโดยเริ่มจากการศึกษาจุดแข็งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีทั้งลักษณะนามธรรม ได้แก่ ทักษะคิด ค่านิยม แบบแผน จารีต และหลักการดำรงชีวิต ส่วนลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ สินค้าผลิตภัณฑ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนโดยที่ไม่ต้องแสวงหาเพิ่มเติม เพียงแต่ต้องมีการสำรวจเพื่อให้ได้จุดแข็งที่พอจะพัฒนาให้เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้ กล่าวโดยสรุปเศรษฐกิจฐานราก เป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยบนรากฐานที่มีความเข้มแข็งและมั่นคง เนื่องจากเป็นการพัฒนาที่เกิดจากทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมและทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแฝงไว้ด้วยคติคำสอนที่เน้นไม่ให้เกิดการพัฒนาเติบโตเร็วจนเกินไปโดยปราศจากฐานที่มั่นคง

ประเวศ วะสี (๒๕๕๘ : ๑-๒๗) “เศรษฐกิจฐานราก” คือ ฐานของประเทศถ้าฐานแข็งแรงจะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคง ถ้าเศรษฐกิจฐานรากกับเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกัน จะเกิดการพัฒนารอบด้าน การสมดุล ยั่งยืนและก้าวหน้า ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากอยู่ที่การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชน หมายถึง ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ส่วนหนึ่งซ้อนทับกับการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ อีกส่วนหนึ่ง หมายถึง สมรรถนะในการจัดการของชุมชนที่พัฒนาต่อยอดธุรกิจ อุตสาหกรรมชุมชน และการเชื่อมโยงกับการตลาด ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้นและเกิดการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจมหภาคอย่างเกื้อกูลและเข้มแข็งไปด้วยกัน ซึ่งสัมมาชีพและวิสาหกิจชุมชนอาจมีได้ ดังนี้ ๑. เศรษฐกิจฐานชุมชน เกษตรกรรม ๒. การแปรรูปอาหารและความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์อาหาร ๓. อุตสาหกรรมชุมชน ตลาด ชุมชน วิสาหกิจชุมชน ๔. การท่องเที่ยวชุมชน ๕. พลังงานชุมชน ๖. ธนาคารต้นไม้ ๗. การแพทย์แผนไทย และสมุนไพร ๘. การมีวิชาช่างเต็มทั้งตำบล ๙. สถาบันการเงินของชุมชน ระดับตำบล ๑๐. ระบบข่าวสาร ชุมชน ทั้งนี้เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิตสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนเศรษฐกิจมหภาคเป็นเศรษฐกิจพลัง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (ออนไลน์, ๒๕๕๙ : ๑๙- ๒๓) “เศรษฐกิจฐานราก” คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือ เศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่าง ผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจ

แนวคิดแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาส และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง เศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะ ความร่วมมือ เป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย

๑. มีการรวมกลุ่ม
๒. มีการจัดการระบบ การเงินของชุมชน
๓. มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ฟื้นฟูทรัพยากร
๔. มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก
๕. มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐาน และก้าวหน้า
๖. สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมาย และสัมพันธ์ภาพที่ดี
๗. มีระบบการอยู่ร่วมกัน
๘. มีคุณธรรม จริยธรรม
๙. มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน
๑๐. คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๘) “เศรษฐกิจฐานราก” มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิด การพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่เกิดการสร้างอาชีพและกระจายรายได้ ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วยแผนย่อย ๒ แผน ได้แก่

๑. การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยการเพิ่มพูนองค์ความรู้ และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการ สนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อ ยกระดับองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญ จำเป็นในการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการบริหาร จัดการหนี้สิน ครอบคลุมทั้งนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สิน อย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่ สามารถ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

๒. การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเน้นส่งเสริม การรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาช่องทางตลาดและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการจัดการกลไก การตลาดครบวงจรในรูปแบบ การค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการมีกติกาให้เกิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับ เศรษฐกิจชุมชนได้อย่าง เป็นรูปธรรม การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และการบริหารจัดการ กลไกต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีทุนในการพัฒนาการสินค้าและยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์เน้นตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ดังนั้น เศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นเศรษฐกิจของชุมชนที่สร้างและส่งผลต่อความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสเกิดสัมพันธภาพที่ดีในชุมชน มีการรวมกลุ่ม มีระบบการบริหารจัดการ และความเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อให้ชุมชน เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายคือ เศรษฐกิจชุมชน เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่ม ภายใต้การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเข็มทิศ มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนให้มีการพัฒนาไปทั้งระบบ มีความต่อเนื่องและมีความสมดุล ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างรายได้ ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนได้ เช่น การส่งเสริม อุตสาหกรรมในชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการส่งเสริมเกษตรแปรรูปโดยชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมีกระบวนการขับเคลื่อน ได้แก่

๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทั้งด้านทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน วัตถุดิบที่มีคุณภาพ รวมถึงอุปกรณ์ เครื่องจักรที่ช่วยในการผลิต

๒. การสร้างองค์ความรู้ ทั้งในชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อยอดทั้งด้านมาตรฐานสินค้า ประสิทธิภาพกระบวนการผลิต การวิจัย จดสิทธิบัตรและการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication หรือ GI)

๓. การตลาด มีการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่การ วิเคราะห์ตลาดไปจนถึงช่องทางการขายใหม่ๆ การพัฒนาสินค้าใหม่ การบรรจุหีบห่อ การสร้างแบรนด์

๔. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ช่วยสร้างแบรนด์และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่น และสื่อระดับประเทศ ให้คนในชุมชนมีความรัก สามัคคีและภูมิใจในสินค้าของท้องถิ่นตนเอง สร้างความเข้าใจ ถึงการทำงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. การบริหารจัดการ ทั้งด้านต้นทุน บัญชี และการ บริหารความเสี่ยง การจัดทำแผนธุรกิจ การบริหารด้านการเงิน และการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยขับเคลื่อนใน รูปแบบของ Social Enterprise (SE) หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมมีหลักการ ๕ ประการ คือ ๑. มีเป้าหมายหลักเพื่อสังคมไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุด ๒. เป็นรูปแบบธุรกิจที่รายได้หลักมาจากการขายสินค้าและบริการไม่ใช่เงินจากรัฐหรือเงินบริจาค ๓. กำไรต้องนำไปใช้ขยายผลไม่ใช่ปันผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ๔. บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ๕. จัดทะเบียนเป็นรูปบริษัท

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า เศรษฐกิจฐานราก คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เกิดความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน การให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจฐานราก ก็เพื่อให้เกษตรกรไทยสามารถแสวงหาโอกาสและพร้อมเผชิญหน้ากับความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในโลกหลังวิกฤติโควิด ๑๙ ได้อย่างเข้มแข็ง ประการแรก เกษตรกรต้องปรับจากการผลิตแบบดั้งเดิมสู่การผลิตแบบใหม่ ทำเกษตรผสมผสาน ผลิตสินค้าเกษตรพรีเมียม รัฐควรค้นหาต้นแบบหรือผู้นำชุมชนให้เจอเพื่อจูงใจเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยนการผลิตที่นำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น ประการที่สอง รัฐต้องปรับมุมมองที่มีต่อเกษตรกรจากผู้ผลิตเป็นผู้ประกอบการ รวมถึง ปรับทิศทางการส่งเสริมโดยเฉพาะการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (๒๕๕๙) ประเทศญี่ปุ่นได้รับการยกย่องว่าเป็นประเทศที่สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วเป็นชาติในเอเชียเพียงชาติเดียว ที่สามารถพัฒนาตัวเองเป็นมหาอำนาจเคียงบ่าเคียงไหล่กับมหาอำนาจตะวันตกในยุค ล่าอาณานิคม เปรียบเทียบกันโดยเฉพาะในหมู่คนไทย ก็คือประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นเริ่มพัฒนาประเทศมาพร้อม ๆ กันในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งของญี่ปุ่นตรงกับรัชสมัยจักรพรรดิเมจิ แต่ทำไมญี่ปุ่นจึงแซงหน้าเราไปได้ไกลจริงอยู่ที่วิธีการพัฒนาประเทศของญี่ปุ่นมีจุดเด่นหลายประการที่ควรศึกษาเป็นแบบอย่าง แต่สิ่งที่คุณทั่วไปมักมองข้ามคือ เมื่อเริ่มพัฒนาประเทศนั้น ญี่ปุ่นและไทยเริ่มด้วยพื้นฐานไม่เท่ากัน ประเทศญี่ปุ่นมีข้อได้เปรียบไทยอย่างน้อย ๔ ประการ ดังนี้

๑. ความเป็นเอกภาพของคนในชาติ ความที่มีประเทศเป็นเกาะ ทำให้ญี่ปุ่นมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเชื้อชาติสูง และโชกุนในสมัยเอโดะ ก็สามารถแผ่อำนาจการปกครองครอบคลุมทั่วประเทศญี่ปุ่นไว้ได้อย่างมั่นคงต่อเนื่องกันถึง ๒๐๐ กว่าปี ทำให้คนไทยโดยทั่วไปมีจิตสำนึกร่วมกันว่า ตนคือชนชาติญี่ปุ่น มีสำนึกของความ เป็นชาติสูง ดังนั้นเมื่อเปิดประเทศแล้วก็สามารถพัฒนาไปได้เต็มที่โดยไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง

ส่วนประเทศไทยนั้น มีดินแดนติดต่อกับเพื่อนบ้านรอบทิศ มีการผสมผสานทางเชื้อชาติมากและดินแดนในส่วนต่าง ๆ ของไทยเราก็มีอิสระในการปกครองตัวเองสูง บางแห่งก็มีประวัติศาสตร์การเป็นประเทศเอกราชมานาน เช่น ดินแดนแถบล้านนา ผู้ที่คิดว่าตนเป็นชาวไทยจริงมีอยู่บริเวณภาคกลางรายรอบพระนครเท่านั้น ดังนั้นพระราชภารกิจสำคัญยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องทรงกระทำก่อนคือ ภารกิจการสร้างเอกภาพของคนในชาติ สร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นคนไทย ชาติไทย เพราะมิฉะนั้นแล้ว ถ้ามีต่างชาติมายุ้งให้เกิดการแตกแยก คนไทยต้องรบกันเองเมื่อไรฝรั่งก็จะเข้าผสมโรง และนั่นหมายถึงการสูญเสียเอกราชต้องตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตกอย่างแน่นอน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วการพัฒนาประเทศก็ไม่มีจุดหมายอะไร

การสร้างเอกภาพของชนในชาติ เป็นงานใหญ่ที่ละเอียดอ่อนและต้องใช้เวลา โดยเฉพาะในภาวะที่มีมหาอำนาจนักล่าอาณานิคมคอยจ้องอยู่รอบทิศ ถือเป็นงานที่ยากมาก แต่ก็สำเร็จลงได้ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเราก็ต้องเสียเวลา ทรัพยากร กำลังความคิดสติปัญญา ไปกับเรื่องนี้มากทีเดียว แทนที่จะทุ่มไปในเรื่องการพัฒนาประเทศได้ทันที

๒. ความหนาแน่นของประชากร ในช่วงปีพุทธศักราช ๒๔๑๐ ไทยมีพื้นที่มากกว่าญี่ปุ่นประมาณ ๑ เท่าครึ่ง แต่ประเทศไทยมีประชากรอยู่เพียง ๗-๘ ล้านคน ในขณะที่ญี่ปุ่นมีประชากรถึงประมาณ ๓๐ ล้านคน มากกว่าไทยถึง ๔ เท่าตัว และเมื่อดูจากอัตราความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่แล้ว ญี่ปุ่นก็มากกว่าไทยถึง ๖ เท่าตัว ซึ่งจำนวนประชากรนี้ มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งในแง่เป็นกำลังงานในการผลิต การขนส่ง และเป็นตลาดรองรับสินค้า

๓. เครือข่ายการตลาดและวิถียุทธศาสตร์ของความเป็นนักการค้า เพราะมีความหนาแน่นของประชากรน้อย และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ประเทศไทยในยุคนี้จึงมีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบผลิตเพื่อยังชีพแต่ละชุมชนที่อยู่กระจายกันห่าง ๆ ต่างก็ผลิตพืชผลต่าง ๆ เพื่อการบริโภคแลกเปลี่ยนกันในชุมชนเป็นหลัก แม้ข้าวที่ถือเป็นสินค้าหลักของประเทศ ก็มาจากที่ราบลุ่มภาคกลางบริเวณใกล้กับแม่น้ำเท่านั้น เพราะสามารถขนส่งได้สะดวกก็เฉพาะทางน้ำ การคมนาคมทางบกยังไม่สะดวก และการขนส่งสินค้าที่มีน้ำหนักมาก เช่น พืชผลการเกษตรไปขายไกล ๆ แค่อำนาจขนส่งก็ไม่คุ้มแล้ว สำหรับท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล สิ่งที่จะจะเป็นสินค้าไปขายต่างเมืองหรือต่างประเทศได้ก็เป็นจำพวกของป่า เช่น น้ำผึ้ง ครั่ง หนังสัตว์ ไม้แก่นจันทร์ ฯลฯ คือพวกสินค้าที่มีราคาต่อน้ำหนักสูง คุ้มค่ากับการขนส่ง การค้าจึงมีอยู่ในวงจำกัด ระบบเครือข่ายการตลาดยังไม่ได้รับการพัฒนา คนไม่คุ้นเคยกับการค้าขาย นักลงทุนนักธุรกิจมีอยู่น้อยมาก และมักเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่มาเป็นนายอากรบ่อนเบี้ยต่าง ๆ กล่าวได้ว่า ศักดินายังเป็นกระแสหลักของสังคม ดั่งมีภาชิตของคนในยุคนี้ที่ว่า สิบพ่อค้าไม่เท่าหนึ่งพระยาเลี้ยง

ส่วนประเทศญี่ปุ่น เพราะความที่มีประชากรอยู่กันหนาแน่น และมีภาวะลมฟ้าอากาศรุนแรง บางแห่งหนาวจัดปลูกข้าวไม่ได้ผล ก็ต้องผลิตสินค้าอย่างอื่นไปหาซื้อแลกเปลี่ยนมาเส้นทางสัญจรต่าง ๆ จึงได้รับการพัฒนา มีการค้าขายกันอยู่โดยทั่วไป ในสมัยนั้นเฉพาะที่เมืองเอโดะ (คือมหานครโตเกียวในปัจจุบัน) แห่งเดียวก็มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าหนึ่งล้านคนแล้ว จัดเป็นมหานครใหญ่แห่งหนึ่งของโลก การค้าขายเป็นไปอย่างคึกคัก มีระบบธนาคารซึ่งมีสาขาทั่วประเทศ รับฝากกั๊ยืมเงิน บริการตัวแลกเงินเพื่อความปลอดภัยเวลาเดินทาง มีกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีขนาดธุรกิจครอบคลุมทั่วประเทศ นักลงทุนนักธุรกิจได้รับการบ่มเพาะให้เติบโตใหญ่ กระบวนการสะสมทุนได้ดำเนินไปอย่างสืบเนื่องภายใต้ภาวะความมั่นคงทางการเมืองที่ยาวนานกว่า ๒๐๐ ปี เครือข่ายการตลาดได้กระจายตัว เข้าถึงดินแดนทุกส่วนของประเทศ ผู้คนคุ้นเคยกับการค้าขาย มีวิถียุทธศาสตร์ของนักการค้าอยู่แล้ว

การเปิดประเทศของญี่ปุ่น จึงหมายถึงการเปิดรับเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการผลิตสินค้าแล้วก็ส่งไปจำหน่าย ขยายขอบเขตการค้าไปยังต่างประเทศด้วย ส่วนตัวพ่อค้า นักลงทุน เครือข่ายการตลาดนั้นมีอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นกระบวนการต่าง ๆ จึงสามารถ พัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

รัฐบาลเพียงแต่เปิดทางอำนวยความสะดวก ให้ นักธุรกิจเอกชนก็พร้อมจะวิ่งไปข้างหน้า ซึ่งทุกอย่างนี้ต่างจากประเทศไทยมาก

๔. ความเข้มแข็งของกลไกการปกครอง ไทยเรายุคก่อนรัชกาลที่ ๕ การปกครองของประเทศยังเป็นไปแบบหลวม ๆ แต่ละเมืองก็มีเจ้าครองเมืองดูแลอยู่ รับผิดชอบกิจการในเมืองของตน ถ้าเป็นหัวเมืองชั้นในก็อยู่ในความดูแลของส่วนกลางใกล้ชิดหน่อย หัวเมืองชั้นนอกก็เป็นอิสระมากขึ้น ยิ่งชนบทห่างไกลออกไปแล้วยิ่งมีอิสระมาก บางแห่งอำนาจรัฐเข้าไปไม่ถึงเลย ส่วนของญี่ปุ่นอำนาจรัฐได้เข้าไปถึงแทบทุกจุดของประเทศ ระบบการจัดเก็บภาษีเป็นไปอย่างเข้มงวด นโยบายและคำสั่ง จากรัฐบาลกลางจะถูกถ่ายทอดไปยังทุกชุมชนและได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง กลไกของรัฐจึงมีบทบาทชั้นนำสังคมได้มากและได้ผลอย่างดียิ่ง

นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกัน ของความเข้มแข็งทางกลไกรัฐและพื้นฐานต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ที่ชี้ให้เราเห็นถึงความจริงว่า เมื่อเริ่มพัฒนาประเทศญี่ปุ่นมีข้อได้เปรียบไทยหลายประการดังกล่าวมาแล้วนั้น มิใช่เพื่อให้เรามีข้ออ้างปลอบใจตนเองว่าไม่ใช่คนไทยไม่เก่ง แต่เพราะตอนเริ่มต้นเราเสียเปรียบเขาต่างหาก แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เราพิจารณา เวลาทำอะไรไม่มองอย่างมีอคติคิดเข้าข้างตนเองปลอบใจตัว หรือมองอย่างดูถูกตัวเอง แต่ต้องฝึกมองด้วยใจเป็นกลาง มีวิสัยทัศน์ที่กระจ่างชัด มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ไปตามความเป็นจริง เข้าใจเหตุและผล เงื่อนไขปัจจัยของเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

นอกจากปัจจัยพื้นฐานที่เอื้ออำนวยให้แล้ว สาเหตุที่ทำให้ญี่ปุ่น พัฒนาประเทศได้เร็ว ยังมีอีกหลายประการ อาตมภาพขอยกไว้ในที่นี้ ๕ ประการ คือ

๑. มีความเชื่อมั่นและมีอุดมการณ์ที่มั่นคงชัดเจน เมื่อประมาณ ๑๕๐ ปีที่ผ่านมา เป็นยุคที่ชาวผิวขาวออกล่าอาณานิคม ยึดดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลกเป็นเมืองขึ้น ด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย เทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่ากันอย่างเทียบไม่ได้ โลกเกือบทั้งโลกตกอยู่ในอุ้งมือของคนผิวขาว ในยุคนั้นชนชาติต่าง ๆ ในเอเชียและแอฟริกา ส่วนใหญ่แล้วมีความรู้สึกในใจลึก ๆ ว่าตนสู้คนผิวขาวไม่ได้ มีความยำเกรงคนผิวขาว คิดว่าตนนั้นต่ำต้อยกว่า ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นไม่ได้คิดอย่างนั้นเลย เขามีความภูมิใจในเชื้อชาติของเขา มั่นใจว่าชาติของตนต้องเป็นหนึ่งในโลกได้ จึงไม่เคยท้อถอย ไม่ยอมแพ้ตั้งแต่ต้น เมื่อรู้ตัวว่าขณะนั้นยังมีความสามารถน้อยกว่า มีความพร้อมน้อยกว่า ก็ทุ่มเททำงานหนักเต็มที่ สโลแกนที่ว่า ไล่ให้ทัน (ฝรั่ง) และแซงให้ได้ ยังฝังแน่นอยู่ในใจของทุกคน ถือเป็นอุดมการณ์ร่วมกันของคนทั้งชาติ

๒. สนใจแก่นมากกว่าเปลือก คนส่วนใหญ่ชอบเรียนลัด ติดที่เปลือกมากกว่าแก่น แต่ญี่ปุ่นเขาสนใจที่แก่นมากกว่าเปลือก เช่น เห็นฝรั่งมีรถขับ คนญี่ปุ่นก็คิดว่า ทำอย่างไรตนจึงจะผลิตรถได้อย่าง ฝรั่ง พุดง่าย ๆ เขาคิดว่าความเจริญก้าวหน้าไม่ได้อยู่ที่ประเทศของตนสามารถซื้อรถสวย ๆ มาใช้ได้ แต่อยู่ที่สามารถผลิตรถออกมาสู่ตลาดได้ เรื่องอื่น ๆ ก็ในทำนองเดียวกัน ลักษณะติดเปลือกมากกว่าแก่นนี้ ปัจจุบันก็ยังเห็นได้ชัด เป็นที่น่าประหลาดใจว่าในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นร่ำรวยและประเทศไทยเรามีรายได้ประชาชาติต่ำกว่าเขาเกือบยี่สิบเท่า แต่ประเทศไทยของเรากลับมียอดขายรถยนต์ต่างประเทศราคาแพงติดอันดับต้น ๆ ของโลก คิดเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วสูงกว่าญี่ปุ่นหลายสิบเท่าถ้าเราได้หันมาพิจารณาเรื่องเปลือกกับแก่นกันให้มากกว่านี้ บางทีประเทศของเราจะมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นก็ได้

๓. มีขั้นตอนการทำงานที่ดี คนญี่ปุ่นมีจุดเด่นเรื่องการมองขั้นตอนของงานออกชัดเจน และทำงานตามลำดับขั้นด้วยประสิทธิภาพสูงสุด เพราะญี่ปุ่นสร้างรถไฟใต้ดินสายแรก คือ สายกินซ่า เมื่อเกือบร้อยปีมาแล้ว ขั้นตอนการทำงานของเขาก็คือส่งทีมผู้เชี่ยวชาญไปศึกษาความหนาแน่นใหญ่ ๆ ในโลกที่มีระบบรถไฟฟ้ายานส่งมวลชน เขาใช้ระบบรถไฟแบบไหน แต่ละแห่งมีสภาพภูมิประเทศและเงื่อนไขอื่น ๆ ต่างกันอย่างไร เมื่อได้ข้อมูลชัดก็สรุปได้ว่า สำหรับประเทศญี่ปุ่นควรใช้ระบบรถไฟฟ้ายานแบบใด พอตกลงกันเสร็จเรียบร้อย ถึงมีการเปิดประมูลจ้างบริษัทต่าง ๆ มาสร้าง งานก็ลุล่วงไปด้วยดี ถ้าไปลัดขั้นตอนไม่ศึกษาให้ดี ตัดสินใจเรื่องระบบรถ เส้นทางเทคนิคต่าง ๆ ไม่ชัดเจน แต่เปิดประมูลสัมปทานกันก่อน แล้วมาแก้กันทีหลัง ก็จะมีเรื่องผลประโยชน์ต่าง ๆ มาเกี่ยวข้อง ทำให้การตัดสินใจยิ่งยากขึ้นอีกหลายเท่า เสียเวลาไปโดยใช่เหตุ

๔. มีการวางแผนระยะยาว ในญี่ปุ่นการตัดสินใจจะมาจากกระบวนการกลุ่ม ทำกันเป็นทีม มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างชัดเจน เพราะแผนงานที่วางเอาไว้ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่มั่นคงถูกต้อง จึงได้รับการปฏิบัติตามอย่างสับสนึง แม้ผู้บริหารจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ส่วนของไทยเรา การตัดสินใจมักมาจากผู้มีอำนาจ ตัดสินใจกันรวดเร็ว แต่ก็เปลี่ยนแปลงง่ายเช่นกัน พอรัฐบาลเปลี่ยนชุดไปที่ก็รี้อแก้กันที่ เหมือนทำตามอารมณ์ความคิดของผู้มีอำนาจ เราจึงมักถนัดทำงานเฉพาะหน้ากันเป็นส่วนใหญ่ คนไม่ค่อยคิดมองอะไรไกล ๆ เพราะคิดว่าคิดไปก็ป่วยการ เดียวก็เปลี่ยนอีก แผนระยะยาวจึงไม่ค่อยมี ทิศทางการพัฒนาไม่ชัดเจน ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำไปในทิศทางที่ตนคิดว่าถูกต้อง ซึ่งบางทีก็ขัดกันเอง พลังไม่รวมเป็นหนึ่ง หลายสิ่งหลายอย่างจึงขาดความยั่งยืน

๕. ให้ความสำคัญกับการศึกษา เมื่อเริ่มพัฒนาประเทศ สิ่งที่คุณญี่ปุ่นให้ความสำคัญอย่างยิ่งก็คือ การศึกษา เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติภายใน ๕ ปี สโลแกนคือความรู้พื้นฐานต่ำสุดที่คุณญี่ปุ่นต้องมี ส่วนความรู้ขั้นสูงขึ้นไปนั้น วิธีสร้างคน เขาก็ใช้วิธีการคล้าย ๆ กับไทยเรา คือส่งคนไปศึกษาต่างประเทศ แต่ต่างกันที่วก่อนส่งไปเขาศึกษาก่อนว่า วิชาการแต่ละสาขามีที่แขนงย่อย ถ้าจะให้ใช้งานจริงได้ดีต้องมีคนไปศึกษาก่อน จากนั้นก็หาคนที่มีความสมบัติเหมาะสมส่งไปเรียนยังประเทศที่เก่งที่สุดในสาขานั้น ๆ เช่น การแพทย์และทหารบก ต้องเยอรมัน กฎหมายต้องฝรั่งเศส ทหารเรือต้องอังกฤษ การค้าต้องอเมริกา เป็นต้น เรียกว่าไปเรียนกันแบบเป็นทีม ทุกคนรู้หน้าที่ของตนเองชัดเจน ทุ่มเทเรียนอย่างจริงจัง ระหว่างเรียนก็มี การปรึกษาหารือติดตามความคืบหน้า ถ้ามีปัญหาอุปสรรคอะไรที่จะทำให้กลับมาแล้วทำงานไม่ได้ผลเต็มที่ ก็หาทางแก้ไขแต่เนิ่น ๆ เรียกว่า พอเรียนจบกลับมาก็ทำงานได้ทันที และยังสามารถสอนคนอื่น ๆ ต่อได้ด้วย

การวางแผนการสร้างคนที่ดีเช่นนี้ ทำให้ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว จากประเทศที่ด้อยพัฒนาถ้าหลังอย่างยิ่ง ขนาดที่ว่าเมื่อเปิดประเทศใหม่ ๆ เจ้าของโรงงานทอผ้าที่ซื้อเครื่องทอผ้ามาจากต่างประเทศ หากคนมาทำงานไม่ได้ เพราะมีข่าวลือว่า เครื่องจักรทอผ้ากินคนได้ คนเลยไม่กล้ามาทำงานด้วย แต่ภายในเวลา ๓๐ ปี ญี่ปุ่นมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นดอกเห็ด มีโรงงานถลุงเหล็ก ต่อเรือรบได้เอง มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า สามารถสร้างกองเรือรบที่ทรงอำนาจ ครอบครองรัสเซียซึ่งเป็นมหาอำนาจตะวันตกชาติหนึ่งในยุคนั้นได้ ทำให้โลกต้องตะลึงในความเป็นชาติ

เอเชียเพียงชาติเดียว ที่สามารถก้าวขึ้นมายืนเคียงบ่าเคียงไหล่กับมหาอำนาจตะวันตกได้อย่างเต็มภาคภูมิ ภายในเวลาเพียง ๓๐ ปี

๑. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากเมืองโคจิ ประเทศญี่ปุ่น

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (ออนไลน์, ๒๕๕๙) Satosti Otsuki (โอซูกิ) กล่าวว่า เมืองโคจิ เป็นเมืองชนบทของญี่ปุ่นตั้งอยู่บนเกาะชิโกะกุ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๗,๑๐๕ ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ป่าไม่ถึง ๘๔% มีประชากรประมาณ ๗๒๖,๕๘๔ คน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุมากถึง ๓๑.๑% เนื่องจากคนวัยหนุ่มสาวต่างเข้าไปทำงานหรือเข้าไปเรียนต่อในเมืองใหญ่ จำนวนประชากรที่ลดน้อยลงเหลือแต่ผู้สูงวัย จึงทำให้หน่วยงานของรัฐในจังหวัดโคจิมิแนวโน้มที่จะถูกยุบมากขึ้น รวมทั้งมหาวิทยาลัยโคจิด้วยเช่นกัน ประกอบกับรายได้ของประชาชนค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับเมืองใหญ่อื่น ๆ ในญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยโคจิจึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติ จากนั้นจึงได้ขยายไปสู่การทำเรื่องเศรษฐกิจฐานราก

จังหวัดโคจิมิมีพื้นฐานเศรษฐกิจด้านการเกษตรและประมง แต่ในอนาคตอาชีพเหล่านี้ ก็จะลดน้อยลง เพราะคนหนุ่มสาวเข้าไปทำงานในเมือง ส่วนคนสูงวัยก็จะไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรและประมงต่อไปได้ มหาวิทยาลัยโคจิจึงเข้ามาสนับสนุนชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มแล้วนำวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วมาแปรรูปพัฒนาเป็นสินค้าชุมชน เช่น ปลาคัตสึโอะ ข้าวโพด และส้ม เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น

ในการเข้าไปสนับสนุนการรวมกลุ่มพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชาวบ้านนั้น ศาสตราจารย์ Otsuki กล่าวว่า ใช้หลักการ ๖ ขั้นตอน หรือ ๖ TH Industry คือ

๑. มีวัตถุดิบหรือมีผลผลิตอยู่แล้ว (ปลา, ข้าวโพด, ส้ม)

๒. นำผลผลิตมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า

๓. ด้านการตลาด จะทำอย่างไรจึงจะขายสินค้าได้

(เมื่อนำหลักการทั้ง ๓ ข้อมาถอดเป็นสมการจะได้ผลลัพธ์เท่ากับ ๖ คือเมื่อนำเอาเลข ๑, ๒, ๓ มาบวกหรือนำมาคูณกันทั้ง ๓ ตัวก็จะได้ผลลัพธ์เท่ากับ ๖ เสมอ จึงเรียกรวมวิธีการนี้ว่า “๖ TH Industry” แต่หากขาดข้อใดไป ผลลัพธ์ที่ได้จะไม่เท่ากับ ๖ ซึ่งถือว่าผิดหลักการ)

ซึ่งแนวคิด ๖ ขั้นตอนนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่นและได้รับความนิยมมากในกลุ่มชุมชนเศรษฐกิจฐานรากของญี่ปุ่น

สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทาง ๖ ขั้นตอนนั้น มหาวิทยาลัยโคจิ ได้ส่งอาจารย์และนักศึกษาลงไปทำงานและคลุกคลีกับชาวบ้านและร่วมกันพัฒนาสินค้าชุมชนขึ้นมา เช่น แต่เดิมชาวบ้านจะขายปลาสด คือปลาคัตสึโอะ (ปลาโอญี่ปุ่น) ให้แก่พ่อค้า ก็เปลี่ยนมาใช้วิธีการย่างหรือรมควันปลาคัตสึโอะด้วยฟางซึ่งเป็นวิธีการเก่าแก่โบราณของชาวโคจิ หลังจากนั้นจึงมีการจัดเทศกาลท่องเที่ยวประจำปีขึ้น มีการขายปลาอย่าง จัดเทศกาลว่า ฯลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์และดึงดูดนักท่องเที่ยว เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นจึงสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ หลังจากนั้น จึงขยายไปยังพืชผลชนิดอื่น เช่น นำข้าวโพดมาผลิตเป็นสาเก นำส้มมาทำเป็นแยมส้ม ฯลฯ

ส่วนช่องทางการจำหน่ายนั้น ชาวบ้านได้รับการสนับสนุนจากรัฐทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง เช่น เทศบาลสนับสนุนจัดหางบประมาณและพื้นที่สร้างเป็นร้านจำหน่ายสินค้าชุมชนตามจุดพักรถยนต์หรือสถานีรถไฟ นอกจากนี้ที่ทำการของรัฐหรือจังหวัดใหญ่ ๆ นำสินค้าของชุมชนไปวางขายหรือจัดแสดงเพื่อประชาสัมพันธ์หรือเพิ่มช่องทางและโอกาสในการจำหน่ายสินค้าให้แก่ชาวบ้านด้วย ทำให้สินค้าชุมชนและจังหวัดโคจิเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

นอกจากการสนับสนุนดังกล่าวแล้ว มหาวิทยาลัยโคจิได้พยายามนำเด็กนักเรียนระดับมัธยมในโคจิมาเรียนรู้กระบวนการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันกับท้องถิ่น รู้จักวิถีชีวิตของชุมชน หากไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยในเมืองใหญ่ ๆ ก็ยังสามารถช่วยประชาสัมพันธ์เรื่องราวของเมืองโคจิได้ หรือบางคนก็อาจจะกลับมาทำงานที่บ้านเกิดและช่วยพัฒนาชุมชนได้ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยได้นำนักเรียนและนักศึกษาจากเมืองใหญ่มาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวโคจิด้วย ขณะเดียวกันชาวชุมชนก็ได้เรียนรู้ช่องทางในการสื่อสารสมัยใหม่ รู้จักแหล่งทุนสนับสนุนจากภายนอก เช่น “Green Funding” หรือกองทุนสีเขียว ซึ่งชาวบ้านก็ได้เสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทุนนี้ด้วย

สำหรับปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้น Otsuki กล่าวมี ๖ ข้อหลักเช่นกัน คือ

๑. ชาวบ้านจะต้องรวมกลุ่ม พุดคุยปรึกษาหารือกัน
๒. ต้องมีการทำซ้ำ ๆ หรือลองผิดลองถูก
๓. เปิดรับความคิดจากภายนอก
๔. ผลิตสินค้าหรือทำให้แตกต่างจากที่อื่น ๆ
๕. ทำด้วยความสนุกสนาน
๖. ชุมชนต้องมีเรื่องราวหรือสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมา เช่น ในเมืองโคจิมีสะพานข้ามแม่น้ำเล็ก ๆ แต่มีเรื่องเล่าขานกันว่า มีหนุ่มสาวคู่หนึ่งบูชาความรักที่ไม่สมหวังด้วยการกระโดดสะพานเพื่อจบชีวิตลงในแม่น้ำ ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาดูสะพานแห่งนี้

Otsuki กล่าวสรุปในตอนท้ายว่า การสนับสนุนชาวบ้านของมหาวิทยาลัยโคจินั้น แม้ว่าจะทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่เรื่องรายได้ก็ไม่ได้เป็นเป้าหมายหลัก เพราะสิ่งที่ชาวบ้านได้รับนอกเหนือจากนั้นก็คือ ความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตัวเอง นอกจากนี้ก็ยังทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เกิดความคิดและแนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ ในชุมชนขึ้นมา

๒. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของไทย : กรณีศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยถือเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่มีรากเหง้าวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยอดีตกาล มีการเพาะปลูกและค้าขายสินค้าเกษตรมาตั้งสมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งเป็นยุคที่การค้าขายภายในประเทศมีความรุ่งเรืองเฟื่องฟู ผู้คนมีความสุข ดังคำบันทึกในศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงที่กล่าวว่า “...เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหงเมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้าขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง คำ ใครจักใคร่ค้าม้า คำ ใครจักใคร่ค้าเงือนคำทอง คำ ไพร่ฟ้าหน้าใส...” ดังนั้นเศรษฐกิจการค้าในประเทศ (Local Economy) จึงเกิดขึ้นในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นมาตั้งแต่

สมัยอดีต โดยที่คนในชุมชนและท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่โดยอาศัยการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่แต่ละครอบครัว หรือแต่ละบ้านผลิตหรือจัดหา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนำมาสู่การพัฒนาและการคิดค้นนวัตกรรมทางการค้า ซึ่งมีที่มาจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาจากคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นนั่นเอง

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเลือกศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำมาเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยต่อไป อันจะนำมาสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจ เนื่องจาก ญี่ปุ่นเป็นประเทศต้นแบบสำคัญของโลกในด้านการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น (Decentralization) โดยทั้ง ๔๗ จังหวัด (Prefectures) มีรัฐบาลท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดและออกแบนโยบายสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยมีกรณีศึกษาการดำเนินนโยบายสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนที่น่าสนใจ ได้แก่

๑. นโยบายการฟื้นฟูและพัฒนาภูมิภาคของญี่ปุ่น (Regional Revitalization)
๒. การพัฒนาจังหวัดโอกินาวา (Okinawa) ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการจัดเก็บรายได้จากภาษีท้องถิ่น (Local Taxes) ได้น้อยที่สุด
๓. การพัฒนาระบบภาษีท้องถิ่น โดยกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร (Ministry of Internal Affairs and Communications : MIC) ประเทศญี่ปุ่น ได้ออกแบบโปรแกรมการจัดเก็บภาษีบ้านเกิด (The Furusato Nozei Program, or Hometown Tax Donation Program)

โดย สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า มีข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังกล่าวที่กระทรวงพาณิชย์ อาจกำหนดเป็นมาตรการหรือนโยบายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจการค้าภายในประเทศในระยะต่อไปให้เกิดความยั่งยืน และช่วยลดภาระให้กับงบประมาณแผ่นดิน ดังนี้

๑. การจัดทำแผนหรือโครงการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดในจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง ๖ จังหวัด ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส แม่ฮ่องสอน กาฬสินธุ์ ตาก และบุรีรัมย์ อย่างเร่งด่วน โดยเน้นการวิเคราะห์ศักยภาพของแต่ละจังหวัด เพื่อนำเสนอจุดเด่นของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดนั้นๆ และหาแนวทางพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่

๒. การหาหรือแนวทางการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีของจังหวัดหรือท้องถิ่น ร่วมกับกระทรวงการคลัง และกระทรวงมหาดไทย โดยใช้แนวทาง Hometown Tax หรือภาษีบ้านเกิด ที่ส่งเสริมให้ผู้เสียภาษีมีการบริจาคเงินภาษีไปยังจังหวัดหรือท้องถิ่นที่ต้องการ หรือเป็นจังหวัดบ้านเกิดของตน โดยใช้ประโยชน์จากสินค้า GI ของแต่ละจังหวัด เพื่อจัดสรรให้เป็นของขวัญหรือของที่ระลึกแก่ผู้บริจาคเงินภาษีนั่น ๆ

๓. การบูรณาการฐานข้อมูลขนาดใหญ่ด้านการค้า ซึ่งกระทรวงพาณิชย์ โดยสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานบูรณาการฐานข้อมูลขนาดใหญ่ด้านการค้า (Big Data และปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำ Policy Dashboard

ด้านบริหารจัดการสินค้าเกษตร โดยบูรณาการข้อมูลระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงพาณิชย์ เพื่อกำกับดูแล ติดตามด้านการผลิต ความต้องการ และราคา ทำให้สามารถบริหารจัดการลดความเสี่ยงผลผลิตล้นตลาด รวมทั้ง เตือนภัยสถานการณ์สินค้าเกษตรด้านต่างๆ นอกจากนี้ อาจมีการพิจารณาให้บุคคลภายนอก ซึ่งรวมถึงนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป มีโอกาสเข้าถึงฐานข้อมูล Big Data ของกระทรวงพาณิชย์ โดยจัดกิจกรรมประกวดการออกแบบนโยบายด้านส่งเสริมการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Trade Policy Idea Contest)

๓. นโยบายสังคม ๕.๐ ของประเทศญี่ปุ่น

ในขณะที่ทั่วโลกกำลังเร่งพัฒนาเทคโนโลยีในยุคของการเปลี่ยนผ่าน โดยมีอุตสาหกรรมเป็นจุดศูนย์กลาง ที่เรียกว่า อุตสาหกรรม ๔.๐ (Industry ๔.๐) ซึ่งมีประเทศเยอรมันเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงหากแต่ประเทศญี่ปุ่นกลับพิจารณาการปฏิรูปให้เท่าทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยมีสังคมเป็นจุดศูนย์กลางภายใต้ นโยบายสังคม ๕.๐ (Society 5.0) ซึ่งประเทศญี่ปุ่นตั้งวิสัยทัศน์ของการปฏิรูปครั้งนี้ว่า “A People-Centric Society Founded on the Merging of Cyberspace and Physical Space” สังคมที่มีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางบนพื้นฐานของการประสานกันระหว่างโลกไซเบอร์และโลกกายภาพ โดยอุตสาหกรรม ๔.๐ และสังคม ๕.๐ มีข้อเหมือนและข้อแตกต่างที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒-๑ ตารางเปรียบเทียบอุตสาหกรรม ๔.๐ และสังคม ๕.๐

ตารางเปรียบเทียบอุตสาหกรรม ๔.๐ และ สังคม ๕.๐		
	อุตสาหกรรม ๔.๐ (เยอรมัน)	สังคม ๕.๐ (ญี่ปุ่น)
จุดเริ่มต้น/แผนปฏิรูป	- High-Tech Strategy 2020 Action Plan for Germany - Recommendations for implementing the strategic initiative INDUSTRIE 4.0	- 5th Science and Technology Basic Plan - Comprehensive Strategy on Science, Technology and Innovation for 2017
วัตถุประสงค์และขอบเขต	- Smart factories - Focuses on manufacturing	- Super-smart society - Society as a whole
เทคโนโลยีหลัก/ ขั้นตอนการปฏิรูป	- Cyber-physical systems (CPS) - Internet of Things (IoT) - Mass customization	- High-level convergence of cyberspace and physical space - Balancing economic development with resolution of social issues - Human-centered society

ที่มา : Deguchi, Hirai, Matsuoka, Nakano, Oshima, Tai, and Tani, 2020

ประเทศญี่ปุ่นจำแนกพัฒนาการทางสังคมที่ผ่านมามีออกเป็น ๔ ยุค ได้แก่

๑. สังคม ๑.๐ Hunting Society หรือสังคมบุพกาลที่มนุษย์ยังเร่ร่อนล่าสัตว์เป็นอาหาร อยู่กันแบบชนเผ่า

๒. สังคม ๒.๐ Agricultural Society หรือสังคมที่มนุษย์ลงหลักปักฐานสร้างชุมชนหมู่บ้านทำการเกษตร

๓. สังคม ๓.๐ Industrial society ซึ่งประเทศญี่ปุ่นสามารถกลายเป็นผู้นำเศรษฐกิจโลกผ่านการพัฒนาอุตสาหกรรมถึงจุดสูงสุดในยุค Industry ๓.๐ ช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐-๑๙๗๐

๔. และ สังคม ๔.๐ Information Society สังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร

โดย สังคม ๕.๐ ของประเทศญี่ปุ่นจะต้องเป็นสังคมแห่งอนาคตที่พัฒนาต่อยอดจากสังคม ๔.๐ ในมิติสำคัญๆ ดังนี้

๑. สังคมยุค ๑.๐-๔.๐ ที่เน้นใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) โดยให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง แต่ในสังคมยุค ๕.๐ ประเทศญี่ปุ่นต้องสร้างระบบการผลิตที่เน้นการแก้ปัญหาและการสร้างมูลค่า

๒. สังคมยุค ๑.๐-๔.๐ ที่ลดทอนความเป็นปัจเจกชน (Suppression of Individuality) เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ (Uniformity) ที่ทุกคนเหมือนกันหมดเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการที่เน้นประสิทธิภาพ แต่ในสังคมยุค ๕.๐ ประเทศญี่ปุ่นต้องเน้นความหลากหลาย (Diversity) ที่ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลได้ใช้และเสริมสร้างศักยภาพที่มีแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

๓. สังคมยุค ๑.๐-๔.๐ เกิดความเหลื่อมล้ำ การกระจุกตัวของกระบวนการผลิต การบริโภค และการสะสมความมั่งคั่ง แต่ในสังคมยุค ๕.๐ ประเทศญี่ปุ่นต้องการกระจายโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสได้ในทุกสถานที่และทุกเวลาผ่านการกระจายอำนาจในทุกภาคส่วนของสังคม (Decentralization)

๔. สังคมยุค ๑.๐-๔.๐ ทำให้ประชาชนบางกลุ่มกลายเป็นกลุ่มเปราะบางเกิดความเครียดและความกดดันทางสังคม แต่ในสังคมยุค ๕.๐ ประเทศญี่ปุ่นต้องสร้างสังคมที่มีภูมิคุ้มกัน (Resilience) ให้ประชาชนทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่ได้แม้จะมีภัยคุกคามเข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ

๕. สังคมยุค ๑.๐-๔.๐ สร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาวะแวดล้อมเนื่องจากการถลุงบริโภคทรัพยากรจนเกินขนาด ดังนั้นในสังคมยุค ๕.๐ ประเทศญี่ปุ่นต้องเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้โดยสอดคล้องกับธรรมชาติ

ในการนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิรูป โดยเริ่มต้นในปี ๒๐๑๖-๒๐๑๗ ผ่านยุทธศาสตร์สำคัญ ๒ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ The 5th Science and Technology Basic Plan ในปี ๒๐๑๖ และ Comprehensive Strategy on Science, Technology and Innovation for ๒๐๑๗ โดยแผนดังกล่าวเน้นการสร้างสังคมและเศรษฐกิจใหม่ด้วยการปฏิรูปปัจเจกบุคคลให้มีพลังสามารถกำหนดวิถีชีวิตที่เปี่ยมสุขภาวะ ปฏิรูปองค์กรธุรกิจให้สร้างคุณค่าใหม่เพิ่มผลิตภาพและนวัตกรรมจากกระบวนการดิจิทัล และแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ปัญหาจำนวนประชากรที่คนเกิดน้อยลงและอายุยืนมากขึ้น ปัญหาภัยพิบัติและการก่อการร้าย และ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการขาดแคลนทรัพยากร นอกจากนี้ แผนดังกล่าวยังเสนอให้ประเทศญี่ปุ่น ต้อง “ทำลายกำแพงทั้ง ๕” อันประกอบด้วย

๑. กำแพงของระบบราชการ ที่ทำให้หน่วยงานต่างๆ ไม่สามารถทำงานสอดประสานกันได้ ทำลายกำแพงนี้ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์แห่งชาติและบูรณาการหน่วยงาน

๒. กำแพงของกฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกา ที่ล้าสมัย ด้วยการปรับปรุงข้อบทที่เป็นอุปสรรค

๓. กำแพง (เพดาน) ของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ด้วยการสร้างฐานความรู้ใหม่ที่มาจากปัจเจกบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญที่หลากหลาย

๔. กำแพงทรัพยากรมนุษย์ที่มีสาเหตุมาจากโครงสร้างประชากร ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองทุกคน และทุกช่วงวัย และ

๕. กำแพงของการยอมรับทางสังคม

ซึ่งจะทำลายกำแพงนี้ได้ ด้วยการบูรณาการเทคโนโลยีขั้นสูงให้เข้ามาตอบโจทย์สังคม ตัวอย่างโครงการ เช่น ที่ผ่านมาการแข่งขันที่รุนแรงในทางธุรกิจทำให้เกิดทรัพยากรบุคคลเกิดความเครียดและขาดความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นประเทศญี่ปุ่นจึงการประกาศพื้นที่ “ไม่แข่งขัน” ที่เป็นการพัฒนา เติบโต และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างบริษัทญี่ปุ่นกับบริษัทต่างชาติ การสร้างงานศึกษาโครงการต่าง ๆ ที่เป็นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาควิชาการ กิจกรรมขยายตลาดสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม ๕.๐ กิจกรรมปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เป็นมิตรต่อพนักงานมากขึ้น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมญี่ปุ่น ในนาม สังคม ๕.๐ จะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในอนาคตที่ทำให้การขยายอิทธิพลโดยใช้พลังอำนาจอ่อน (Soft Power) มีพลานุภาพสูงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่เคยได้รับอิทธิพลทางเศรษฐกิจขอประเทศญี่ปุ่นมาแล้วอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเทศไทย และเพื่อนบ้านประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะประเทศไทย ที่ได้เข้าสู่ภาวะโครงสร้างประชากรสูงวัยเต็มขั้น (Aged Society) ในปี ๒๐๒๐/๒๐๒๑ ซึ่งก็ต้องเผชิญปัญหาทางสังคมในรูปแบบเดียวกับที่ประเทศญี่ปุ่นเคยเผชิญมาแล้วในอดีต

โดยแนวโน้มการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ควบคู่ไปกับพัฒนาสังคม (เน้นความสะดวกรสบาย ความมีชีวิตชีวา และคุณภาพชีวิตที่ดี) ที่จะได้เห็นในอนาคตโดยประเทศญี่ปุ่น จะมีลักษณะตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. มิติสาธารณสุข : การใช้อุปกรณ์อัจฉริยะเพื่อตรวจสอบสัญญาณชีพในลักษณะเวชศาสตร์ป้องกัน ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนร่วมในการทำหัตถการ และการดูแลผู้ป่วย ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลดีกับสังคมในการยืดอายุขัยเฉลี่ย และทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นในทุกช่วงวัยควบคู่ไปกับการลดต้นทุนและลดภาระทางงบประมาณในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคม

๒. มิติพลังงาน : การกระจายตัวของการใช้แหล่งพลังงานทางเลือกซึ่งสามารถสร้างแหล่งผลิตพลังงานได้ในทุกพื้นที่เพื่อป้อนพลังงานให้กับพื้นที่ของตนเอง ซึ่งจะทำให้ประเทศสามารถลดต้นทุนในการผลิตพลังงานในโรงงานขนาดใหญ่ ลดความสูญเสียและลดต้นทุนการขนส่ง

พลังงานจากโรงไฟฟ้าที่อยู่ไกลไปถึงผู้บริโภค และในขณะเดียวกันก็เป็นการลดภาระต่อสถานะแวดล้อมและสภาวะภูมิอากาศ

๓. มิติการเกษตร : การนำเทคโนโลยีอัตโนมัติมาใช้ในระบบการผลิตภาคเกษตร ตั้งแต่การปลูก การเก็บเกี่ยว กระบวนการหลังการเก็บเกี่ยว (Post-Harvesting) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และระบบโลจิสติกส์ เพื่อส่งมอบผลผลิต ซึ่งจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจที่จะมีการผลิตและการเพิ่มมูลค่าให้กับอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งมีผลต่อความมั่นคง และต้องมีการลดการใช้ทรัพยากรตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงการบริโภค

๔. มิติอุตสาหกรรม : ญี่ปุ่นจะเน้นการสร้างเสริมสมดุลของห่วงโซ่มูลค่า (Optimal Value Chain) ตามแนวคิด Monozukuri ซึ่งหมายถึงการพัฒนาทุกกระบวนการตลอดเวลา โดยการใช้ระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์เข้ามาในกระบวนการผลิตโดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน และลดการสูญเสียในการผลิต

แผนแม่บทที่ ๑๖ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ทางสังคมได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เน้นตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริม เศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขันสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติด้านที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. เป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ

๑.๑ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

๑.๑.๑ ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ และยั่งยืน

๑.๑.๒ ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

๑.๒ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

๑.๒.๑ สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

๑.๒.๒ กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามา เป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ

๑.๒.๓ เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการ ตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ

๒. ประเด็นภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๑ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

๒.๑.๑ การเกษตรสร้างมูลค่า เช่น เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น และเกษตรแปรรูป

๒.๑.๒ พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ เช่น สร้างโอกาสเข้าถึงตลาด

๒.๒ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

๒.๒.๑ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ เช่น ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และกระจายการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากร

๒.๒.๒ การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เช่น การพัฒนากำลังแรงงานในพื้นที่

๓. แผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก จำนวน ๒ แผน ได้แก่ การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ และการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีรายละเอียดของแต่ละแผนย่อยดังนี้

๓.๑ แผนย่อยการยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ เน้นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเพื่อยกระดับ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการ หนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้ สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

๓.๑.๑ แนวทางการพัฒนา

๓.๑.๑.๑ เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อยกระดับสู่การ เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยสร้างโอกาสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และความรู้ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การจัดการ การบริหารจัดการความเสี่ยง และการตลาด มีทักษะต่าง ๆ ที่สอดคล้องและจำเป็นต่อการยกระดับ เป็นผู้ประกอบการ มีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชี การผลิต การควบคุมต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต จัดการคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของตนให้สามารถมีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ สามารถเชื่อมโยงและ ผสมผสานบูรณาการองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนที่ครบวงจร ครอบคลุมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๑.๑.๒ บริหารจัดการหนี้สินอย่างยั่งยืน โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้กับประชากรที่มีรายได้น้อยผ่านการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมความรู้ และวินัยทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่การออมเพื่อเป็นทุนและหลักประกันในการลงทุน พัฒนามาตรการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบอย่างยั่งยืนและ

ปรับโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับศักยภาพในการชำระหนี้เพื่อป้องกันหนี้เสียที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการขอสนับสนุนแหล่งทุน

๓.๒ แผนย่อยการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เน้นส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาช่องทางการตลาดและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการจัดการกลไกการตลาดครบวงจร ในรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการสร้างกติกาให้เกิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และการบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีทุนในการพัฒนาการสินค้าและยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ รวมถึง การส่งเสริมสถาบันการเงินชุมชนให้มีบทบาทในการดูแล ให้คำแนะนำในการจัดการหนี้สิน

๓.๒.๑ แนวทางการพัฒนา

๓.๒.๑.๑ ส่งเสริมและพัฒนากลไกและโครงสร้างดูดซับมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน เพื่อสร้างการเติบโตและการหมุนเวียนของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจหรือกิจการเพื่อสังคม ที่ส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตกกลับสู่สมาชิก รวมทั้งการพัฒนาช่องทางและศูนย์กลางตลาดสินค้าชุมชน โดยครอบคลุมถึงช่องทางตลาดออนไลน์ และช่องทางตลาดอื่น ๆ

๓.๒.๑.๒ ส่งเสริมให้มีนวัตกรรมทางการเงินเพื่อสนับสนุนแหล่งทุนให้กับเศรษฐกิจชุมชน อาทิ ตลาดทุนในการทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสรรทรัพยากรด้านเงินทุน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและผู้ลงทุน ผ่านเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายที่สามารถพัฒนาขึ้นให้มีความเหมาะสมกับความต้องการระดมทุนในจำนวน เงื่อนไขเวลา และต้นทุนที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีกลไกการเปิดเผยข้อมูลและกลไกราคาที่สามารถช่วยให้ชุมชนสามารถระดมเงินทุนที่เหมาะสมกับความต้องการพัฒนาระบบกำกับ/ระบบมาตรฐานบัญชี การใช้รูปแบบสินเชื่อบริการรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้ง การส่งเสริมให้ธนาคารเฉพาะกิจที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถยกระดับเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนด้านเงินทุนและ บริหารสภาพคล่อง

๓.๒.๑.๓ พัฒนากลไกการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ โดยการพัฒนาฐานข้อมูลที่ดินให้มีความครอบคลุมทั้งประเทศ โดยแยกตามประเภทการใช้ประโยชน์ ผู้ครอบครองที่มีความทันสมัย โดยให้เป็นข้อมูลสาธารณะที่เปิดเผย และสามารถสืบค้นได้ พัฒนากลไกเพื่อทำหน้าที่รับฝากที่ดินจากเอกชนและนำมาหมุนเวียนสร้างประโยชน์โดยให้ผู้มีรายได้น้อย รวมทั้ง ปรับระบบการบริหารจัดการที่ดินของรัฐทั้งในเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และที่สาธารณะ เพื่อให้เกิดผลผลิตภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สูงขึ้น

สรุป การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูง ที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเอง ได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของ ยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกร และการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจชุมชน

ที่ผ่านมาปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับกรวางแผนการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังมีพฤติกรรมขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสม เรื้อรัง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก จึงมีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่ง กันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐

ในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ ให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ได้อาศัยหลักการและแนวคิด ๔ ประการ ดังนี้

๑. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีเหตุผลความพอประมาณ ภูมิคุ้มกัน บนฐานของความรู้ คุณธรรม และความเพียร โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์ และเงื่อนไขระดับประเทศ และระดับโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ และศักยภาพของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ให้มีความสำคัญกับการเสริมสร้างความสมดุลในมิติต่าง ๆ ทั้งความสมดุลระหว่างการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศกับความสามารถ ในการพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง ความสมดุลของการกระจายโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนและพื้นที่ และความสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน รวมถึง การบริหารจัดการ

องคาพยพต่าง ๆ ของประเทศให้พร้อมรับกับความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ นอกจากนี้ในการวางแผนและการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติต้องอาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการที่รอบด้านและพิจารณาด้วยความรอบคอบ ควบคู่กับการยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมุ่งมั่นผลักดันให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

๒. การสร้างความสามารถในการ “ล้มแล้ว ลุกไว” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน ๓ ระดับ ประกอบด้วย ๑. การพร้อมรับ หรือ ระดับ “อยู่รอด” ในการแก้ไขข้อจำกัดหรือจุดอ่อนที่มีอยู่ ซึ่งเป็นผลให้ประชาชน ประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิต หรือทำให้ประเทศมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลง จากภายนอกและภายใน รวมถึงการสร้างความพร้อมในทุกระดับในการรับมือกับสภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้น ให้สามารถฟื้นคืนสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว ๒. การปรับตัว หรือ ระดับ “พอเพียง” ในการปรับเปลี่ยน ปัจจัยที่จำเป็นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน พื้นที่ และประเทศ รวมถึงปรับทิศทาง รูปแบบ และแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ของโลกยุคใหม่ และ ๓. การเปลี่ยนแปลง เพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน หรือ ระดับ “ยั่งยืน” ในการผลักดัน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในมิติต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถของบุคคลและสังคมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ประเทศสามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

๓. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติโดยกำหนดทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่มทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอการมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัย สนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาที่จะใช้ศักยภาพของตน ในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี และการมุ่งส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีไปยังคนรุ่นต่อไป

๔. การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว โดยให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การให้บริการ และการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

บริบทการพัฒนาประเทศในมิติด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ จำเป็นต้อง เร่งรัดผลักดันการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิตเพื่อเปลี่ยนผ่านสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยนวัตกรรมและมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่เน้นการสร้างคุณค่าให้แก่สินค้าและบริการเชิงคุณภาพ พร้อมทั้ง ให้ความสำคัญกับการกระจายผลประโยชน์สู่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายในประเทศอย่างทั่วถึงและเป็นรูปธรรม โดยถ่ายทอดแนวคิดในการพลิกโฉมประเทศสู่นโยบายและแผนในระดับต่าง ๆ ที่สนับสนุนการยกระดับ ภาคการผลิตสู่อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต ทั้งเพื่อพลิกฟื้นสถานะทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ และผลักดันการพัฒนาสาขาการผลิตที่จะมีบทบาทในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะต่อไป โดยเร่งต่อยอดอุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพ และมีความได้เปรียบ ประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีในการยกระดับผลิตภาพ

ในภาพรวมให้สามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นได้ในระยะเวลาที่สั้นลง โดยการลงทุนวิจัยและพัฒนาต่อยอดจาก องค์ความรู้เดิมเพื่อสร้างนวัตกรรมให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของไทย ที่เน้นคุณค่าและความยั่งยืน พร้อมไปกับการสร้างอุตสาหกรรมใหม่แห่งอนาคตที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้ากับทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของตลาดโลก เพื่อลดข้อจำกัดด้านขนาดของกำลังซื้อภายในประเทศที่มีแนวโน้มหดตัวลง โดยการผลักดันให้มีการพัฒนาคุณภาพปัจจัยการผลิต พร้อมทั้งเสริมสร้างนิเวศการแข่งขันที่เป็นธรรม ยกกระตือรือร้นเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าโลก ตลอดจนใช้ประโยชน์จากระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ไทยได้มีการวาง ระบบไว้แล้วให้เต็มประสิทธิภาพพร้อมประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมเพื่อปรับปรุงผลิตภาพของ แรงงาน ให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนสู่อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่สร้าง มูลค่าเพิ่มสูง การพัฒนาในระยะต่อไปจึงอยู่ที่การเพิ่มศักยภาพของภาคการผลิต รวมถึงเร่งยกระดับคุณภาพ มาตรฐานสินค้าและบริการหลักของไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่มูลค่าโลก โดยมุ่งเป้าในการเร่งพัฒนาภาคการผลิตและบริการเป้าหมายรายสาขาที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ ๑. การยกระดับภาคการเกษตรสู่การผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูงที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการเพิ่มผลิตภาพ ลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตสู่อุตสาหกรรม อาหารมูลค่าสูง ๒. การปรับเปลี่ยนภาคการท่องเที่ยวซึ่งเป็นภาคบริการที่สำคัญของไทย ให้เป็นการท่องเที่ยว ที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ คุณค่า และความยั่งยืนมากกว่า ปริมาณจากการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบริการที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ ๓. การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมยานยนต์สู่ยานยนต์ไฟฟ้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยสนับสนุนการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อ ยกกระตือรือร้นขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทยพร้อมทั้งเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้าน พลังงานและปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ ๔. การผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ และสุขภาพมูลค่าสูง โดยส่งเสริมการผลิตบุคลากรยกระดับมาตรฐาน รวมถึงสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์ต่อยอดจากผลการศึกษาวิจัยและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ในการบูรณาการรักษายาบาลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการยกระดับสู่การให้บริการบนฐานนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง ๕. การดำเนินยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทย เป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค โดยเร่งยกระดับการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ทั้งในและระหว่างประเทศ พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและโลจิสติกส์ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน และ ๖. การเร่งยกระดับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ของไทย ให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะและอุตสาหกรรมดิจิทัลของอาเซียน โดยปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ของไทยจากการรับจ้างผลิตไปสู่การคิดค้นออกแบบ และเป็นเจ้าของเทคโนโลยีด้วยตนเอง

บริบทการพัฒนาประเทศในมิติด้านสังคมและทรัพยากรมนุษย์ จากภาพรวมของบริบทและสถานะของทุนทางสังคมของประเทศไทย บ่งชี้ให้เห็นว่าในช่วง ระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง เพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม ด้วยการกระจายโอกาส สร้างความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงรายได้ ความมั่งคั่ง เชิงพื้นที่ และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ โดยการกระจายการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและเมือง เพื่อกระจายประโยชน์จากความเจริญทางเศรษฐกิจ

กระจายโอกาสเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งสร้างความพร้อมด้าน โครงสร้างพื้นฐาน โลจิสติกส์ และดิจิทัลเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและพื้นที่เมือง เพื่อให้คนทุกกลุ่ม สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ทั้งการเข้าถึงแหล่งความรู้ แหล่งเงินทุน และสวัสดิการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเรื้อรังและป้องกันการส่งต่อความยากจนไปยังลูกหลาน โดยเน้นส่งเสริม โอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพที่มีคุณภาพแก่เด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจน พร้อมทั้ง พัฒนาหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่มีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมความมั่นคง ในชีวิตให้ทุกคนในสังคมได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเหมาะสมเพียงพอ สามารถหลุดพ้นจาก ความยากจนได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของการลดความเหลื่อมล้ำ ของศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจนั้น ควรมุ่งให้ ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถแข่งขันได้ และมีการเติบโต ที่ยั่งยืน โดยพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันได้อย่างเป็นธรรม อาทิ การสนับสนุน ทางเทคโนโลยีและกลไกทางการเงินที่เหมาะสมเพื่อให้เข้าถึงแหล่งทุนได้อย่างทั่วถึง การยกระดับมาตรฐาน และพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และบริการ การเพิ่มการเข้าถึงบริการและการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ รวมถึง การสนับสนุนให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่เครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า ระดับโลกได้โดยง่าย

วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนา การพัฒนาประเทศในระยะ ๕ ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ ให้สามารถก้าวข้ามความท้าทาย ที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายตาม ยุทธศาสตร์ชาติ จำเป็นจะต้องเร่งแก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัด ของประเทศที่มีอยู่เดิม รวมทั้ง เพิ่มศักยภาพในการรับมือกับความเสี่ยงสำคัญที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงของ บริบททั้งจากภายนอก และภายใน ตลอดจนการเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์ประโยชน์จากโอกาส ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและทัน่วงที่ด้วยเหตุนี้ การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่า อย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวทันพลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่าง เต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ข้างต้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ จึงได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาจำนวน ๕ ประการ ประกอบด้วย

๑. การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม มุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการสำคัญ ผ่านการผลักดันส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ที่ตอบโจทย์พัฒนาการของสังคมยุคใหม่และเป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการรายย่อยกับห่วงโซ่ มูลค่าของภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย รวมถึงพัฒนาระบบนิเวศที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนและนวัตกรรม

๒. การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับ โลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต

๓. การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในเชิงรายได้พื้นที่ ความมั่งคั่ง และการแข่งขันของภาคธุรกิจ ด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง และผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม กระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ และจัดให้มีบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมในทุกพื้นที่ พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจให้เปิดกว้างและเป็นธรรม

๔. การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน มุ่งลดการก่อกมลพิษ ควบคู่ไปกับการผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ตลอดจนลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุ เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี ๒๕๙๓ และบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิ เป็นศูนย์ภายในปี ๒๖๐๘

๕. การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ มุ่งสร้างความพร้อมในการรับมือและแสวงหาโอกาสจากการเป็นสังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยโรคระบาด และภัยคุกคามทางไซเบอร์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางสถาบันที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างและระบบการบริหารงานของภาครัฐให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้อย่างทันเวลา มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล

หมุดหมายการพัฒนา เพื่อถ่ายทอดเป้าหมายหลักไปสู่ภาพของการขับเคลื่อนที่ชัดเจน ในลักษณะของวาระการพัฒนาที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานและหลายภาคส่วนในการผลักดันการพัฒนาเรื่องใด เรื่องหนึ่งให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ จึงได้กำหนดหมุดหมายการพัฒนา จำนวน ๑๓ หมุดหมาย ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสิ่งที่ประเทศไทยปรารถนาจะ “เป็น” หรือมุ่งหวังจะ “มี” เพื่อสะท้อน ประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจ สร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” โดยหมุดหมายทั้ง ๑๓ ประการ แบ่งออกได้เป็น ๔ มิติ ดังนี้

๑. มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย

หมุดหมายที่ ๑ ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง

หมุดหมายที่ ๒ ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน

หมุดหมายที่ ๓ ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก

หมุดหมายที่ ๔ ไทยเป็นศูนย์กลางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง

หมุดหมายที่ ๕ ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์

ที่สำคัญของภูมิภาค

หมวดหมู่ที่ ๖ ไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะและอุตสาหกรรม ดิจิทัลของอาเซียน

๒. มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

หมวดหมู่ที่ ๗ ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถ แข่งขันได้

หมวดหมู่ที่ ๘ ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เด็บโตได้อย่างยั่งยืน

หมวดหมู่ที่ ๙ ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคม ที่เพียงพอ เหมาะสม

๓. มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมวดหมู่ที่ ๑๐ ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ

หมวดหมู่ที่ ๑๑ ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๔. มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ

หมวดหมู่ที่ ๑๒ ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์ การพัฒนาแห่งอนาคต

หมวดหมู่ที่ ๑๓ ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

ความเชื่อมโยงระหว่างหมวดหมู่การพัฒนา กับเป้าหมายหลัก โดยหมวดหมู่ การพัฒนาที่กำหนดขึ้นเป็นประเด็นที่มีลักษณะเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมการพัฒนาตั้งแต่ในระดับ ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และสามารถนำไปสู่ผลพัฒนาทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ทำให้หมวดหมู่แต่ละประการสามารถสนับสนุนเป้าหมายหลัก ได้มากกว่าหนึ่งข้อ นอกจากนี้ การพัฒนาภายใต้แต่ละหมวดหมู่ไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่มีการ สนับสนุนหรือเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุปในบทที่ ๒ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้ เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการ โดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ สำหรับคนในพื้นที่ อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือเป็นธุรกิจของชุมชน โดยมีเป้าหมาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อรรถพร สิงหวิชัย (๒๕๕๖) ศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา ป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพลังงานและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกระบวนการในการกำหนดนโยบายและเปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยกับต่างประเทศ ทบทวนทฤษฎี แนวคิด กระบวนการพิจารณาเศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ ประกอบด้วยนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ประเทศ เจตนารมณ์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. และศึกษาแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้าน หรือเศรษฐกิจฐานรากในประเทศอินเดียของมหาตมะคานธี การจัดการแนวคิดเศรษฐกิจฐานรากและระบบสหกรณ์ในประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ให้ข้อเสนอแนะการปฏิรูปเศรษฐกิจฐานรากและความมั่นคงของชาติ โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศปรับใช้กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงแห่งชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

กาญจนา รอดแก้ว ภูซงค์ เสนานุช และธรรรงค์ จันโต (๒๕๖๓) กล่าวสรุปถึงเศรษฐกิจฐานรากที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือในการการบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ภายใต้การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการแปรรูปในชุมชน

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๖๓) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชนและด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่เหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในภาพรวม สรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มในภาพรวม คือ
 ๑. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม
 ๒. ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจ ด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริม ทักษะอาชีพ การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรม การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบ การเงินบัญชี

๒. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑. ผู้นำกลุ่ม มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม ๒. ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดิบในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ประชาชน ชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน ในภาพรวม คือ ๑. กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้าง การรับรู้เพื่อความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างความจดจำในสินค้าและผลิตภัณฑ์ ๒. กระบวนการ ดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้ เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่และการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียน และสรุปบทเรียน

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ส่งผลต่อสมาชิกและชุมชนในภาพรวม ได้แก่ ๑. ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๒. คนในชุมชนมีความสุข ๓. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๔. การกระจายรายได้ในชุมชน

๕. กระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑. การสร้าง องค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์การเผยแพร่ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน ๒. การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การวิเคราะห์ ความเสี่ยงในการดำเนินงาน การลดต้นทุน และการแสวงหากำไร

ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจำแนกตามกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูป ในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน สรุปได้ดังนี้

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑. ด้านกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การ ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม และการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชน ๒. ด้าน การเมือง ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็ง ของกลุ่ม ๓. ด้านสังคม ได้แก่ การส่งเสริมและ สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและ พัฒนานวัตกรรม ๔. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์และ ๕. ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมการรักษา สิ่งแวดล้อม การส่งเสริม ความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชนและ วัฒนธรรมประเพณี และกลุ่มมีความสามารถด้านการบริหารและมีการพัฒนาต่อยอดกิจกรรม ของกลุ่ม

๓. กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ การตลาด การแสวงหาช่องทางการตลาด และการบริหารจัดการ การวางแผนการดำเนินงาน

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ครอบคลุมมีรายได้เพิ่ม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น การกระจายรายได้ในชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข

๕. กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้จาก ชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ และการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑. ด้านกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การ ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม และการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชน ๒. ด้านการเมือง ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัตินโยบาย การพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคี เครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๓. ด้านสังคม ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๔. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และ ๕. ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การส่งเสริมการรักษา สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมทักษะอาชีพ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบ ใหม่ เช่น ตลาด อินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุคิป์ในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญา และปราชญ์ชุมชน และผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม

๓. กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ และการแสวงหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ การตลาด ได้แก่ การวิเคราะห์ตลาด และการแสวงหาช่องทางการตลาด การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น

๕. กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย การสร้าง องค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความ ยั่งยืน การเข้าถึงปัจจัย การผลิต

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑. ด้านกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงาน ภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือกรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริม อุตสาหกรรม และการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๒. ด้านการเมือง ได้แก่ นโยบาย การพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๓. ด้านสังคม ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุน

การดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๔. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และ ๕. ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การส่งเสริมด้านตลาดออนไลน์ การส่งเสริมทักษะอาชีพ การส่งเสริม ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนาได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชนกลุ่ม มีความร่วมมือ การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือองค์กร และกลุ่มมีความสามารถในการบริหารจัดการ

๓. กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อ ประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ และการรวบรวมองค์ความรู้ การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้าง การจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืนจากการถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตร แปรรูปในชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

๑. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ครอบคลุมมีรายได้เพิ่ม ความสัมพันธ์ ของคนในครอบครัวดีขึ้น เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนมีความสุข

๒. กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย การสร้าง องค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ การตลาด การเข้าถึงปัจจัย การผลิต

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การสนับสนุนและการเข้าถึงแหล่งทุน ๒. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม เช่น กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การอาหารและยา (อย.) ในด้านมาตรฐานสินค้าและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การ จัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และการวิจัยเพื่อการพัฒนา ๓. เทคโนโลยีมีบทบาทในการ ประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ การตลาดออนไลน์

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ๑. ทุนชุมชน ได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชน ๒. ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม ๓. เครือข่ายในชุมชน การรวมกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนความร่วมมือในการผลิตและการตลาด ๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม มีความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเรียนรู้และ การถ่ายทอดความรู้ของชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทรัพยากร วัตถุดิบและ แรงงานในชุมชน ๒. องค์ความรู้ มีภูมิปัญญาชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน และ การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานภายนอกเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม ๓. การบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การตลาด การสร้างแบรนด์ ศูนย์แสดงสินค้า ศูนย์การเรียนรู้

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน ๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีเงินทุนจากรายได้และการออม เงินทุนหมุนเวียนในชุมชน สินค้าชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ ๓. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑. นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชน ๒. หน่วยงาน สนับสนุน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ธ.ก.ส. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานเอกชน ๓. สถาบันการศึกษา มีบทบาทในการให้ความรู้ การศึกษาวิจัย การศึกษาข้อมูลชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลต่าง ๆ ๔. กระแสการท่องเที่ยวชุมชน วิถีชุมชน

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ๑. ชุมชน ชุมชนวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ชุมชนทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ๒. ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชน เป็นผู้มีความรู้ เสียสละ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ที่ดี ๓. เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรม ชุมชน การขยายกิจกรรม การต่อยอดกิจกรรม ๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชน และทรัพยากรในชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทุนทรัพยากร ธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนวิถีชีวิต และทุนทรัพยากรบุคคล ประชาชนชุมชน ๒. การสร้างสรรค์ องค์ความรู้ชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน การบริการ โฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้า ชุมชนจากทุนชุมชน ๓. ผลิตภัณฑ์ชุมชน การผลิตสินค้า กิจกรรม การท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ชุมชน การให้ข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม จากกิจกรรม ชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน ๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีรายได้ มีการออม มีเงินทุน ๓. ความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนความร่วมมือในกิจกรรม การรวมกลุ่ม การแบ่งบทบาทหน้าที่การช่วยเหลือเกื้อกูล และความรักในบ้านเกิด ๔. สวัสดิการชุมชน มีการออมและกองทุนสวัสดิการชุมชน

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑. นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนแหล่งเงินทุน ๒. หน่วยงานสนับสนุน ภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจ

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ๑. ชุมชน ชุมชนวัฒนธรรม ชุมชนทรัพยากร ชุมชนมนุษย์ ๒. การบริหารจัดการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิด การมีแผนงาน ๓. เครือข่ายในชุมชน เครือข่าย กิจกรรมในชุมชน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เป็นเครือข่ายการ ดำเนินงาน และเครือข่ายการตลาด ๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การใช้เทคโนโลยี การสร้าง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนา ผลิตภัณฑ์

๓. กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีวัสดุ วัตถุดิบ และทรัพยากรในชุมชน ๒. องค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ การเรียนรู้และการพัฒนา การสร้างสรรค์ความรู้จากชุมชน ๓. การสร้างการสื่อสาร สร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ช่องทางออนไลน์ การออกปฏิบัติงานแสดงสินค้า การจำหน่ายออนไลน์ การจำหน่าย แก่ผู้มาศึกษาดูงาน และ ศูนย์ OTOP

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. ครอบครัวมีรายได้ รายได้จาก ผลิตภัณฑ์ การจ้างงาน การขายวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชน มีรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียน ลดการพึ่งพาจากภายนอก ๓. สวัสดิการชุมชน มีการปันผลจากรายได้ ของกลุ่ม ค่าตอบแทน การออม และการทำประกันชีวิตสมาชิกกลุ่ม

หทัยชนก คະตะสมบุรณ์ (๒๕๖๓) กล่าวถึงปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิด ความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากร ต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการวางแผน การพัฒนา รวมทั้ง ยังมีพฤติกรรมขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรัง การพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจน และความเหลื่อมล้ำอย่างถูกต้องและยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนซึ่งเป็นรากฐาน ของสังคม จึงจำเป็นต้องช่วยกันสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานรากของสังคม ให้มุ่งสู่ชุมชนเข้มแข็งและอยู่เย็นเป็นสุข โดยต้องส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วย กระบวนการวางแผนการบริหารการพัฒนาและการวัดผลการพัฒนาด้วย ตัวชี้วัดที่คนในชุมชน ท้องถิ่นเป็นผู้จัดการ เป็นผู้คิด เป็นผู้ทำและเป็นผู้ใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนบนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนให้ดีขึ้น และชุมชนพึ่งพาตนเองได้

คณะกรรมการการพาณิชย์และการอุตสาหกรรม วุฒิสภา (๒๕๖๕) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสู่ความสำเร็จของเศรษฐกิจฐานรากโดยพิจารณาจากนโยบายบูรณาการหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี” มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากที่ประสบความสำเร็จ ๒. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ประสบ ความสำเร็จในต่างประเทศ ๓. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของ ประเทศไทย และ ๔. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ประสบ ความสำเร็จ ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จในภาพรวม ประกอบด้วย ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ ส่งผลการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบ ความสำเร็จและด้านสถานการณ์ปัจจุบัน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ รวมทั้งการส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มในภาพรวม ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่ม

ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความสามารถในการพัฒนา กลุ่มและทุนชุมชน ซึ่งในชุมชนมีทุนชุมชน ได้แก่ มีทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ประชาชนชุมชน เครือข่ายในชุมชนและการรวมกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนความร่วมมือในการผลิตและการตลาด ทำให้เกิดการต่อยอดและขยายกิจกรรมสู่ภายนอกได้เป็นอย่างดี การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากใน ๓ ประเทศ กรณีศึกษา ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น จีน และเวียดนาม สามารถสรุปปัจจัยความสำเร็จร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พบว่าทั้ง ๓ ประเทศได้กำหนด นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานและหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกัน โดยการกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ การใช้งานข้อมูลในการขับเคลื่อนและดำเนินนโยบาย การสร้างกิจกรรมบนฐาน “ทุน” ในพื้นที่ ประเทศการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก รัฐทำหน้าที่ ในการสนับสนุนด้านการเงิน งบประมาณ และเสริมด้านการตลาด เพื่อให้เกิดการกระตุ้นหรือ การเปลี่ยนแปลง

ทวีป บุตรโพธิ์ (ออนไลน์, ๒๕๖๖) ได้ศึกษาถึงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้ ประชาชนในระดับฐานรากมีอาชีพ มีรายได้ ที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเทศต้องบูรณาการ การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคการศึกษา และ ภาคประชาสังคม เพราะแต่ละภาคส่วนมีจุดแข็งที่ แตกต่างกันคือ

ภาคเอกชน จุดเด่นคือ ทักษะฝีมือ บริหารจัดการเก่ง มีทุนที่คล่องตัว

ภาคประชาชน จุดเด่นคือ มีฝีมือ มีความสามารถผลิตสินค้า รักบ้านเกิด

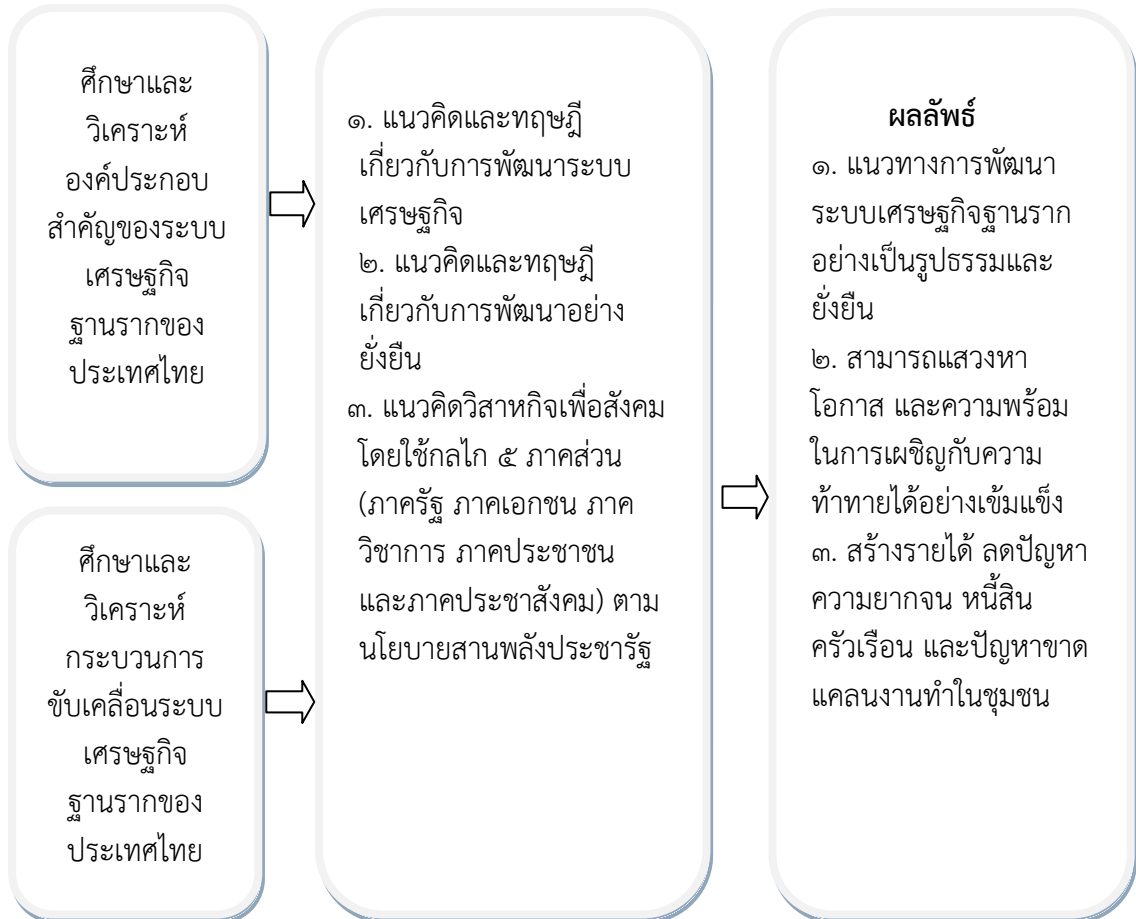
ภาควิชาการ จุดเด่นคือ องค์ความรู้ เทคโนโลยี การค้นคว้าวิจัยเพื่อต่อยอด

ภาคประชาสังคม จุดเด่นคือทำงานเชิงลึก มีการติดตามการดำเนินงาน มีเครือข่าย ที่เชื่อมโยงถึงกัน

ซึ่งได้มีการนำแนวคิดการบูรณาการของทั้ง ๕ ภาคส่วนมาเป็นนโยบายที่จะพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากของประชาชนในประเทศไทย โดยใช้ชื่อว่า “นโยบายสานพลังประชารัฐ” ทำงาน ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาเป้าหมายสุดท้ายคือ การลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ และพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับฐาน รากของประเทศให้ดีขึ้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒-๑ กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในบทที่ ๒ สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ควรดำเนินงานตามนโยบายสานพลังประชารัฐ กล่าวคือ การดำเนินงานภายใต้แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยใช้กลไก ๕ ภาคส่วน ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม เนื่องจากการดำเนินงานรูปแบบใหม่ จึงต้องอาศัยการประสานความร่วมมือ เช่น ภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีข้อจำกัดในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงอาจต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และปรับตัวค่อนข้างมาก โดยใช้ฐานชุมชนนำการดำเนินงาน เพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนา และมีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการดำเนินงานในลักษณะสหวิชาชีพ คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและดึงศักยภาพที่มี รวมถึงจุดเด่นของทุกภาคส่วน เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้มีความยั่งยืน

บทที่ ๓

สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจ ฐานรากที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจ ฐานรากที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ และผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ และการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกหม่อมเลี้ยงไหม ข้อมูลเกษตรกร ผู้ทอผ้าไหม และสารสนเทศท้องถิ่นอีสาน การออกแบบและพัฒนาสายผ้าเอกลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีรายชื่อดังนี้

๑. นางเพ็ญศรี ร่วมใจ ผู้แทนชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพธิ์ข่า อำเภอ เมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

๒. นางพัฒนา ศรีวิบูลย์ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ทอผ้า หม่อมไหม) โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย ๒ วิทยาคาร (พรมดิเรกอนุสรณ์) สัมภาษณ์วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

๓. นางทิติยา บริบาล นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

๔. นายนิรันดร์ ชุขันธิน นักวิชาการมาตรฐาน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

๕. นายไพฑูรย์ ฝางคำ เกษตรตัวอย่างนักพัฒนา สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัด ศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

๖. นายบุญธรรม จำปาสุข นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ กลุ่มงานสารสนเทศ การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

๗. นางสาวณัฐมน ธรรมคง นักวิชาการเกษตร ศูนย์หม่อมไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

๘. นายธาดา ลิ้มปิจำนงค์ โรงแรมเกษศิริ รองประธานฝ่ายเสริมสร้างความเข้มแข็ง และจรรยาบรรณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

๙. นายภูวนันต์ มหาสุวีรชัย บริษัท ศรีสะเกษอารีนา จำกัด รองเลขาธิการ หอการค้า จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๖

กลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ

ความเป็นมาในการทอผ้าไหมเป็นสถาปัตยกรรม เพราะช่างทอผ้าต้องออกแบบลายผ้าของตนเองขึ้นมา โดยการนำลักษณะต่าง ๆ ของธรรมชาติเช่น ดอกไม้ ดาว เดือน สัตว์ ของใช้ มาคิดประดิษฐ์ประดอยเป็นลายผ้า จนมีชื่อเรียกตามลักษณะของสิ่งเหล่านั้น เช่น ดอกแก้ว บ้าง กระเบียด (ผีเสื้อ) รันร่ม ขอคำเดือน ขิด สำรวจ (จรวด) หงส์ และมีการพัฒนาลายผ้าจากที่คิดให้มีความซับซ้อนสวยงามยิ่งขึ้น เช่น ลายขอซ้อนน้อย (เล็ก) ซ้อนใหญ่ ลายดำน้อย ด่านกลาง ด่านใหญ่ หงส์น้อย ลายหงส์ใหญ่ การสืบทอดและการถ่ายทอดในสมัยโบราณ ผู้คนเรียนรู้หนังสือน้อยหรือแทบไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนเลยโดยเฉพาะผู้หญิง ซึ่งต้องมีหน้าที่ในงานบ้าน เลี้ยงลูก ทำงานทอผ้า เพื่อใช้ในการนุ่งห่มของคนในครอบครัวโดยใช้เวลาว่างหลังจากการทำไร่ทำนา อาศัยเวลากลางคืนบ้างเวลาหยุดพักเพื่อรอคอยการเก็บเกี่ยวผลผลิตบ้าง นับว่าเป็นงานหนักพอสมควรสำหรับหญิงไทย เพราะเมื่อเลิกงานประจำวันแล้วยังต้องมาประกอบอาหารดูแลลูก ๆ และสามีให้รับประทานอาหารจนอิ่ม และเข้านอนแล้ว ตนเองก็ยังมิได้พักผ่อนหลับนอน ยังต้องนั่งเก็บฝ้าย (เก็บสิ่งเจือปนออกจากปุยฝ้าย) เช็นฝ้าย ตีดฝ้าย มัดหมี่ เพื่อเตรียมไว้เมื่อว่างเว้นจากการทำงานจริง ๆ แล้วจึงจะทำการทอผ้า การถ่ายทอดเทคโนโลยีต่าง ๆ ในสมัยนั้นต้องอาศัยความจำจากการปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญ ไม่มีการบันทึกเป็นภาพหรือลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด แต่ใช้วิธีถ่ายทอดจากแม่สู่ลูกหรือเครือญาติใกล้ชิด จึงเปรียบเสมือนเป็นการสืบทอดสายเลือดเลยทีเดียว การทอผ้าแต่โบราณจะใช้ใยไหมและใยฝ้ายเป็นวัตถุดิบหลักในการทอผ้า เพราะไม่มีเส้นใยสังเคราะห์อื่นใดที่จะมาแทนเส้นใยไหมและฝ้ายได้ดี บางกลุ่มบางสถานที่ได้นำวัสดุอื่นมาใช้ เช่น ป่าน ใบสับปะรด ใบเตยหนามป่อ มาทำเป็นวัสดุในการทอผ้า แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมเพราะไม่เกิดความนิ่ม ทำให้ระคายเคืองร่างกาย สู้ใยไหมและฝ้ายไม่ได้

“ชุมชนบ้านกุดโจ้ว” เป็นชุมชนที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมควบคู่ไปกับการทอผ้าผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงและโดดเด่น คือ ผ้าไหมเก็บ ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงทั้งด้านความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากผ้าไหมเก็บเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน โดยมีการนำเอาประเพณีและวัฒนธรรมเข้ามาผสมผสานในการผลิต ผ้าไหมแต่ละผืนจึงมีคุณค่าและความหมายเป็นอย่างยิ่ง การผลิตผ้าไหมของชุมชนบ้านกุดโจ้ว จะทอจากกี่แบบพื้นบ้านแบบทอมือ เป็นการทอลายในตัว มีชื่อเรียกตามท้องถิ่นว่า “ผ้าเหยียบ” ซึ่งเป็นการเรียกตามขบวนการผลิต คือ วิธีการทอผ้าให้มีลายจะใช้เท้าเหยียบก้านไม้ด้านล่างก็ทอผ้าเพื่อตั้งตะกอกแต่ละอันให้เกิดลาย หรือเรียกว่า “ผ้าเก็บ” คือ การสร้างลายในการทอ หรือ “ผ้าลายลูกแก้ว” เป็นชื่อลายผ้าที่มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเล็กใหญ่ซ้อนกันเป็นจุด ๆ กระจายทั้งผืนผ้า ในส่วนของการตัดเย็บเสื้อผ้าไหมเก็บ นั้นจะใช้วิธีตัดและเย็บด้วยมือ เนื่องจากในชุมชนแห่งนี้ไม่มีการใช้จักรเย็บผ้าหรือเครื่องมือทุ่นแรงอื่น ๆ แต่เดิมผ้าไหมเก็บนิยมนำมาตัดเย็บตามแบบเสื้อพื้นบ้านของชนเผ่าส่วยเขมร และปักด้วยเส้นไหมสีสันและลวดลายต่าง ๆ ที่คนท้องถิ่นเรียกกันว่า “การแซว”

จากประวัติบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชน เริ่มแรกเดิมทีจะทอผ้าไหมเป็นจำพวกผ้าไม่มีลาย เช่น ผ้าพื้น ผ้าหางกระรอก ผ้าชิ้นคั้น เป็นต้น จากนั้นได้มีวิวัฒนาการในระยะที่ ๒ คือการนำเอาเส้นไหมมาขึ้นเป็นลำเพื่อมัดหมี่ แต่จำนวนของลำไม่มาก เช่น ๓ ๕ ๗ ๙ ลำ แล้วนำเอาวัสดุ

จากธรรมชาติ คือ ปอกกล้วย (กาบของต้นกล้วยที่แห้ง) มารีดตากแดด แล้วนำมามัดเป็นลาย โดยสันนิษฐานว่า หมี่แรกเริ่มเดิมที คือ หมี่ข้าวสาร หมี่หมากจับ แล้วนำมาล้อมด้วยสีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากครั่ง สีเหลืองจากเข สีฟ้าครามได้จากคราม เป็นต้น จากนั้นจนถึงระยะปัจจุบันทางกลุ่ม ได้พัฒนาลวดลายให้มีลวดลาย สีส้น ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งมีทั้งสีเคมี และสีธรรมชาติ เพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาด และดึงดูดลูกค้าได้หลายกลุ่ม โดยมีขั้นตอนการผลิต ประกอบด้วย ๑. นำผ้าไหม มาพอกด้วยต่างเพื่อแยกกาบออกจากเส้นไหม เพื่อเตรียมย้อมเส้นยืน ๒. นำเส้นไหมที่พอกเสร็จแล้ว มาแยกออกเป็นสองส่วน คือ เส้นพุ่งและเส้นยืน เส้นยืนจะย้อมเป็นสีเดียว เช่น สีดำ สีม่วง เป็นต้น ส่วนเส้นพุ่งจะนำมาล้อมสีเหลือง หรือจะไม่ล้อมก็ได้ เพื่อเตรียมมัดหมี่ ๓. นำเส้นพุ่งที่เตรียมไว้มาวก แล้วขึ้นลำหมี่ เพื่อมัดลายลงไป โดยแต่ละลายจะขึ้นลำไม่เท่ากัน เมื่อมัดเสร็จแล้ว จะนำไปย้อมสีต่าง ๆ ที่ต้องการแล้วนำมาอบ เมื่อเป็นที่พอใจแล้ว นำไปล้างน้ำให้สะอาดจนสีไม่ตก เป็นอันใช้ได้ ๔. เมื่อหมี่แห้งแล้ว นำมาใส่โองแล้วแกะเชือกฟางที่มัดลายหมี่ออก แล้วใส่กงเพื่อกวักแล้วปั่นใส่หลอดสำหรับไว้ทอต่อไป ๕. ในส่วนของเส้นยืน นำมาวกแล้วนำมาขึ้นเส้นยืน โดยทำการคันใส่หลักฝื่อ โดยความยาวแล้วแต่จะกำหนด ในที่นี้ต้องคำนวณเส้นไหมด้วยว่าจะพอสำหรับพิมพ์หรือไม่ และ ๖. นำเส้นยืนที่คันเสร็จแล้วไปสับกับพิมพ์ เมื่อเสร็จแล้วนำขึ้นก็ทอผ้า แล้วนำเส้นพุ่งที่ปั่นไว้ใส่กระสวย และทอเป็นผืน

ผู้อาวุโสคนหนึ่ง ในชุมชน อาชีพทอผ้ามานานหลายสิบปี เล่าถึงประวัติความเป็นมา ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้าน โดยทางภาครัฐได้จัดงบประมาณให้ส่งเสริมอาชีพ เลี้ยงหม่อน ทอผ้าไหมมัดหมี่ โดยสินค้าทั้งหมดเป็นฝีมือของชาวบ้านที่ทำเองทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการทอผ้าไหมมัดหมี่ ที่เริ่มจากการการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ย้อมไหมจากสีธรรมชาติ ที่หาตามชุมชน ทอด้วยกี่โบราณ ลวดลายของผ้าในแต่ละผืนแต่ละลายนั้นล้วนมีความหมาย และคุณค่าในตัวเองเป็นสินค้าขึ้นชื่อและสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม เผ่าลาว ที่ดำรงไว้ซึ่งการสืบสานการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่ไม่อยากให้เลือนหายไป กรรมวิธีการทำสีธรรมชาติจากแก่นขนุน เปลือกมะม่วง และครั่ง ซึ่งมีส่วนผสม ได้แก่ ใบมะขาม สารส้ม ต้มน้ำเคี่ยวจนได้น้ำขุ่น ๆ จากนั้นนำผ้าที่ต้องการ “มัดย้อม” ใส่ลงในหม้อ หากต้องการสีที่เข้มชัดให้ทิ้งไว้ประมาณ ๑ ชั่วโมง ในส่วนของ “ผ้าไหม” จะใช้ระยะเวลาเฉพาะในการเคี่ยวประมาณ ๑ วัน พอได้สีตามที่ต้องการแล้ว จึงเอาเส้นไหมแช่ไว้เป็นระยะเวลา ๑ วัน ๑ คืน แล้วนำไปตากแห้ง การทอผ้าไหมด้วย กี่โบราณ เป็นขั้นตอนที่สำคัญก่อนจะให้เห็นผ้าไหมที่สวยงาม ซึ่งถือเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ต้องใช้ฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ สมาธิ รวมไปถึงความอดทน เนื่องจากผ้าไหมแต่ละผืนใช้เวลาาน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลวดลาย และขนาดผ้า ที่ต้องอาศัยความอดทนของคนทอ รูปแบบของการทอแต่ละท้องถิ่นแต่ละเผ่าจะมีลวดลายที่แตกต่างกันที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า นั้น ๆ

นางวิลาวรรณ รุนคำโต ในวัย ๔๙ ปี บอกว่าตั้งแต่จำความได้ เกิดมาก็เจอกับการทอผ้า ที่พ่อแม่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำนาสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยมีชาวบ้านในชุมชนรวมกลุ่มกันประมาณเกือบร้อยหลังคาเรือน “ทอผ้าทุกวัน” ซึ่งพัฒนาเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ทำการทอผ้า มีทั้ง ผ้าไหม ผ้าถุง ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า อีกทั้งยังมีกระเป๋า สตางค์ลายผ้าไทย ที่นำมาประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยเป็นสินค้าโอท็อป ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ในกลุ่มนักท่องเที่ยว เมื่อถึงเวลาจัดแสดงสินค้าชาวบ้านจะมารวมตัวกันจำหน่าย รวมถึงสาธิตการทอ

การปั่นไหม และการย้อมสี ให้ความรู้ในทุกขั้นตอนแก่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสของจริง ทำจริง ทอจริง ปัจจุบันผ้ามัดหมี่มีการทำกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะผ้าไหมที่มีความสวยงาม ลวดลายและสีสัน ยังเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความสวยงามให้มากยิ่งขึ้น การอนุรักษ์ลวดลายโบราณ และนำมาประยุกต์ใช้ จึงเป็นสิ่งที่น่าส่งเสริมพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เป็นงานศิลป์ที่มีคุณค่า สานต่อจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกาลเวลา การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ลายทุกลายที่ทอขึ้นล้วนทอด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้าน ประสบการณ์ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่ล้วนแต่มีความหมาย มีคุณค่า และมีความประณีต

๑. ขั้นตอนการดำเนินการของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๑ ขั้นตอนการดำเนินการของกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เริ่มจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมก่อนที่จะถึงการทอผ้าไหมไทยควรรู้ที่มาก่อนว่าก่อนที่จะเป็นเส้นไหมนั้น เนื่องจากการผลิตเส้นไหมมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่ยาวตั้งแต่การปลูกหม่อนเพื่อเป็นอาหารของตัวไหมจนถึงไหมจนถึงการสาวไหม ดังนั้นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจึงเป็นสาระสำคัญอันดับแรกที่จะต้องพิจารณาต้นหม่อนที่รู้จักมีอยู่ ๒ ชนิดคือต้นหม่อนที่ปลูกไว้กินผลเป็นช่อ เวลาสุกจะมีสีดาร์ซอมเปรี้ยวอมหวานใช้รับประทานทำแยมได้อีกชนิดหนึ่ง หม่อนที่ปลูกไว้เลี้ยงไหมหม่อนชนิดนี้มีผลเป็นช่อเล็ก ไม่นิยมรับประทานแต่มีใบโตและดกใช้เป็นอาหารของตัวไหมได้ดี สำหรับพันธุ์หม่อน ที่ปลูกไว้เลี้ยงไหมในประเทศไทยมีอยู่หลายพันธุ์ เช่น หม่อนน้อย หม่อนตาดำ หม่อนส้ม หม่อนสร้อย หม่อนไผ่ หม่อนจาก หม่อนสา หม่อนหยวก หม่อนไบมน หม่อนไบโพธิ์ หม่อนแก้วขนบท หม่อนคุณไพ หม่อนแก้วอุบล ฯลฯ ซึ่งบางชื่ออาจจะเป็นพันธุ์เดียวกันแต่เรียกชื่อต่างกันตามท้องถิ่นแต่หม่อนที่นิยมปลูกเพื่อเลี้ยงไหมกันมากตามท้องที่ต่าง ๆ มีดังนี้

๑.๑.๑ หม่อนน้อย เป็นหม่อนที่ให้ดอกตัวผู้มีทรงตันผอมสูงกิ่งมีขนาดใหญ่ ลำต้นมีสีนวล ๆ ตามีมาก ลักษณะขอบใบหนาเป็นมันสีเขียวแก่ เป็นรูปใบโพธิ์ปลายใบแหลมขอบใบไม่มีเว้า หรือมีก็จะเป็นแบบเว้าตื้น ๆ ประมาณ ๒ - ๓ เว้าเท่านั้นมีขนบนใบน้อยมากเมื่อลูบไม่รู้สึกลำบากมือเป็นที่นิยมปลูกมากที่สุดแต่เป็นโรครากเน่าง่าย

๑.๑.๒ หม่อนไผ่ เป็นหม่อนให้ดอกตัวเมียกิ่งมีขนาดปานกลางลำกิ่งอ่อนโค้ง มีสีน้ำตาลอมเขียว ตาค่อนข้างมากขอบใบเว้าหมดทุกใบ มีปริมาณเนื้อใบน้อยใบบางสาบมือให้ผลผลิตต่ำเชื่อว่า เป็นพันธุ์ที่ต้านโรครากเน่าจึงเหมาะสำหรับนำไปเป็นต้นต่อในแปลงที่มีโรครากเน่าระบาด

๑.๑.๓ หม่อนตาดำ เป็นหม่อนที่ให้ดอกตัวผู้มีทรงตันผอมสูงคล้ายหม่อนน้อย กิ่งมีขนาดเล็กกว่าและลำต้นมีสีเขียวกว่าหม่อนน้อยใบขนาดเล็กบางไม่เป็นมันสีเขียวอ่อนเป็นรูปไข่ปลายใบแหลมใบเว้า ๕ - ๘ ใบนับจากโคนกิ่ง

การเลี้ยงไหมนั้น วงจรชีวิตของไหมหรือหนอนไหมใช้เวลาประมาณ ๔๕ - ๕๒ วัน หนอนไหมจะกินใบหม่อนหลังจากฟักออกจากไข่ประมาณวันที่ ๑๐ จากนั้นจะหยุดกินอาหารและลอกคราบ ระยะนี้เรียกว่า “ไหมนอน” ต่อจากนั้นจะกินนอนและลอกคราบประมาณ ๔ ครั้ง เรียกว่า “ไหมตื่น” ลำตัวจะมีสีขาวเหลืองใสหุดสั้น และหยุดกินอาหาร ระยะนี้เรียกว่า “ไหมนอนสุก” ช่วงนี้ผู้เลี้ยงไหมต้องรีบแยกหนอนไหมสุกออกจากกองใบหม่อน และเตรียม “จ่อ” คือ อุปกรณ์ที่จะให้ตัวไหมเกาะเพื่อชักใยห่อหุ้มตัวหนอนจะเริ่มพันใยได้ประมาณ ๖ - ๗ วัน ก็จะสามารถ

เก็บรังไหมออกจากจ่อได้ เส้นใยของหนอนเกิดจากการขับของเหลวชนิดหนึ่ง มีสารโปรรงแสง เป็นองค์ประกอบ ใยไหมที่เห็นแต่ละเส้นจะประกอบด้วยเส้นใยเล็ก ๆ สองเส้นรวมกัน สามารถ ฉีกแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้รังไหมแต่ละรังจะให้สายไหมที่มีขนาดแตกต่างกัน ชั้นนอกสุดของรัง จะมีความละเอียดพอสมควร ชั้นกลางจะเป็นเส้นหยาบและชั้นในสุดจะเป็นเส้นไหมที่ละเอียดที่สุด ซึ่งหนอนไหมแต่ละตัวจะชักใยยาวไม่เท่ากัน อาจสาวได้ยาวตั้งแต่ ๓๕๐ - ๑,๒๐๐ เมตร หนอนไหม จะเจาะรังออกมาเป็นผีเสื้อเมื่ออยู่ในรังครบ ๑๐ วัน ซึ่งผู้เลี้ยงจะคัดไหมที่สมบูรณ์ไว้ทำพันธุ์ ส่วนที่เหลือนำไปสาวไหมก่อนที่ผีเสื้อจะเจาะรังออกมา ซึ่งเส้นจะขาดและทำเส้นไหมไม่ได้

๑.๒ การทำเส้นไหมได้มาจากการนำรังของตัวไหมมาปั่นเป็นเส้นใย เส้นไหมนี้มีคุณสมบัติพิเศษที่เด่นกว่าเส้นฝ้ายคือ มีความเหนียวทนทานและมีประกายเงางาม เส้นไหมที่ได้จากการปั่นขั้นตอนเตรียมเส้นไหม : การเตรียมเส้นไหม จะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑.๒.๑ การเตรียมเส้นไหมพุ่ง การเตรียมเส้นไหมพุ่ง จะเป็นการเตรียมเส้นไหม เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการนำไปมัดหมี่ โดยใช้เครื่องมือในการการคั่นลำหมี่ โดยการนำเส้นไหมที่กวัก เรียบร้อยแล้ว มาทำการคั่นปอยหมี่ เพื่อให้ได้ลำหมี่พร้อมสำหรับการไปมัดหมี่ในกระบวนการต่อไป

๑.๒.๒ การเตรียมไหมเครือ (ไหมเส้นยืน) โดยการคั่นทูกหรือคั่นเครือ คือ กรรมวิธีนำเอาเส้นไหมที่เตรียมไว้สำหรับเป็นไหมเครือ ไปคั่น (กรอ) ให้ได้ความยาวตามจำนวนผืน ของผู้ทอผ้าไหมตามที่ต้องการ ไหมหนึ่งเครือจะทำให้เป็นผ้าไหมได้ประมาณ ๒๐ - ๓๐ ผืน (๑ ผืนยาว ประมาณ ๑๘๐ - ๒๐๐ เซนติเมตร)

๑.๓ การกรอไหม เป็นการนำเส้นไหมที่ย้อมแห้งดีแล้วมาปั่นเก็บไว้ อุปกรณ์ ประกอบด้วย เครื่องกรอไหม ในกรอขนาดต่างๆหรือจักกวดไหมและระวิง สิ่งที่ใช้เก็บเส้นไหม ที่กรอแล้ว มักจะใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น กระจงหรือหลอดพลาสติก เป็นต้น การกรอเส้นไหม มีวัตถุประสงค์ที่จะแยกเส้นไหมให้ออกเป็นเส้นๆ ไม่ให้ติดหรือพันกัน และเป็นการสำรวจเส้นไหม ให้มีความเรียบร้อย ไม่ขาด ซึ่งจะช่วยให้สะดวกในการสาวไหม อันเป็นกรรมวิธีในขั้นตอนต่อไป

๑.๔ การสาวไหม คือการนำเส้นไหมยืนที่กรอแล้วไปสาวในรางสาวไหม หรือม้าเดิน ได้ทีละเส้น โดยให้มีจำนวนเส้นไหมครบตามจำนวนช่องฟันหรีที่ที่ต้องการจะใช้ อุปกรณ์ที่ใช้ในการ สาวไหมประกอบด้วย ม้าเดินได้ ไม้ไขว้หลัง และหลักตั้งตลอด ในการสาวไหมลงช่องของฟันหรี กำหนดให้ ๑ ช่องฟันหรีจะต้องใช้เส้นไหมยืน ๒ เส้น ดังนั้นถ้าหากใช้ฟันหรีซึ่งมีช่อง ๒,๐๐๐ ช่อง จะต้องนับไหมเส้นยืนให้ครบ ๔,๐๐๐ เส้น เป็นต้น สำหรับไม้ไขว้หลังเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ในการสาวไหม โดยจะมีไว้ที่รางสาวไหมรางที่ ๑ เพื่อให้เส้นไหมเรียงลำดับกันไปตลอด เป็นการ ป้องกันเส้นไหมพันกัน

๑.๕ การเข้าฟันหรีหรือฟืม เป็นเครื่องมือใช้สำหรับกลางเส้นไหมให้เป็นระเบียบ และมีประโยชน์ในการทอโดยใช้กระทบไหมเส้นพุ่งให้ขยับเข้าชิดกับไหมเส้นยืนหรือสานให้เป็นผืนผ้า ออกมาอย่างสวยงาม อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบด้วย แท่นอัดก๊อปปี ม้าหมุน ไม้เขี่ยเส้นไหม ไม้ชนิดสำหรับ แยกไขว้ และฟันหรี ฟันหรีแต่เดิมทำด้วยไม้เป็นซี่ ๆ โดยมีขอบ ยึดไว้ทั้งข้างบนและข้างล่าง หัวและท้าย เพื่อยึดฟันหรีให้สม่ำเสมอและคงทน แต่การทำฟันหรีด้วยไม้นั้น ช่วงห่างของฟันหรีไม่สม่ำเสมอ และโยกได้จึงทำให้ผ้าไหมทอออกมาไม่สม่ำเสมอ ขาดความสวยงามและคุณภาพ ต่อมาได้มีการทำฟัน

หรีด้วยทองเหลืองจึงทำให้คุณภาพของผ้าที่ทอดีขึ้น แต่ก็ประสบปัญหาคือ เกิดสนิมทองเหลืองติดตามเนื้อผ้าที่ทอออกมาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะผ้าไหมสีอ่อนๆเช่น สีขาว สีครีม เป็นต้น การใช้ฟันหรีด้วยทองเหลืองจึงเลิกไป ปัจจุบันฟันหรีทำด้วยสแตนเลส ซึ่งมีความงดงามสม่ำเสมอและไม่โยกไม่มีสนิมทำให้ได้ผ้าทอที่มีความสวยงามการเข้าฟันหรี หือ การนำไหม เส้นไหมที่สาวแล้วไปเข้าฟันหรี โดยก่อนเข้าฟันหรีนำไหมไปเข้าเครื่องหนีบเพื่อยืดเส้นไหมด้านหนึ่งเอาไว้ แล้วใส่เส้นไหมลงไปในช่วงฟันหรีช่องละ ๒ เส้น ดังนั้นในการเข้าฟันหรีจึงต้องใช้คน ๒ คน ช่วยกันทำ โดยคนหนึ่งเป็นคนส่งเส้นไหมเข้าช่องอีกคนหนึ่งช่วยดึงฟันหรีให้ห่างและใช้ตะขอเกี่ยวเส้นไหมเข้าช่องฟันหรี ฟันหรีจะช่วยวางเส้นไหมให้เป็นระเบียบและสม่ำเสมอ

๑.๖ การเข้าหัวม้วน คือ การนำเส้นไหมยืนที่วางด้วยฟันหรีเป็นระเบียบดีแล้วไปเข้าหัวม้วน เมื่อม้วนเส้นไหมได้ทุก ๆ ๕ เมตร จะใช้ทางมะพร้าวสอดกันไว้ ๒ – ๓ ก้าน ทำอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะหมดการใส่ทางมะพร้าวไปด้วยนี้มีประโยชน์หลายประการ คือ ป้องกันเส้นไหมขาดกันเอง เมื่อไหมขาดจะหารอยต่อได้ง่าย ขณะทอจะทำให้ทราบว่ายทอไปเป็นความยาวเท่าไรแล้ว โดยการนับทางมะพร้าว

๑.๗ ขั้นตอนการทอผ้า แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ประกอบด้วย

๑.๗.๑ การทอผ้าพื้น เป็นการใช้หลักการทอผ้าเบื้องต้น ที่นำเอาด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งมาขัดกัน เพื่อให้เกิดเป็นผืนผ้า โดยด้ายเส้น พุ่งและเส้นยืนอาจเป็นด้ายสีเดียวกัน หรือต่างสีกัน หรือนำเอาเส้นด้ายที่เป็นดินเงินหรือดินทองมาทอควบด้าย เพื่อให้ผ้า มีความมันระยับสวยงามยิ่งขึ้น

๑.๗.๒ การทอมัดหมี่ ผ้ามัดหมี่มีกรรมวิธีการทอผ้าที่ใช้เทคนิคการมัดและการย้อม เริ่มจากนำเส้นด้ายหรือไหมมาย้อมสีแล้วมัดบริเวณที่ ต้องการเก็บไว้ เมื่อนำไปย้อมสีอื่นจะได้ไม่ติดสี เพียงซึมเข้ามาบางส่วน โดยย้อมเรียงลำดับจากสีอ่อนไปหาสีเข้มจนครบ ตามลวดลายที่กำหนด หลังจากนั้นจึงนำด้ายกรอเข้าหลอดตามลำดับ แล้วนำไปทอจะเกิดลวดลายบนผืนผ้าที่มีลักษณะคลาดเคลื่อนเหลือมล้ำ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมัดหมี่ การทอผ้าชนิดนี้จึงต้องอาศัยความชำนาญในการมัดย้อมและทอเป็นอย่างมาก ผ้ามัดหมี่มีอยู่หลายชนิด ได้แก่ ๑. มัดหมี่เส้นพุ่ง ๒ มัดหมี่เส้นยืน และ ๓. มัดหมี่เส้นพุ่งและเส้นยืน

๑.๗.๓ การทอผ้ายก เป็นกรรมวิธีการทอให้เกิดลวดลายโดยการยกตะกอแยกด้ายเส้นยืน และในบางครั้งการยกดอกจะมีการเพิ่มด้ายเส้น พุ่งจำนวนสองเส้น หรือมากกว่านั้นเข้าไปในผืนผ้า ลวดลายที่ทอจะเป็นลายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งได้แก่ ลายปราสาท ลานธรรมาสน์ ลายสัตว์ ลายพืช ลายจากสิ่งของเครื่องใช้ และลายเรขาคณิต

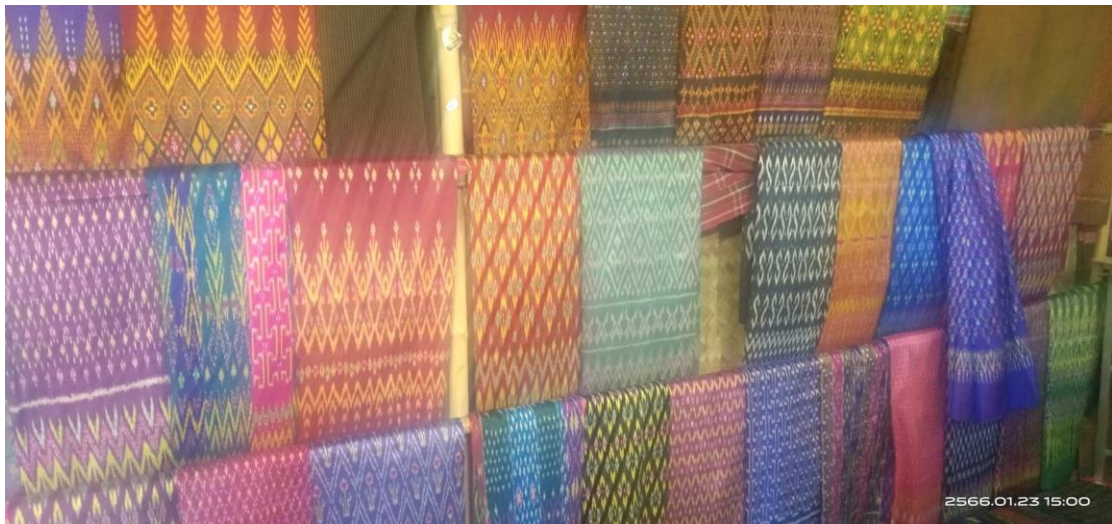
๑.๘ เทคนิคพิเศษที่ใช้ในการทอผ้า คือ

๑.๘.๑ การขีด หมายถึง กรรมวิธีในการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ ขึ้นมา โดยวิธีการเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษในระหว่างการ ทอ เพื่อให้เกิดลวดลายที่โดดเด่นกว่าสีพื้น วิธีการทำคือ ใช้ไม้เขี่ยหรือสะกิด เพื่อช้อนเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่ง ไปตามแนวที่ถูกจัดช้อน จึงหวะการสอดเส้นด้ายพุ่งนี้เอง ที่ทำให้เกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ

๑.๘.๒ การจก เป็นเทคนิคการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษสอดขึ้นลง วิธีการคือ ใช้ขนเม่น ไม้ หรือนิ้ว สอดเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นลวดลายเป็นช่วง ๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้หลากสี ซึ่งจะแตกต่างจากการขีดตรงที่ขีดที่เป็นการใช้เส้นด้ายพุ่งพิเศษเพียงสีเดียว การทอผ้าวิธีจกใช้เวลานานมาก มักทำ เป็นผืนผ้าหน้าแคบใช้ต่อกับตัวซิ่น เรียกว่า “ซิ่นตีนจก”

๒. ลวดลายผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ

แผนภาพที่ ๓-๑ ลวดลายผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา : วิสาหกิจชุมชนสตรีทอผ้าไหมสระกำแพงใหญ่ ตำบลสระกำแพง อำเภอบัวชุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

๓.๑ ลายขอใจขอนแก่นพัฒนา แรงบันดาลใจ : เกิดจากในอดีตลายขอเป็นลายโบราณที่ทางปู่ย่าตายายทอและสืบทอดมาให้กับลูกหลาน ในอดีตจะมีลวดลายขอคล้าย ๆ รูปตัว S เป็นหมีขอขึ้นและขอธรรมดาทั่วไป จึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาลวดลายจากเดิมที่เป็นขอโบราณให้มีลักษณะคล้ายรูปหัวใจ เป็นสัญลักษณ์ของความรักความภูมิใจที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายสืบสานงานใหม่และถ่ายทอด เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าแก่ลูกหลาน เป็นลายขอใจที่มีความหมายว่าขอคล้องใจเกี่ยวใจจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลานจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อสืบสานงานใหม่ซึ่งเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าต่อไป

๓.๒ ลายนกยูง แรงบันดาลใจ : เกิดจากชื่อหมู่บ้าน คือ บ้านนกยูง จึงทำให้เกิดการมัดหมี เป็นรูปนกยูง เพื่อบอกเรื่องราวและอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน

๓.๓ ลายต้นสน แรงบันดาลใจ : ต้นสน ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ สนสองใบ ถือเป็นพืชที่เคยมีมากในจังหวัดศรีสะเกษอีกชนิดหนึ่ง ชาวบ้านจะรู้จักในชื่อเรียกที่ต่างกันไปตามชุมชน เช่น ต้นใต้ ชาวบ้านจะนำยางจากต้นใต้ มาทำเป็นขี้ใต้ไว้ใช้ตัดไฟเพื่อใช้เป็นเชื้อไฟในการหุงหาอาหารและประโยชน์อื่น ๆ หมู่บ้านหลายที่ในศรีสะเกษ ก็ใช้ชื่อว่า “บ้านป่าใต้” ตามสภาพแวดล้อมเดิมที่เคยมีต้นใต้จำนวนมาก ส่วนการเรียกชื่อไม้สนในชุมชนเขมรนั้น จะเรียกว่า “ซอรอล” ชื่อหมู่บ้าน “ภูมิซอรอล” ก็คือ แผ่นดินที่มีต้นสน ในอดีต สนถือเป็นหนึ่งในเครื่องบรรณาการ (ส่วย) ที่หัวเมืองทางอีสานใต้ คือ เมืองขุขันธ์ในอดีต ต้องนำส่งเมืองหลวงมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย โดยส่งเป็นท่อนไม้สนและน้ำมันสน ปัจจุบันป่าสนสองใบในศรีสะเกษคงเหลือให้เห็นที่ยางชุมน้อย ชาวบ้านจะเก็บเอาใบสนที่ร่วงมาทำเป็นหวีหูก ใช้หวีเส้นยืนในการทอผ้า ลวดลายต้นสนบนผืนผ้า ก็เกิดจากการได้เห็นและคุ้นเคยกับสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว อย่างต้นสนเกิดการถ่ายทอดลวดลายรุ่นต่อรุ่นและพัฒนาลวดลายให้มีความหลากหลาย

๓.๔ ลายผีเสื้อราตรี แรงบันดาลใจ : มาจากการมองเห็นผีเสื้อที่กำลังโอบบินอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งผีเสื้อถึงแม้จะฟังดูน่ากลัวแต่ตัวของเขานั้นมีประโยชน์มากมาย นอกจากจะมีสีสันที่สวยงาม มีความอ่อนไหว และสามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อมได้ทุกที่แล้วตัวของเขายังสามารถผสมเกสรดอกไม้ชนิดต่าง ๆ ให้ผลิดอกออกผลขึ้นมาให้เราได้ชมและรับประทาน ถึงจะเป็นเพียงผีเสื้อตัวน้อย แต่ธรรมชาติ ยังต้องการเขาเพื่อให้มีความสมบูรณ์และสร้างสีสันให้โลกต่อไป ถ้าเมื่อไหร่ที่ขาดเขาไปต้นไม้บางชนิดอาจจะไม่มีอยู่บนโลก ดังเช่นกลุ่มทอผ้าไหมบ้านขนวนของเราอยากจะทำตัวให้เหมือนผีเสื้อที่แม้จะเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ แต่ก็สามารถทำเรื่องใหญ่ ๆ ได้ประสบความสำเร็จ เกิดผลงานและเกิดความภาคภูมิใจต่อไป

๓.๕ ลายดอกลำดวน ดอกชบา หอม กระเทียม แรงบันดาลใจ : หมู่บ้านเคยมีต้นชบาชาวบ้านได้นำดอกชบามาทำพานบายศรี หอม กระเทียมเป็นของดีของจังหวัดศรีสะเกษ และดอกลำดวนเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ จึงได้รวบรวมเอาดอกลำดวน หอม กระเทียม และดอกชบาหมัดหมีรวมกันเพื่อบอกเรื่องราวบนผืนผ้า และอัตลักษณ์ประจำกลุ่ม

๓.๖ ดาวล้อมเดือน แรงบันดาลใจ : มาจากผ้าลายอัตลักษณ์ประจำหมู่บ้านเป็นผ้ายกดอก เพิ่มมูลค่าโดยการมัดหมีให้เกิดลวดลายบนผืนผ้ายกดอก บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นตัวเอง

องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เน้นตบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ให้ดีขึ้น โดยทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย

๑. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน และมีการประสานงานในเรื่ององค์ความรู้ แบ่งปันประสบการณ์ ข้อเสนอแนะระหว่างตำบลและอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ

๒. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง และสามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาอาชีพ

๓. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีระบบการจัดการวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นทางประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

๔. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่นในด้านอาชีพ อาทิเช่น รายได้ รายจ่าย ความสามารถในการผลิต ที่ดินในการประกอบอาชีพ จำนวนบุคคลในครัวเรือน และสถานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมถึงข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจภายนอกเพื่อเป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน ใช้ประกอบการตัดสินใจในการผลิตสินค้าชุมชน

๕. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

๖. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีการสร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกัน กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่าง ๆ ได้ เช่น เครือข่ายกลุ่มทอผ้าไหม เครือข่ายหม่อนไหม เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมิทัศน์วิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

๗. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการ การดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล

๘. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต

๙. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน

๑๐. ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน ทำให้ทุกคนรอบครัวส่วนใหญ่มีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

ชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีเจตนารมณ์สำคัญคือ

๑. ต้องการสนับสนุนให้ชุมชนในท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้ โดยมีการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน ในลักษณะกลุ่มออมทรัพย์ หรือจากสถาบันการเงิน เพื่อสนับสนุนระบบสินเชื่อ เป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ

๒. ต้องการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้การบริหารการเงินในครัวเรือนมีระเบียบ ทุกคนได้รับรู้ถึงที่มาของรายรับ และที่ไปของรายจ่าย ทำให้เริ่มรู้จักบริหารเงินในครอบครัวให้มีความพอดีเหลือไว้พอใช้และสามารถเก็บออมได้ด้วย รวมทั้งสามารถพิจารณาตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออก และหาทางเพิ่มรายได้ เป็นการวางแผนอนาคตที่ดี

๓. ต้องการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยดูจากความสามารถของคนในชุมชน เช่น ด้านการปักผ้า การทอ การเลี้ยงไหม การผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากผ้าทอ เป็นต้น

๔. ต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้สีจากพืชธรรมชาติ โทนสีแดงได้จากครั่ง โทนสีเหลืองได้จากแก่นขนุน โทนสีน้ำตาลได้จากเปลือกมะม่วง เป็นต้น

๕. ต้องการเชื่อมโยงและประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน ให้เกิดพลังการเคลื่อนงานหรือเครือข่ายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ แลกเปลี่ยนสินค้าหรือเป็นคู่ค้า เป็นฐานการผลิตซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวชุมชน ร้านค้าชุมชน การก่อสร้างชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาวัฒนธรรม เป็นต้น

๑. กิจกรรมสนับสนุนและส่งเสริมการใช้จ่าย การกระตุ้นระบบเศรษฐกิจฐานรากการกระจายรายได้ การลดความเหลื่อมล้ำ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง และการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดศรีสะเกษ

“ศรีสะเกษพร้อมใจ นุ่งผ้าไทยใส่บาตร ทำความดี วิถีพอเพียง” ตามโครงการรณรงค์แต่งกายด้วยผ้าไทยและผ้าพื้นเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

แผนภาพที่ ๓-๒ ศรีสะเกษพร้อมใจ นุ่งผ้าไทยใส่บาตร ทำความดี วิถีพอเพียง

ที่มา : สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ, กรมประชาสัมพันธ์. (ออนไลน์), ๒๕๖๖

กลุ่มงานส่งเสริมหม่อมไหมออกหน่วยให้บริการโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯ ดำเนินการแจกหม่อนชำถุงพันธุ์เชียงใหม่ จำนวน ๑๐๐ ต้น บริการน้ำหมักเบอร์รี่ น้ำชาหม่อนมะนาว พร้อมดื่ม จำนวน ๒๐๐ ขวด และ แผ่นพับองค์ความรู้ด้านหม่อนไหม

แผนภาพที่ ๓-๓ กิจกรรมโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่

ที่มา : ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดศรีสะเกษ, (ออนไลน์), ๒๕๖๖

การฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรโครงการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร
อัตลักษณ์และสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้านหม่อนไหม หลักสูตร การผลิตผ้าไหมตรานกยูง
พระราชทานและการพอกย้อมสีเคมีที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม/สีธรรมชาติ ประกอบด้วย

๑. การเตรียมเส้นไหมและการลอกกาเส้นไหม
๒. การคำนวณอัตราส่วนของน้ำ สารเคมี น้ำสีธรรมชาติ ปริมาณและสัดส่วนที่
เหมาะสมในการย้อมสีเส้นไหม
๓. การสกัดสีและการย้อมสีธรรมชาติ ได้แก่ ครั่ง มะพูด (ประโหด) ใบสบู่เลือด ใบ
พะยุง ฝักคูณ และเปลือกมะพร้าว+สนิม และเทคนิคการย้อมทับ
๔. การย้อมเส้นไหมด้วยสีเคมี
๕. เทคนิคการทำให้ผ้าไหมนิ่มและสีไม่ตก

แผนภาพที่ ๓-๔ กิจกรรมโครงการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร

ที่มา : ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดศรีสะเกษ, (ออนไลน์), ๒๕๖๖

แผนภาพที่ ๓-๔ กิจกรรมโครงการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร (ต่อ)

ที่มา : ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดศรีสะเกษ, (ออนไลน์), ๒๕๖๖

การฝึกอบรมโครงการสร้างทายาทหม่อมใหม่ เพื่อร่วมรักษาและต่อยอดงานด้านหม่อมใหม่ โดยจัดฝึกอบรมนักเรียนโครงการสร้างทายาทหม่อมใหม่ หลักสูตร การแปรรูปและทำสิ่งประดิษฐ์จากหม่อมและไหม ให้แก่นักเรียน ประกอบด้วย

๑. การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อม คือ การทำชาเขียวใบหม่อม การทำชาหม่อม มะนาวพร้อมดื่ม เบเกอรี่จากผงชาเขียวใบหม่อม (บราวนี่ชาเขียวหม่อม)

๒. การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากรังไหม คือ การทำสบู่โปรตีนจากรังไหม

แผนภาพที่ ๓-๕ กิจกรรมโครงการสร้างทายาทหม่อมใหม่

ที่มา : ศูนย์หม่อมใหม่เฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดศรีสะเกษ, (ออนไลน์), ๒๕๖๖.

สรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้คือ ต้องจัดระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชนขึ้นในเครือข่ายที่เป็นการรวมกลุ่มกันหรือเป็นพื้นที่พัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากคือ การสร้างรายได้ให้ชุมชนและทำให้ประชาชนมีความสุข ซึ่งประกอบด้วย

๑. การสานต่อระหว่างผู้นำและสมาชิกในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการสร้างกลุ่มควรเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุม เพื่ออธิบายให้สมาชิกเข้าใจว่าการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนนั้น ทำแล้วสมาชิกจะได้ผลประโยชน์อย่างไร บอกถึงข้อดี ข้อเสียในการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน หลังจากนั้นต้องวางแผนระบบการทำงานอย่างชัดเจน กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงาน กระจายอำนาจแก่สมาชิก พัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกัน

๒. การปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง

๓. เชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน ช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง เพราะการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน

๔. พัฒนาศักยภาพผู้ผลิต/ผู้ประกอบการในจังหวัดศรีสะเกษ โดยการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ สร้างเครือข่ายผ้าทอในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง

๕. พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษมาย้อมผ้า สร้างแบรนด์ผ้าทอศรีสะเกษ พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย และส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ผลักดันโครงการนวัตกรรมการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของชาวผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ Marking Innovation in New Product Development of Sisaket Silk Embroidery for Competitive Advantage in Economic Development

๖. พัฒนาช่องทางการตลาดและความสามารถในการแข่งขัน โดยวิธีการส่งเสริมการตลาดภายในและภายนอกจังหวัด ส่งเสริมการตลาดออนไลน์สร้างนักการตลาดรุ่นใหม่

๗. การประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ โดยวิธีการนำเสนอผ้าทอผ่าน Brand Ambassadors การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง Online และ Offline การรณรงค์ให้แต่งกายด้วยผ้าทอศรีสะเกษ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และสวมใส่ผ้าไทย เพิ่มขึ้นอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ วัน ตามแนวทางโครงการ “สืบสาน อนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน” หรือการจัดแพชชั่นโชว์ผ้าทอ เพื่อสร้างการรับรู้การเคลื่อนวาระจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการพัฒนาผ้าทอ ภายใต้แนวคิด “ศรีสะเกษ ธานีผ้าศรี...แล้ว” ซึ่งเป็นวาระสำคัญของจังหวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการอนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์จังหวัดในการเพิ่มรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

๘. การลงพื้นที่ติดตามเพื่อร่วมรับฟัง ปัญหา อุปสรรค สรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ จังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ควรร่วมผลักดันและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายและเป็นความต้องการของกลุ่ม โดยกิจกรรมในเบื้องต้นของการลงพื้นที่ติดตามกลุ่มทอผ้าใหม่นั้น ควรจะมีวิทยากรจากทางกลุ่มได้นำเสนอข้อมูลและนำผลงานความภาคภูมิใจมานำเสนอ และร่วมจัดกิจกรรมสาธิต การย้อม ทอ แล้ว ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ทุกท่าน ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอ ผ้าทอจากสมาชิกในกลุ่มทุกท่านด้วยความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังมีสินค้าจากกลุ่มสมาชิกทอผ้าไหม มาจำหน่ายให้ท่านคณะกรรมการด้วย

๙. ต้องสืบทอองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่สนใจ และอยากให้จุดทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งทางด้านกายกรรม การทอและการแล้วสามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวแวะซื้อสินค้าและเป็นจุดแสดงโชว์สินค้าผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

๑๐. ขับเคลื่อนงานวิจัยได้ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่กันรังสี UVA และ UVB ได้ ๑๐๐% (Certificate from Laboratory) ค่า UPF สูงสุดที่ ๕๐+ (เต็ม ๑๐๐%) ปกป้องผิวจากการเกิดมะเร็งผิวหนัง ดำเนินการจดสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร ตามสัญญาการรับทุน (ใบรับรองจากสถาบันตรวจสอบคุณภาพสิ่งทอประเทศไทย) จัดการอบรมให้ความรู้ในโครงการแก้ไขปัญหาผ้าสีมะดัน (ผ้าสีตก) พัฒนาผ้า ให้ครบทั้ง ๕ สี (ผ้าเบญจศรีจังหวัดศรีสะเกษ) ลงพื้นที่พัฒนาไปยังกลุ่มทอผ้าเล็กๆ ที่ยังไม่เข้มแข็ง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการย้อมผ้าอย่างไรให้สีไม่ตก พร้อมต่อยอดมาตรฐานมีสูตรในการย้อมสีถือว่าเป็นการนำนวัตกรรมมาพัฒนาเรื่องผ้าทอโดยตรง

๑๑. ขอสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เพื่อการส่งเสริมศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และมุ่งเน้นพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๒. สนับสนุนการขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications หรือ GI) ซึ่งทางพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดทำคณะทำงานขับเคลื่อนขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และสนับสนุนการจัดทำคู่มือโดยจะขอเชิญภาคีเครือข่ายคือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศรีสะเกษ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมหารือ เนื่องจากต้องมีขั้นตอนการผลิตผ้าทอมือ และให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาช่วยตรวจสอบว่าจะผ่านขั้นตอนการดำเนินการได้มาตรฐานหรือไม่

๑๓. ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาพักและเรียนรู้วิถีการย้อมผ้าของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนขายผ้าได้มากขึ้น รวมถึงการจำหน่ายของฝาก โดยการท่องเที่ยวเป็นตัวส่งเสริมด้านรายได้ หากมีงบประมาณมาพัฒนาถือว่าเป็นการต่อยอด ผ้าทอมือจังหวัดศรีสะเกษได้มากขึ้น

๑๔. ให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดศรีสะเกษร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ นำองค์ความรู้มาถ่ายทอดสู่กลุ่มผู้ประกอบการและสิ่งสำคัญคือการพัฒนาทัศนคติของกลุ่มผู้ประกอบการ ให้เปิดรับการเรียนรู้ นวัตกรรม เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานสามารถสู้กับสินค้าในตลาดสากลได้

๑๕. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP ในการเพิ่มช่องทางการตลาดและสินค้าจากชุมชน เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ โดยมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ OTOP MOBILE ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สัมมาชีพชุมชน และกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และมีกำหนดจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ในสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อส่งเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

บทที่ ๔

แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหม บ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

แนวทางการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหม
บ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ถือเป็น ๑ ใน ๑๒ นโยบายประชารัฐ ที่รัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญ มีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงาน ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เศรษฐกิจฐานราก คือระบบ เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้เศรษฐกิจฐานรากจะต้อง มีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุน และกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือเป็นธุรกิจของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนนั้น ควรกำหนด แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้เป็นแนวทางตั้งต้น ประกอบด้วย

๑. ทิศทางและกระบวนการขับเคลื่อนระดับกลุ่ม ชุมชน และตำบล

ระดับกลุ่ม ชุมชน และตำบล ถือเป็นหน่วยปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นที่รวม ของทุกอาชีพ และการพัฒนาทุกกลุ่มอาชีพกลุ่มต่าง ๆ หรือเครือข่ายต่าง ๆ ที่ทำเรื่องเดียวกันมารวมกัน จัดความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือกัน โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

๑.๑ สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคน พัฒนาระบบบริหารจัดการทำแผน และการทำงานร่วมกัน โดย

๑.๑.๑ สสำรวจข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม เพื่อการจัดทำระบบ ฐานข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือนสมาชิก และระดับกลุ่มที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือไฟล์ข้อมูลที่ต้อง และครบถ้วน

๑.๑.๒ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาทุนด้านต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบข้อมูล และชุดความรู้ศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๑.๑.๓ จัดทำแผนชีวิตชุมชน หรือแผนแม่บทชุมชน พัฒนาไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกมิติ อาทิ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง ให้ครอบคลุมด้านปัจจัยสี่ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มาจากความร่วมมือของคนในชุมชน

๑.๑.๔ นำแผนไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคน พัฒนา อาชีพ พัฒนาสวัสดิการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นรูปธรรมในชุมชน เช่น มีการผลิต แลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันปัจจัยการผลิต ผลผลิต และหรือเชื่อมโยงปัจจัยการผลิต ผลผลิตกับตลาดภายนอกได้ เป็นต้น

๑.๑.๕ มีการทบทวนระบบข้อมูลกลุ่ม ชุมชน ตำบลทุกปี เพื่อเชื่อมโยงแผนไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ

๑.๒ สร้างกลไกการทำงานในระดับตำบลให้เป็นกลไกการจัดการร่วม

๑.๒.๑ สร้างกลไกการจัดการร่วม โดยมีองค์ประกอบจากหลากหลายกลุ่ม หลากหลายอาชีพ หลากหลายช่วงวัยที่มีในพื้นที่ โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงประสานงานเป็นเวทีกลางของตำบล มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนร่วม จัดการร่วม ประกาศอัตลักษณ์ของชุมชนต่อสาธารณะ มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

๑.๒.๒ จัดตั้งหรือประสานให้เกิดศูนย์กลางการรวบรวม ผลผลิต วัตถุดิบ การซื้อขาย กระจายสินค้า เชื่อมโยงการตลาด และเจรจาทางการค้าทั้งในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด โดยอาจใช้ระบบสหกรณ์

๑.๒.๓ มีข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบการผลิต และการตลาดของ ศูนย์กลาง หรือสหกรณ์

๑.๓ สร้างกองทุนระดับตำบลที่เป็นนิติบุคคลโดยคนในตำบลเป็นเจ้าของ ซึ่งกองทุนระดับตำบล หมายถึงการบูรณาการทุนในระดับตำบลที่อาจทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่มีความเข้าใจในการทำงานและมีข้อมูลภาพรวมของกลุ่มต่าง ๆ หรือมีการลงหุ้นร่วมในนามของกลุ่ม หรือการมีธนาคารของคนในตำบลเป็นธนาคารกลางของชุมชน เพื่อจัดการการเงินทั้งระบบร่วมกัน

๑.๔ พัฒนาและสร้างระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับตำบล โดยเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูป และการบริการในชุมชน เป็นเครือข่ายระดับตำบล สำหรับแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรอง การหนุนเสริมช่วยเหลือกันและกัน และจัดความสัมพันธ์ในระดับตำบล เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมในระดับจังหวัด

๑.๕ มีเวทีเรียนรู้ สรุบทบทเรียน และถอดความรู้จากการทำงาน เพื่อยกระดับงานขยายผลงานในเชิงพื้นที่และนโยบาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมก่อให้เกิดชุมชนแห่งเรียนรู้และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

๒. ทิศทางและกระบวนการขับเคลื่อนระดับจังหวัด

๒.๑ สร้างวาระการขับเคลื่อนเรื่องเศรษฐกิจฐานราก ที่เป็นความร่วมมือของขบวนจังหวัด ระหว่างขบวนภาคชุมชนและประชาสังคมเอกชน เพื่อให้มีแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัด ซึ่งแผนอาจประกอบด้วยองค์ประกอบของ แผนในระดับต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑.๑ แผนปฏิบัติการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาคชุมชนระดับจังหวัด

๒.๑.๒ แผนปฏิบัติการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากร่วมของภาคชุมชนกับหน่วยงาน
ภาคีระดับตำบลและอำเภอ

๒.๑.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับจังหวัด ที่มาจากระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน และหน่วยงานภาคีที่ครอบคลุมในแต่ละประเด็นงาน หรือคลัสเตอร์ฐานการผลิต อาชีพที่หลากหลาย เช่น ท่องเที่ยวโดยชุมชน การผลิต การแปรรูป เป็นต้น โดยแผนสามารถตอบสนองต่อการฟื้นฟูการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

๒.๑.๔ แผนพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เป็นแผนที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นโดยเปิดเผย โปร่งใส และตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

๒.๒ มีกลไกการขับเคลื่อนในระดับจังหวัดผ่านตัวแทนทุกพื้นที่ เชื่อมโยงแผนการพัฒนาตำบล เชื่อมโยงเป็นแผนจังหวัด ๑ จังหวัด ๑ แผนพัฒนา ซึ่งสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดจะเป็นพื้นที่ในการจัดทำแผนและเสนอแผนต่อจังหวัด ต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือทางพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ผ่านช่องทางนี้เพื่อเข้าสู่แผนการพัฒนาจังหวัด โดยระเบียบการบริหารราชการจังหวัด ระบุให้มีผู้แทนสภาองค์กรชุมชนเป็นผู้แทนเข้าร่วมอยู่ในการพิจารณาเสนอปัญหาความต้องการของประชาชน โดยการพัฒนาค้นพัฒนาความรู้ให้กับกลไก จะมีหลักสูตรการพัฒนาผู้นำร่วมกับหน่วยงานราชการ เพื่อเสริมความรู้เรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ระบบงบประมาณของรัฐ ซึ่งการตกผลึกทิศทางการพัฒนาไปข้างหน้าจะใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการเชื่อมโยงการทำงานกับท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษาในการทำงานร่วมกัน และเป็นกลไกในการขับเคลื่อนในเรื่องการแก้ความยากจนที่จะร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะเป็นหน่วยในการขยายพื้นที่เป็นงานความร่วมมือและการวางระบบงบประมาณเป็นการหนุนเสริมการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัด

๒.๓ ส่งเสริม สนับสนุน ยกกระตือรือร้นกองทุนสวัสดิการชุมชน การพัฒนาที่อยู่อาศัยเศรษฐกิจฐานราก และงานประเด็นอื่นๆ ในพื้นที่

๒.๔ การสนับสนุนด้านวิชาการ องค์ความรู้ชุมชน ระบบเทคโนโลยี และงบประมาณ และเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง

ทิศทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ สู่การเป็นชุมชนดีพร้อม

จากการศึกษาพบว่า ทิศทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย

๑. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกันคือ เกิดกลุ่มกิจกรรม กลุ่มอาชีพต่าง ๆ อย่างหลากหลายภายในชุมชน ตำบล และมีความเข้มข้นในการดำเนินการ ที่ตามมาคือเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจการวิสาหกิจชุมชน โดยคนในชุมชนสามารถร่วมทุนหรือร่วมกิจกรรม

ในการสร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนได้ โดยมีแนวคิดเบื้องต้นของการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความยากจน โดยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้

๒. ทำการสำรวจข้อมูลภาระหนี้สินของชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าปริมาณเงินที่ชำระหนี้เป็นค่าดอกเบี้ยให้กับแหล่งเงินกู้ภายนอกชุมชน หรือแหล่งเงินนอกระบบในแต่ละปีของคนในชุมชนมีเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการปรึกษาหารือเพื่อหาทางออกของปัญหานี้นอกระบบ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สุดซึ่งการสร้างความสุขมวลรวม ด้วยการเริ่มต้นจากการปลดหนี้ด้วยธนาคารความดี บูรณาการทุนชุมชนเชื่อมโยงระบบสวัสดิการชุมชน คิดค้นระบบบริหารจัดการหนี้ของชุมชนเอง และสร้างระบบการออมตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนชรา ใช้เวลาในการเก็บออมไม่มากนัก ก็สามารถรวบรวมกันได้หลายแสนบาท และจัดตั้งธนาคารชุมชนขึ้น ซึ่งขณะนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ได้เข้ามาสนับสนุนธนาคารชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ตามโครงการธนาคารชุมชนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ที่เป็นโครงการที่จะมาปลดหนี้ให้แก่ประชาชนจากสาเหตุที่คนในกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เข้าไม่ถึงเงินกู้จากสถาบันการเงินทั่วไป ทำให้ต้องไปกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ จึงส่งผลให้เกิดหนี้สินจำนวนมาก แต่สำหรับสถาบันการเงินของชุมชนสามารถนำเครดิตความดีไปขอกู้ที่สถาบันการเงินชุมชนได้ นับเป็นการผสมผสานพลังทางศีลธรรมเข้ากับพลังทางเศรษฐกิจเพื่อขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุขด้วยการใช้ความดีเข้าถึงแหล่งทุน

๓. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ สร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้นเป็นของตนเอง เพื่อใช้กันเองภายในชุมชนเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน และเมื่อคนในตำบลซื้อของใช้ที่ผลิตได้เองก็จะทำให้เงินที่เกิดจากการใช้จ่ายหมุนเวียนอยู่ในตำบลเป็นการป้องกันเงินจำนวนนี้ไม่ให้ไหลออกนอกหมู่บ้าน

๔. มีการบูรณาการระบบและกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เชื่อมโยงกับแหล่งทุนต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เข้มแข็ง ตัวอย่างคือกองทุนสวัสดิการชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จะมีการกิจในการบูรณาการทุนของชุมชนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่คนในตำบล เพื่อให้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับสวัสดิการครบวงจรชีวิต ด้วยการรวมกลุ่มออมเงินไว้เพื่อดูแลกันเองของคนในชุมชน ใช้หลักการครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม โดยให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลได้ประสานความร่วมมือจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก เช่น กองทุนหมู่บ้าน วิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่ได้รับสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐหรือท้องถิ่นหรือองค์กรด้านการเงินและอื่น ๆ ภายในชุมชน ซึ่งทางกองทุนสวัสดิการชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีการบริหารจัดการการเงินออกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑. นำเงินสมทบฝากประเภทออมทรัพย์ไว้ที่สถาบันการเงินชุมชน ร้อยละ ๓๐ เพื่อนำไปจ่ายให้สมาชิกทุกเดือน ๒. นำเงินสมทบไปฝากประเภทประจำไว้ที่สถาบันการเงินชุมชน ร้อยละ ๕๐ เพื่อให้เกิดดอกเบี้ยเงินฝาก และ ๓. เปิดโอกาสให้กลุ่ม/องค์กร หรือวิสาหกิจชุมชนนำไปบริหารกลุ่ม/องค์กร เพื่อให้เกิดดอกเบี้ยเงินกู้แก่กองทุนสวัสดิการฯ

๕. จัดเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนสาระทุกข์ของกันและกัน นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ ทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเท่าที่ควรจะเป็นความไม่มั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมถึงหนี้สินที่พอกพูน ตลอดจนสภาพแวดล้อมดิน น้ำ ป่า เสื่อมโทรมลงทุกวัน ปัญหาเหล่านี้เป็นเสมือนหนึ่งแรงพายุที่ถาโถมพัดเข้าถล่ม เหตุนี้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของคนในชุมชนและเพื่อให้ชุมชนผ่านพ้นวิกฤติเหล่านั้นไปได้ ชาวบ้านโพนข้าจึงลุกขึ้นมาสร้างพื้นที่การพูดคุยแลกเปลี่ยน หาวិถีทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น กลุ่มทอผ้าอันเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของหญิงชาวบ้านที่ต้องการแบ่งเบาภาระครอบครัว โดยการประกอบกิจกรรมเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนกลายเป็นเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนสาระทุกข์แก่กันและกัน จนนำมาสู่การหาทางออกร่วมกัน ผลิตพลังเป็นหนึ่งในเพื่อความอยู่รอดและสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน จากกลุ่มทอผ้าเล็ก ๆ พัฒนาสู่การเชื่อมประสานคนในชุมชน และองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจ เกิดการ เชื่อมโยงภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund : SIF) อันเป็นจุดเริ่มในการประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อร่วมหนุนเสริมการพัฒนาให้หลุดพ้นจากปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมร้อยภาคีพัฒนาประสานพลังความร่วมมือสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน จนทำให้สามารถเข้าใจและแก้ไขปัญหาลู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

๖. การนำพื้นที่ภูมิประเทศมาทำให้เกิดมูลค่า โดยใช้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนเข้ามาเป็นช่องทางหนึ่งในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของพื้นที่ นำไปสู่การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทของสมาชิกในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยคนในตำบลส่งเสริมให้คนในตำบลมีความสามัคคี มีจิตสาธารณะ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของตำบลเพื่อชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง รวมทั้งลูกหลานเยาวชนก็ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น เป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนเกิดความสำนึกรักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลได้ร่วมมือกับภาครัฐและท้องถิ่นในการจัดระบบการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้คนทั่วไปได้เห็นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงของคนในชุมชน เหลือก็ขาย บางส่วนก็เก็บไว้ใช้ในครอบครัว

สรุป

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข้า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนตำบลจัดการตนเอง และมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดการตนเองในทุกมิติ เป็นการสร้างกระบวนการให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาสำรวจตัวเองร่วมกัน วิเคราะห์และวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่มีภาคีเครือข่าย เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล สมาคมเกษตร ศูนย์เรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน จึงร่วมกันเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรในชุมชนกระตุ้นคนในตำบลให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และสร้างระบบการจัดการชุมชนท้องถิ่นตามศักยภาพของตนเอง โดยใช้กลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลที่มีองค์ประกอบจากหลายฝ่าย ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ โรงเรียน องค์กรชุมชน ภาคีความร่วมมือ

จากภายนอก จากระดับตำบล สู่ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลหรือ ครอบครัว ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

เป้าหมายของการพึ่งตนเองในกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ คือตำบลจัดการตนเองในทุกมิติ ดังนั้นกระบวนการดำเนินงานจึงมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นแกนกลาง หรือเป็นพื้นที่กลางในการรวมคณะทำงานด้านต่าง ๆ และสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนในกระบวนการทำงานของตำบลร่วมกัน คิด ถก แลกง ชี้แจง กำหนด เพื่อที่จะเปลี่ยนให้กลุ่มทอผ้าไหมพึ่งตนเองจัดการตนเองให้ได้ โดยมีประเด็นในการขับเคลื่อนประกอบด้วย

๑. ระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น ว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาในตำบล รวมถึงการเชื่อมโยงจากภายในตำบลสู่ภายนอกตำบล

๒. ระบบเกษตรยั่งยืน ว่าด้วยเรื่องการจัดการเกษตรที่ยั่งยืน อาทิเช่น การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

๓. ระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ว่าด้วยระบบการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพครบวงจร อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพการแปรรูปผลผลิต กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มยูวเกษตรกร

๔. การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในตำบล อาทิเช่น มุมสร้างสรรค์การแสดงออกของเด็กและเยาวชน ให้เขาได้พัฒนาศักยภาพตัวเอง ได้รวมกลุ่มทำในสิ่งที่สนใจ คือการส่งเสริมความมั่นใจและคุณค่าในตัวเอง ที่สำคัญคือประสบการณ์นอกห้องเรียนเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ ค้นพบเป้าหมายหรืออาจพัฒนาไปถึงการสร้างอาชีพ ทำให้เด็กมีรายได้เสริม และพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนหลากหลายรุ่น เพื่อละลายความต่างทำลายกรอบที่ปิดกั้น ซึ่งการพูดคุยถ่ายทอดความคิดเห็นในพื้นที่ปลอดภัยระหว่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจ

๕. ระบบสุขภาพชุมชน ว่าด้วยการดูแลสุขภาพคนในตำบล โดยนำเอาวิธีการเป็นเครื่องมือเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย อาทิเช่น โรคไข้เลือดออกซึ่งชุมชนสามารถควบคุมโรคได้ หรือการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังได้ที่บ้านโดยไม่ต้องไปโรงพยาบาล

๖. ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวบ้าน ว่าด้วย การอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมชาวบ้าน อาทิเช่น การสาธิตวิธีการทอผ้าไหมเพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยการทำให้ดูพร้อมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากบุคคลในครอบครัวตามธรรมเนียมประเพณีของสังคม มุ่งให้คนในครอบครัวนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดให้แก่คนในครอบครัวรุ่นต่อ ๆ ไป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพของเส้นไหม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ส่วนต้นน้ำคือการปลูกหม่อมเลี้ยงไหม กระบวนการผลิตเส้นไหม การแปรรูปสาวไหมฟอกย้อมสีเส้นไหม การคัดเลือกคุณภาพของเส้นไหม รวมถึงการคัดเลือกขนาดของเส้นไหมให้ได้ขนาดใกล้เคียงกัน จึงจำเป็นต้นอาศัยความชำนาญและประสบการณ์

๗. ระบบสวัสดิการชุมชน ว่าด้วยการจัดระบบสวัสดิการเพื่อการดูแลคนในตำบลให้ครอบคลุมทุกช่วงชีวิต อาทิเช่น สวัสดิการรับขวัญเด็กแรกเกิด ทุนการศึกษา จ่ายกรณีเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล สวัสดิการเสียชีวิตจัดงานศพ สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ซึ่งการจัดสวัสดิการ

ชุมชนเป็นกระบวนการของชุมชนที่สร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการจัดการตนเอง การให้ความช่วยเหลือกันและกันแบบญาติมิตร ให้ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ให้การดูแลเอาใจใส่กันและกัน ทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนมิใช่เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงินเท่านั้น แต่สวัสดิการเป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่า รับผิดชอบต่อศักดิ์ศรี มีส่วนร่วม เป็นธรรมและเท่าเทียม

ปัจจัยนำสู่ความสำเร็จและความพยายามในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ ตำบลโพนขา อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ทำให้มองเห็นถึงทั้งความพยายาม ความมุ่งมั่น ความเอาใจใส่ในการทำงานอย่างเต็มที่ จนทำให้ความสำเร็จนั้นเกิดขึ้นได้ หมายความว่ากลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ ตำบลโพนขา อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ผ่านทั้งปัญหาอุปสรรครวมไปถึงปัจจัยอีกหลายอย่างที่เข้าหนุนเสริมให้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ ตำบลโพนขา อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เดินไปได้ ได้แก่ การมีแผนพัฒนาและการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ที่มีปัญหาด้านศักยภาพในการผลิตในช่วงฤดูแล้ง เพราะเล็งเห็นว่าชุมชนตำบลหรือจังหวัด และประเทศจะเติบโตทางเศรษฐกิจได้ จะต้องเริ่มต้นจากระดับครัวเรือนก่อน การพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าของผลผลิต โดยเฉพาะการสร้างช่องทางการขายสินค้า การตลาดเพื่อการแสวงหากลุ่มผู้บริโภคใหม่ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีความสามารถในการซื้อ และมีความสนใจและใส่ใจด้านสุขภาพ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การสร้างเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ ภายใต้อีเมล เป็นต้น การสร้างการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำให้เกิดแนวทางการคิดการทำงานแบบใหม่ ๆ ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในครอบครัว ทั้งในกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน คนวัยแรงงาน และผู้สูงอายุ ทำให้ผู้นำชุมชนเข้าใจในกระบวนการพัฒนามากขึ้น การมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นขององค์กรชุมชนในตำบล โดยเฉพาะการหนุนเสริมกันของกลุ่มคณะทำงานต่าง ๆ ในตำบลที่สำคัญคือ กลุ่มสถาบันการเงินที่มีงบประมาณในการดำเนินการที่เกิดจากการออมของสมาชิกในตำบล การมีภาคีเครือข่ายหนุนเสริมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในการสนับสนุนงบประมาณ ถ่ายทอดความรู้ การเป็นพี่เลี้ยง และสื่อสารกับภาคีภายนอก รวมทั้งการสร้างระบบการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารจากภายในและการสื่อสารสู่สังคมภายนอก โดยเฉพาะการใช้ระบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น ยูทูบ (YouTube) ในการนำเสนอกระบวนการทำงานของตำบลอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญเหล่านี้ นับว่าการสื่อสารในโลกยุคใหม่สามารถอำนวยความสะดวก เผยแพร่แนวคิดและสร้างกระแสการยอมรับต่อกระบวนการทำงานของตำบลได้อย่างแพร่หลาย

ถึงวันนี้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไฉ้ ตำบลโพนขา อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จะมีความพยายามในการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในตำบล แต่คนในพื้นที่ก็ยังคงต้องร่วมมือกันพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชุมชนอยู่ได้ และสามารถพึ่งตนเองได้ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น ที่ต้องหนุนเสริมพัฒนาสภาพองค์กรชุมชนตำบลให้เข้มแข็ง เป็นพื้นที่กลางให้ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยได้เข้าถึง การพัฒนา ธรรมนูญท้องถิ่นที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคีทุกภาค ส่วนด้านการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนที่ครอบคลุมและยั่งยืน ด้านการพัฒนาการผลิตเกษตรกรรมยั่งยืนที่จะไม่หวนคืนสู่ระบบเดิม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมที่จะเป็นทุนชุมชนที่สำคัญ ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้นำที่ดี ในอนาคต ด้านการดูแลสุขภาพชุมชนโดยชุมชนทำให้สุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจแข็งแรง ที่สำคัญคือ ด้านการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ต้องส่งเสริม เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน ในทุกเรื่องนำไปสู่ฐานข้อมูลของคนในระดับชุมชน พัฒนาเป็นฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจในระดับชุมชนตำบล อำเภอ และจังหวัด ส่งเสริมและสนับสนุน ๑ ชุมชน ๑ วิชากิจชุมชน ให้บริษัทเอกชนมีข้อตกลงร่วมซื้อร่วมขายผลผลิตชุมชนอย่างเป็นระบบ พัฒนาสินค้ากลุ่มอาชีพสู่ตลาดสากล ส่งเสริมและพัฒนาตลาดชุมชนสู่การจัดการตนเอง และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมชุมชน รวมไปถึงการบูรณาการกองทุนในตำบลที่ไม่จำเป็นต้องรวมเงิน หากแต่สามารถมองภาพการเงินทั้งระบบของตำบล นำไปสู่การจัดการทุนชุมชนอย่างเป็นระบบได้ รวมทั้งการพัฒนา อนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่กับชุมชนต่อไป

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ในชุมชน กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ่ง บ้านเมืองหลวง บ้านหัวช้าง บ้านตระกวน บ้านโพธิ์สามัคคี บ้านโนนสว่าง จังหวัดศรีสะเกษ ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการปรับตัว ของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก เพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง การเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้น อุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน ช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง เพราะการสร้างรากฐาน ที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเอง อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนา ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาด กับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระ ให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน สำหรับบทนี้ ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ส่วน คือ

สรุป

องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ่ง ตำบลโพธิ์น้ำ อำเภอมะนังศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้คือ การจัดระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชนขึ้นในเครือข่ายที่เป็นการรวมกลุ่มกันหรือ เป็นพื้นที่พัฒนา และการกำหนดเป้าหมายในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยการ สร้างรายได้ให้ชุมชนและทำให้ประชาชนมีความสุข โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ

๑. การสานต่อระหว่างผู้นำและสมาชิกในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการสร้างกลุ่ม ควรเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุม เพื่ออธิบายให้สมาชิกเข้าใจว่าการสร้าง กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนนั้น ทำแล้วสมาชิกจะได้ผลประโยชน์อย่างไร บอกถึงข้อดี ข้อเสียในการสร้าง กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน หลังจากนั้นต้องวางแผนระบบการทำงานอย่างชัดเจน กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงาน กระจายอำนาจแก่สมาชิก พัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธี ดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกัน

๒. การปรับตัวของชุมชนให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัว เป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัว ในลักษณะการพึ่งตนเอง

๓. เชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน ช่วยให้ เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบ เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง เพราะการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริม ให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้าง รายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจน พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิด เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน

๔. พัฒนาศักยภาพผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการในจังหวัดศรีสะเกษ โดยการสร้างความ เข้าใจแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ สร้างเครือข่ายผ้าทอในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง

๕. พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติอัตลักษณ์จังหวัด ศรีสะเกษมาย้อมผ้า สร้างแบรนด์ผ้าทอศรีสะเกษ พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย และ ส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ผลักดันโครงการนวัตกรรมการตลาดด้านการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของแขวงผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีผลต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจ Marking Innovation in New Product Development of Sisaket Silk Embroidery for Competitive Advantage in Economic Development

๖. พัฒนาช่องทางการตลาดและความสามารถในการแข่งขัน โดยวิธีการส่งเสริม การตลาดภายในและภายนอกจังหวัด ส่งเสริมการตลาดออนไลน์สร้างนักการตลาดรุ่นใหม่

๗. การประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ โดยวิธีการนำเสนอผ้าทอผ่าน Brand Ambassadors การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง Online และ Offline การรณรงค์ให้แต่งกายด้วยผ้า ทอศรีสะเกษ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และสวมใส่ผ้าไทย เพิ่มขึ้นอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ วัน ตามแนวทางโครงการ “สืบสาน อนุรักษ์ศิลป์ผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน” หรือการจัดแพชั่นโชว์ ผ้าทอ เพื่อสร้างการรับรู้การเคลื่อนวาระจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการพัฒนาผ้าทอ ภายใต้แนวคิด “ศรีสะเกษ ธาณีผ้าศรีแล้ว” ซึ่งเป็นวาระสำคัญของจังหวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมภายใต้ โครงการอนุรักษ์ศิลป์ผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ จังหวัดในการเพิ่มรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

๘. การลงพื้นที่ติดตามเพื่อร่วมรับฟัง ปัญหา อุปสรรค สรุปผลการดำเนินงานของ กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ จังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ควรร่วม ผลักดันและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายและเป็นความต้องการของกลุ่ม โดยกิจกรรมในเบื้องต้นของ การลงพื้นที่ติดตามกลุ่มทอผ้าใหม่นั้น ควรจะมีวิทยากรจากทางกลุ่มได้นำเสนอข้อมูลและนำผลงาน ความภาคภูมิใจมานำเสนอ และร่วมจัดกิจกรรมสาธิต การย้อม ทอ แส่ว ให้คณะกรรมการขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ฯ ทุกท่าน ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอ ผ้าทอจากสมาชิก ในกลุ่มทุกท่านด้วยความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังมีสินค้าจากกลุ่มสมาชิกทอผ้าไหมมาจำหน่ายให้ท่าน คณะกรรมการด้วย

๙. ต้องสืบทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่สนใจ และอยากให้อุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งทางด้านกายกรรม การทอและการแส้ว สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวแวะซื้อสินค้าและเป็นจุดแสดงโชว์สินค้าผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

๑๐. ขับเคลื่อนงานวิจัยได้ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่กันรังสี UVA และ UVB ได้ ๑๐๐% (Certificate from Laboratory) ค่า UPF สูงสุดที่ ๕๐+ (เต็ม ๑๐๐%) ปกป้องผิวจากการเกิดมะเร็ง ผิวหนัง ดำเนินการจดสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร ตามสัญญาการรับทุน (ใบรับรองจากสถาบัน ตรวจสอบคุณภาพสิ่งทอประเทศไทย) จัดการอบรมให้ความรู้ในโครงการแก้ไขปัญหาผ้าสีมัดหมี่ (ผ้าสีตก) พัฒนาผ้า ให้ครบทั้ง ๕ สี (ผ้าเบญจศรีจังหวัดศรีสะเกษ) ลงพื้นที่พัฒนาไปยังกลุ่มทอผ้า เล็กๆ ที่ยังไม่เข้มแข็ง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการย้อมผ้าอย่างไรให้สีไม่ตก พร้อมต่อยอด มาตรฐานมีสูตรในการย้อมสีถือว่าเป็นการนำนวัตกรรมมาพัฒนาเรื่องผ้าทอโดยตรง

๑๑. ขอสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เพื่อการ ส่งเสริมศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และมุ่งเน้นพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๒. สนับสนุนการขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications หรือ GI) ซึ่งทางพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดทำคณะทำงานขับเคลื่อนขอมาตรฐาน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และสนับสนุนการจัดทำคู่มือโดยจะขอเชิญภาคีเครือข่ายคือ สำนักงาน พัฒนาชุมชนจังหวัด ศรีสะเกษ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมหารือ เนื่องจากต้องมีขั้นตอนการผลิตผ้าทอมือ และให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาช่วยตรวจสอบว่าจะผ่านขั้นตอนการ ดำเนินการได้มาตรฐานหรือไม่

๑๓. ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาพักและเรียนรู้วิถี การย้อมผ้าของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนขายผ้าได้มากขึ้น รวมถึงการจำหน่ายของฝาก โดยการท่องเที่ยว เป็นตัวส่งเสริมด้านรายได้ หากมีงบประมาณมาพัฒนาถือว่าเป็นการต่อยอด ผ้าทอมือจังหวัด ศรีสะเกษได้มากขึ้น

๑๔. ให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดศรีสะเกษร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ นำองค์ความรู้มาถ่ายทอดสู่กลุ่มผู้ประกอบการและสิ่งสำคัญคือการพัฒนาทัศนคติของกลุ่มผู้ประกอบการ ให้เปิดรับการเรียนรู้ นวัตกรรม เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ มีมาตรฐานสามารถสู้ กับสินค้าในตลาด สากลได้

๑๕. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP ในการเพิ่ม ช่องทางการตลาดและสินค้าจากชุมชน เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก แก่นักท่องเที่ยว และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ในการบริหารจัดการ ผลิตภัณฑ์ โดยมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ OTOP MOBILE ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สัมมาชีพชุมชน และกองทุน พัฒนabatบาทสตรีเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และมีกำหนดจัดขึ้น

เป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ในสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อส่งเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนตำบลจัดการตนเองและมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดการตนเองในทุกมิติ เป็นการสร้างกระบวนการให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาสำรวจตัวเองร่วมกัน วิเคราะห์และวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่มีภาคีเครือข่าย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สมาคมเกษตร ศูนย์เรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน จึงร่วมกันเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรในชุมชนกระตุ้นคนในตำบลให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และสร้างระบบการจัดการชุมชนท้องถิ่นตามศักยภาพของตนเอง โดยใช้กลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลที่มีองค์ประกอบจากหลายฝ่าย ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ โรงเรียน องค์กรชุมชน ภาคีความร่วมมือจากภายนอก จากระดับตำบล สู่ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลหรือครอบครัว ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

เป้าหมายของการพึ่งตนเองในกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ คือตำบลจัดการตนเองในทุกมิติ ดังนั้นกระบวนการดำเนินงานจึงมีสภาพองค์กรชุมชนตำบลเป็นแกนกลาง หรือเป็นพื้นที่กลางในการรวมคณะทำงานด้านต่าง ๆ และสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนในกระบวนการทำงานของตำบลร่วมกัน คิด ถก แลก เปลี่ยน ชี้แจง กำหนด เพื่อที่จะเปลี่ยนให้กลุ่มทอผ้าไหมพึ่งตนเองจัดการตนเองให้ได้ โดยมีประเด็นในการขับเคลื่อนประกอบด้วย

๑. ระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น ว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาในตำบล รวมถึงการเชื่อมโยงจากภายในตำบลสู่ภายนอกตำบล

๒. ระบบเกษตรยั่งยืน ว่าด้วยเรื่องการจัดการเกษตรที่ยั่งยืน อาทิเช่น การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

๓. ระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ว่าด้วยระบบการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพครบวงจร อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพการแปรรูปผลผลิต กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มยูวเกษตรกร

๔. การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในตำบล อาทิเช่น มุมสร้างสรรค์การแสดงออกของเด็กและเยาวชน ให้เขาได้พัฒนาศักยภาพตัวเอง ได้รวมกลุ่มทำในสิ่งที่สนใจ คือการส่งเสริมความมั่นใจและคุณค่าในตัวเอง ที่สำคัญคือประสบการณ์นอกห้องเรียนเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ ค้นพบเป้าหมายหรืออาจพัฒนาไปถึงการสร้างอาชีพ ทำให้เด็กมีรายได้เสริม และพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนหลากหลายรุ่น เพื่อละลายความต่างทำลายกรอบที่ปิดกั้น ซึ่งการพูดคุยถ่ายทอดความคิดเห็นในพื้นที่ปลอดภัยระหว่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจ

๕. ระบบสุขภาพชุมชน ว่าด้วยการดูแลสุขภาพคนในตำบล โดยนำเอาวิธีการเป็นเครื่องมือเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย อาทิเช่น โรคไข้เลือดออกซึ่งชุมชนสามารถควบคุมโรคได้ หรือการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังได้ที่บ้านโดยไม่ต้องไปโรงพยาบาล

๖. ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวบ้าน ว่าด้วย การอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมชาวบ้าน อาทิเช่น การสาธิตวิธีการทอผ้าไหมเพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยการทำให้ดู พร้อมทั้ง การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากบุคคลในครอบครัวตามธรรมเนียมประเพณี ของสังคม มุ่งให้คนในครอบครัวนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดให้แก่คนในครอบครัว รุ่นต่อ ๆ ไป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพของเส้นไหม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ส่วนต้นน้ำคือการปลูก หม่อมเลี้ยงไหม กระบวนการผลิตเส้นไหม การแปรรูปสาวไหมฟอกย้อมสีเส้นไหม การคัดเลือก คุณภาพของเส้นไหม รวมถึงการคัดเลือกขนาดของเส้นไหมให้ได้ขนาดใกล้เคียงกัน จึงจำเป็นต้นอาศัย ความชำนาญและประสบการณ์

๗. ระบบสวัสดิการชุมชน ว่าด้วยการจัดระบบสวัสดิการเพื่อการดูแลคนในตำบล ให้ครอบคลุมทุกช่วงชีวิต อาทิเช่น สวัสดิการรับขวัญเด็กแรกเกิด ทุนการศึกษา จ่ายกรณีเข้ารับการรักษาตัว ในโรงพยาบาล สวัสดิการเสียชีวิตจัดงานศพ สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ซึ่งการจัดสวัสดิการ ชุมชนเป็นกระบวนการของชุมชนที่สร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้น การจัดการตนเอง การให้ความช่วยเหลือกันและกันแบบญาติมิตร ให้ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ให้การดูแลเอาใจใส่กันและกัน ทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนมิใช่เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงิน เท่านั้น แต่สวัสดิการเป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่าง มีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วม เป็นธรรมและเท่าเทียม

อุปสรรคของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม บ้านกุดโง้ง ตำบลโพนชา อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย

๑. งบประมาณในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เพื่อการส่งเสริมศักยภาพ ผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และมุ่งเน้นพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. การขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications หรือ GI) ซึ่ง ทางพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดทำคณะทำงานขับเคลื่อนขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ (GI) และสนับสนุนการจัดทำคู่มือโดยจะขอเชิญภาคีเครือข่ายคือ สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัด ศรีสะเกษ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมหารือ เนื่องจากต้องมีขั้นตอนการผลิตผ้า ทอมือ และให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาช่วยตรวจสอบว่าจะผ่านขั้นตอนการ ดำเนินการได้มาตรฐาน หรือไม่

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรกำหนดแผนพัฒนาและการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ที่มีปัญหาด้านศักยภาพในการผลิต เพราะเล็งเห็นว่าชุมชนตำบลหรือจังหวัด และประเทศจะเติบโตทางเศรษฐกิจได้จะต้องเริ่มต้น

จากระดับครัวเรือนก่อน เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่ฐานข้อมูลของคนในระดับชุมชน พัฒนาเป็นฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจในระดับชุมชนตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่

๑.๒ การสร้างการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำให้เกิดแนวทางการคิดการทำงานแบบใหม่ ๆ ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในครอบครัว ทั้งในกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน คนวัยแรงงาน และผู้สูงอายุ ทำให้ผู้นำชุมชนเข้าใจในกระบวนการพัฒนามากขึ้น การมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นขององค์กรชุมชนในตำบล โดยเฉพาะการหนุนเสริมกันของกลุ่มคณะทำงานต่าง ๆ ในตำบลที่สำคัญคือ กลุ่มสถาบันการเงินที่มีงบประมาณในการดำเนินการที่เกิดจากการออมของสมาชิกในตำบล

๑.๓ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในการสนับสนุนงบประมาณและการถ่ายทอดความรู้ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมขายภายใต้สินเชื่อธุรกิจรายย่อย สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจการ และสนับสนุนการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร

๑.๔ การสร้างระบบการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารจากภายในและการสื่อสารสู่สังคมภายนอก โดยเฉพาะการใช้ระบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น ยูทูบ (YouTube) ในการนำเสนอกระบวนการทำงานของตำบลอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญเหล่านี้ นับว่าการสื่อสารในโลกยุคใหม่สามารถอำนวยความสะดวก เผยแพร่แนวคิดและสร้างกระแสการยอมรับต่อกระบวนการทำงานของตำบลได้อย่างแพร่หลาย

๑.๕ การวางระบบบริหารจัดการการขจัดความยากจนแบบตรงเป้าหมาย และการพุ่งเป้าขจัดความยากจนแบบตรงจุด โดยการตั้งภาครัฐ มหาวิทยาลัยท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการอชีวศึกษา สถาบันอชีวศึกษา ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้วยวิธีการสร้างอาชีพสู่ชุมชน อบรมช่างชุมชน ทำจริง เห็นผลจริง รวมถึงนักเรียนและนักศึกษาสามารถนำทักษะความรู้ที่ได้จากห้องเรียนนำมาถ่ายทอด ถือได้ว่าเป็นการช่วยในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตนเองและคนในชุมชน ซึ่งกุญแจสำคัญที่จะช่วยขจัดความยากจนอย่างตรงจุด คือ นโยบายและการสนับสนุนทรัพยากรที่มาจากส่วนกลาง ดำเนินงานโดยท้องถิ่น ทุกหน่วยงานต้องมีเป้าหมายเดียวกัน ทำงานอย่างบูรณาการ เชื่อมโยงมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างพลังร่วมก่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน และทุกมาตรการต้องยึดหลักสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ การพัฒนา อนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้อยู่กับชุมชน อาทิเช่น สืบทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่สนใจ และอยากให้จุดทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งทางด้านกายกรรม การทอและการเสว สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวแวะซื้อสินค้าและเป็นจุดแสดงโชว์สินค้าผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

๒.๒ การพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าของผลผลิต โดยเฉพาะการสร้างช่องทางการขายสินค้า การตลาด เพื่อการแสวงหากลุ่มผู้บริโภคใหม่ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีความสามารถในการซื้อและมีความสนใจผลิตภัณฑ์ และการเน้นความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ โดยแต่เดิม

กลุ่มเน้นด้านการทอผ้าขึ้นขายเพียงอย่างเดียว ดังนั้นควรเพิ่มความหลากหลายของสินค้าให้มากขึ้น รวมทั้งการนำมาแปรรูปตัดเย็บเป็น เสื้อสูท เสื้อสตรี และการพัฒนาลายทอผ้าใหม่ ๆ

๒.๓ การส่งเสริมและสนับสนุน ๑ ชุมชน ๑ วิสาหกิจชุมชน โดยภาคเอกชน ทำข้อตกลงร่วมซื้อร่วมขายผลผลิตชุมชนอย่างเป็นระบบ พัฒนาสินค้ากลุ่มอาชีพสู่ตลาดสากล ส่งเสริมและพัฒนาตลาดชุมชนสู่การจัดการตนเอง

๒.๔ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP ในการเพิ่มช่องทางการตลาดและสินค้าจากชุมชน เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก แกนนักท่องเที่ยว และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ โดยมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ OTOP MOBILE ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สัมมาชีพชุมชน และกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และมีกำหนดจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ในสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อส่งเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

๒.๕ โครงการเสริมสร้างพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา และคนรุ่นใหม่ ร่วมคิด ร่วมทำ โดยการลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเน้นการศึกษา วิเคราะห์ นำวิทยาการกระบวนการทำงานสมัยใหม่ ไปยกระดับขีดความสามารถกลุ่มองค์กรชุมชนที่รวมตัวกันสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการ และพัฒนาองค์ความรู้ทางธุรกิจเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชน หรือกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ เตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาด และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ตลอดจนการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่มให้นักศึกษาสามารถต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เมื่อออกสู่ตลาดแรงงาน

๒.๖ ผลักดันให้ผ้าทอจังหวัดศรีสะเกษได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพของผ้าทอพื้นเมือง จากกระทรวงอุตสาหกรรม

๒.๗ ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่ไม่มั่นคง ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้ ซึ่งหากมีการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนในลักษณะกลุ่มออมทรัพย์ หรือจากสถาบันการเงิน สนับสนุนระบบสินเชื่อจะเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบภายในชุมชนได้

๒.๘ จัดการฝึกอบรมโครงการสร้างทายาทหม่อนไหม เพื่อร่วมรักษาและต่อยอดงานด้านหม่อนไหม โดยจัดฝึกอบรมนักเรียนโครงการสร้างทายาทหม่อนไหม หลักสูตร การแปรรูปและทำสิ่งประดิษฐ์จากหม่อนและไหม ให้แก่นักเรียนเป็นการหารายได้เสริมเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

๓. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อาทิเช่น วัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ และการส่งเสริมนวัตกรรมชุมชน

๓.๒ ควรศึกษากระบวนการดำเนินงาน อาทิเช่น การสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วม ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน การถอดบทเรียน และการสรุปบทเรียนชุมชนเพื่อประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

๓.๓ ควรพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย ๑. ผู้นำชุมชน คือ ผู้ที่มีภาวะผู้นำและได้รับการยอมรับจากชุมชน มีบทบาทในการประสาน การเปลี่ยนแปลง ความร่วมมือร่วมใจ การแบ่งปันความรู้ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์และเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการชุมชน และ ๒. กลุ่มและเครือข่ายในชุมชน ดำเนินการจัดเวที กิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันก่อให้เกิดความผูกพันกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

๓.๔ ความท้าทายจากเหตุการณ์เชื้อไวรัสโคโรนาที่เกิดขึ้น หากคนในชุมชนกลุ่ม ทอผ้าไหม ต้องประสบอีก เกษตรกรควรมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด อาทิเช่น ส่งเสริม การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตทั้งด้านที่ดินและกำลังแรงงาน ส่งเสริมให้เกษตรกรวางแผนและ ใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เกิดผลอย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและท่องเที่ยวชุมชน ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากแปลงเกษตรที่มี Landscape/Scenery ที่สวยงามตามธรรมชาติ ในการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้และทำให้เกิดเป็น Soft Power ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ และ มุ่งเน้นความยั่งยืนของการท่องเที่ยว

๓.๕ ศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสีย้อมธรรมชาติและวิธีการผสมรวมเทรนด์ การย้อมสีธรรมชาติซึ่งได้มาจากพืช ซึ่งเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยและยั่งยืนแทนผลกระทบที่เป็น อันตรายของสีเคมีและสีสังเคราะห์ ซึ่งเป็นมลพิษทางน้ำที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากมลพิษ ทางการเกษตร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. คู่มือประชารัฐรักสามัคคี. กรุงเทพฯ, ๒๕๖๕.

ประเวศ วะสี. วิธีการและกลไกยุทธศาสตร์ประชารัฐสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากบนหลักการเศรษฐกิจพอเพียง. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สื่อตะวันออก, ๒๕๕๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๖.

พัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), สถาบัน. คู่มือส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. กรุงเทพฯ. : ๒๕๕๙.

เสรี พงศ์พิศ. เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนายั่งยืน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๘.

วารสารและหนังสือพิมพ์

สุวัฒน์ กิขุนทด. “ประสบการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากเมืองโคจิจประเทศญี่ปุ่น”, บทความสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙.

หทัยชนก คตะสมบุรณ์. “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ๘(๒), ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

ณัฐมน ธรรมคง, นักวิชาการเกษตร ศูนย์หม่อมไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

ทิตติยา บริบาล, นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

ธาดา ลิ้มปิจำนงค์, โรงแรมเกษศิริ รองประธานฝ่ายเสริมสร้างความเข้มแข็งและจรรยาบรรณหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

นิรันดร์ ชูขันธิน, นักวิชาการมาตรฐาน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

บุญธรรม จำปาสุข, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ กลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

พัฒนา ศรีวิบูลย์, ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ทนายหม่อมไหม) โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย ๒ วิทยาลัย (พรหมดิเรกอนุสรณ์). สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

เพ็ญศรี ร่วมใจ, ผู้แทนชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพชนา อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

ไพฑูรย์ ฝางคำ, เกษตรตัวอย่างนักพัฒนา สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

ภูวนัตต์ มหาสุวีรัชย์, บริษัท ศรีสะเกษอารีน่า จำกัด รองเลขาธิการ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์. มกราคม ๒๕๖๖.

วิสาหกิจชุมชนสตรีทอผ้าไหมสระกำแพงใหญ่, วัดสระกำแพงใหญ่ ตำบลสระกำแพง อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. มกราคม ๒๕๖๖.

กฎหมาย

“พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ ๖๒๑)”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๓ ตอนที่ ๗๖ ก, ๒๕๕๙.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

กาญจนา รอดแก้ว ภูซังค์ เสนานุช และธรรรงค์ จันใด. “รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๓.

คณะกรรมการพาณิชย์และการอุตสาหกรรม วุฒิสภา. “ปัจจัยสู่ความสำเร็จของเศรษฐกิจฐานราก โดยพิจารณาจากนโยบายบูรณาการหน่วยงานภาครัฐและเอกชนตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี”. รายงานการศึกษาวิจัย. คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ๒๕๖๕.

ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักงาน. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”. รายงานการศึกษาวิจัย, สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๖๓.

อรรถพร สิงหวิชัย. “เศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ”. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๒๖, ๒๕๕๖.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กิจการผู้สูงอายุ, กรม. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. “โครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.dop.go.th, ๒๕๖๑.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “การพัฒนาที่ยั่งยืน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.sdgs.nesdc.go.th>, ๒๕๖๖.

ทวีป บุตรโพธิ์. “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. ม.ป.ป.”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.kukrdb.lib.ku.ac.th>, ๒๕๖๖.

- “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)”. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : www.nesdc.go.th, ๒๕๖๖.
- “แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑๖) ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)”. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : www.nesdc.go.th, ๒๕๖๖.
- พาณิชย์, กระทรวง. “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของไทย กรณีศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจ
ท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่น”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.tpsoc.moc.go.th, ๒๕๖๒.
- พัฒนาชุมชน, กรม. กระทรวงมหาดไทย. “แนวทางการดำเนินงานนโยบายสานพลังประชารัฐในการ
ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
www.cdd.go.th, ๒๕๖๐.
- พัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), สถาบัน. “ประสบการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจาก
เมืองโคจิ ประเทศญี่ปุ่น”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.codi.or.th. ๒๕๕๙.
- ระบบการเรียนการสอนออนไลน์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. “วิชาเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม”.
(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.psruc.ac.th. ๒๕๖๖
- ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดศรีสะเกษ. “ผ้าไหมไทยที่ได้มาตรฐาน”. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : <https://www.qsds.go.th>. ๒๕๖๖.
- สถาบันปรีดี พนมยงค์. “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.pridi.or.th>, ๒๕๖๖.
- สถานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. “SDGs คืออะไร
มารู้จัก ๕ เป้าหมายแรกจากมิติสังคม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.nxpo.or.th,
๒๕๖๖.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. “สื่อการศึกษา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.stou.ac.th>, ๒๕๖๖.
- สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “การพัฒนาที่ยั่งยืน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้ จาก
: <https://www.nesdc.go.th>, ๒๕๖๖.
- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ, กรมประชาสัมพันธ์. “กิจกรรม ศรีสะเกษ
พร้อมใจ นุ่งผ้าไทยใส่บาตร ทำความดี วิถีพอเพียง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.prd.go.th>, ๒๕๖๖.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย”.
เอกสารประกอบการประชุมประจำปี, ๒๕๕๖.

ภาษาต่างประเทศ

- Brundtland, G.H. Our Common Future : Report of the World Commission on
Environment and Development. Geneva, UN-Dokument A/42/427. 1987.
- Deguchi, Hirai, Matsuoka, Nakano, Oshima, Tai, and Tani. What Is Society 5.0 2020.

ภาคผนวก

ผนวก ก

คำถามวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน”

๑. ชื่อ-นามสกุล _____ ตำแหน่ง _____

๒. อาชีพ _____

๓. ลักษณะงานที่ทำ _____

๔. จังหวัดศรีสะเกษส่วนใหญ่ปลูกหม่อมพันธุ์ไหน _____

๕. ขั้นตอนการทอผ้าไหม (เลี้ยงไหม กรอไหม สาวไหม เข้าฟันหวี เข้าหัวม้วน ทอ) _____

๖. ส่วนใหญ่ ทอมัดหมี ทอแบบจก ทอแบบขีด ทอแบบยก หรือ ทอแบบแพรวา _____

๗. ปัญหาของกลุ่ม

๗.๑ มีฝีมือ ผลิตงานได้ แต่ไม่มีที่ขาย ท้อแท้เพราะสู้นวัตกรรมใหม่ ๆ ไม่ได้

๗.๒ ของดีไม่โปรโมทก็ไปไม่รอด ถนนสายเดิมยิ่งเดินยิ่งแคบ ต่อให้ของดีแค่ไหน ไม่มีคนรู้จักก็ขายไม่ออก

๗.๓ ยุคสมัยเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่มีคนรู้จักสินค้า ศิลปะท้องถิ่นจะค่อย ๆ สูญหาย

๗.๔ ฝึกฝนได้ฝีมือ แต่หาเงินไม่ได้ ถ้าไม่ไปในเมืองจะเอาอะไรกิน ต้องหาวิธีให้ขายได้ คนในชุมชนจะมีเงินมีข้าวกิน

๗.๕ รัฐควรจัดนิทรรศการมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อจัดแสดงนิทรรศการหัตถกรรมมรดกวัฒนธรรมที่หลากหลายและ เพื่อขายสินค้า

๗.๖ สนับสนุนคนในชุมชนตามความสามารถ เช่น ด้านการปักผ้า การทอ การเลี้ยงไหม การขาย

๗.๗ การโปรโมตสินค้า ออนไลน์ เช่น ผ้าทอ ผ้ามัดย้อม ต้องประชาสัมพันธ์ให้มาก หนุ่มสาวจะได้รู้จักวัฒนธรรมและชื่นชอบ

๗.๘ ช่างฝีมือทำผลงานให้ดี ได้มาตรฐาน

๗.๙ ถ้ามีคนยอมหรืออยากเรียนทอผ้า ก็มีคนที่อยากจ่ายเงินซื้อผ้าทอ วัฒนธรรมก็จะคงอยู่และสืบทอดต่อ

๘. ชุมชนได้รับคำแนะนำและการช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชน ด้านไหนบ้าง

๘.๑ การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชนบท ยึดมั่นการฟื้นฟูชนบทโดยรวม

๘.๒ ยึดมั่นแนวทางการพัฒนาเมืองและการจัดการชนบท อย่างบูรณาการ

๘.๓ ยึดมั่นในตำแหน่งของเกษตรกร

๘.๔ ยึดมั่นในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และธรรมชาติอย่างกลมกลืน

เพิ่มเติม : ถ่ายภาพกิจกรรม , ถ่ายลายผ้า , ถ่ายผลิตภัณฑ์

นักศึกษา วปอ. หลักสูตร วปอ.รุ่นที่ ๖๕

ผนวก ข คำถามกลุ่มวิจัย

กลุ่มสัมภาษณ์

๑. หัวหน้ากลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง
๒. ผู้แทนจากพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ
๓. ผู้แทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ
๔. ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ
๕. ผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

แบบสัมภาษณ์

๑. การปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก
๒. การเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน
๓. เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง
๔. องค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม
๕. นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร

สิ่งสำคัญ

๑. บทบาทผู้นำชุมชน ควรเป็นคนในท้องถิ่นที่เข้าใจและมีใจรักชุมชน โดยต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน
๒. มีฝีมือ ผลิตงานได้ แต่ไม่มีที่ขาย ท้อแท้เพราะสิ้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ไม่ได้
๓. ของดีไม่โปรโมทก็ไปไม่รอด ถนนสายเดิมยิ่งเดินยิ่งแคบ ต่อให้ของดีแค่ไหน ไม่มีคนรู้จักก็ขายไม่ออก
๔. ฝึกฝนได้ฝีมือ แต่หาเงินไม่ได้ ถ้าไม่ไปทำงานในเมืองจะเอาอะไรกิน
๕. เครื่องจักรแทนที่จริง แต่เครื่องจักรทำได้แค่งานพื้นฐาน เครื่องจักรไม่มีความคิดสร้างสรรค์เหมือนคน

ผนวก ค

วิเคราะห์บริบทของกลุ่มทอผ้าบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (SWOT)

๑. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม

๑.๑ จุดแข็ง

๑.๑.๑ มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน และมีการประสานงานในเรื่ององค์ความรู้แบ่งปันประสบการณ์ ข้อเสนอแนะระหว่างตำบลและอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๑.๒ มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการการดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล

๑.๑.๓ มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต

๑.๑.๔ มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน

๑.๑.๕ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ทำให้ทุกครอบครัวส่วนใหญ่มีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

๑.๒ จุดอ่อน

๑.๒.๑ ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่ไม่มั่นคง ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้ ซึ่งหากมีการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนในลักษณะกลุ่มออมทรัพย์ หรือจากสถาบันการเงิน สนับสนุนระบบสินเชื่อจะเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบภายในชุมชนได้

๑.๒.๒ คนในชุมชนไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อบริหารการเงินในครัวเรือนให้มีระเบียบ รับรู้ถึงที่มาของรายรับ และที่ไปของรายจ่าย

๑.๒.๓ มีฝีมือ ผลิตงานได้ แต่ไม่มีที่ขาย ท้อแท้เพราะสู้นวัตกรรมใหม่ ๆ ไม่ได้

๑.๒.๔ ของดีไม่โปรโมทก็ไปไม่รอด ถนนสายเดิมยิ่งเดินยิ่งแคบ ต่อให้ของดีแค่ไหน ไม่มีคนรู้จักก็ขายไม่ออก

๑.๒.๕ ยุคสมัยเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่มีคนรู้จักสินค้า ศิลปะท้องถิ่นจะค่อย ๆ สูญหาย

๑.๒.๖ ฝึกฝนได้ฝีมือ แต่หาเงินไม่ได้ ถ้าไม่ไปในเมืองจะเอาอะไรกิน ต้องหาวิธีให้ขายได้ คนในชุมชนจะมีเงินมีข้าวกิน

๑.๓ โอกาส

๑.๓.๑ มีการสร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค ภูมิภาค หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่าง ๆ ได้ เช่น เครือข่ายกลุ่มทอเครือข่ายหมอนไหม เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผ้าไหม เป็นต้น

๑.๓.๒ การฝึกอบรมโครงการสร้างทายาทหมอนไหม เพื่อร่วมรักษาและต่อยอดงานด้านหมอนไหม โดยจัดฝึกอบรมนักเรียนโครงการสร้างทายาทหมอนไหม หลักสูตร การแปรรูปและทำสิ่งประดิษฐ์จากหมอนและไหม ให้แก่นักเรียน

๑.๔ อุปสรรค

๑.๔.๑ งบประมาณในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เพื่อการส่งเสริมศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และมุ่งเน้นพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๔.๒ การขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications หรือ GI) ซึ่งทางพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดทำคณะทำงานขับเคลื่อนขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และสนับสนุนการจัดทำคู่มือโดยจะขอเชิญภาคีเครือข่ายคือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศรีสะเกษ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมหารือ เนื่องจากต้องมีขั้นตอนการผลิตผ้าทอมือ และให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาช่วยตรวจสอบว่าจะผ่านขั้นตอนการดำเนินการได้มาตรฐานหรือไม่

๒. ทิศทางการจัดการ

๒.๑ การจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง และสามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาอาชีพ

๒.๒ ระบบการจัดการวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นทางประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

๒.๓ ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่นในด้านอาชีพ อาทิเช่น รายได้ รายจ่าย ความสามารถในการผลิต ที่ดินในการประกอบอาชีพ จำนวน บุคคลในครัวเรือน และสถานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมถึงข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจภายนอกเพื่อเป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน ใช้ประกอบการตัดสินใจในการผลิตสินค้าชุมชน

๒.๔ ระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

๓. แนวทางการพัฒนาและการขับเคลื่อน

๓.๑ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้สีจากพืชธรรมชาติ โทนสีแดงได้จากครั่ง โทนสีเหลืองได้จากแก่นขนุน โทนสีน้ำตาล ได้จากเปลือกมะม่วง เป็นต้น ขับเคลื่อนงานวิจัยได้ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่กันรังสี UVA และ UVB ได้ ๑๐๐% (Certificate from Laboratory) ค่า UPF สูงสุดที่ ๕๐+ (เต็ม ๑๐๐%) ปกป้องผิวจากการเกิดมะเร็งผิวหนัง ดำเนินการจดสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร ตามสัญญาการรับทุน (ใบรับรองจากสถาบันตรวจสอบคุณภาพสิ่งทอประเทศไทย) จัดการอบรมให้ความรู้ในโครงการแก้ไขปัญหาผ้าสีเม็ด (ผ้าสีตก) พัฒนาผ้า ให้ครบทั้ง ๕ สี (ผ้าเบญจศรีจังหวัดศรีสะเกษ) ลงพื้นที่พัฒนาไปยังกลุ่มทอผ้าเล็กๆ ที่ยังไม่เข้มแข็ง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการย้อมผ้าอย่างไรให้สีไม่ตก พร้อมต่อยอดมาตรฐานมีสูตรในการย้อมสีถือว่าเป็นการนำนวัตกรรมมาพัฒนาเรื่องผ้าทอโดยตรง

๓.๒ การเชื่อมโยงและประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกันให้เกิดพลังการเคลื่อนงานหรือเครือข่ายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ แลกเปลี่ยนสินค้าหรือเป็นคู่ค้า เป็นฐานการผลิตซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวชุมชน ร้านค้าชุมชน การก่อสร้างชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถีวัฒนธรรม เป็นต้น

๓.๓ การจัดการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรโครงการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร อัตลักษณ์และสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้านหม่อนไหม

๓.๔ การปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัว ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง

๓.๕ พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษมาย้อมผ้า สร้างแบรนด์ผ้าทอศรีสะเกษที่ไม่ใช่ลักษณะโลโก้ แต่เป็นการสร้างตัวตน จุดเด่นความประทับใจ เป็นอัตลักษณ์ ทำให้ผู้บริโภคเห็นแล้วจดจำ พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย และส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ผลักดันโครงการนวัตกรรมการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของแขวผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ Marking Innovation in New Product Development of Sisaket Silk Embroidery for Competitive Advantage in Economic Development

๓.๖ พัฒนาช่องทางการตลาดและความสามารถในการแข่งขัน โดยวิธีการส่งเสริมการตลาดภายในและภายนอกจังหวัด ส่งเสริมการตลาดออนไลน์สร้างนักการตลาดรุ่นใหม่ การโปรโมตสินค้าออนไลน์ เช่น ผ้าทอ ผ้ามัดย้อม ต้องประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น คนรุ่นใหม่จะได้รู้จักวัฒนธรรมและชื่นชอบในวัฒนธรรมดั้งเดิม

๓.๗ การประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ โดยวิธีการนำเสนอผ้าทอผ่าน Brand Ambassadors การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง Online และ Offline การรณรงค์ให้แต่งกายด้วยผ้าทอศรีสะเกษ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และสวมใส่ผ้าไทย เพิ่มขึ้นอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ วัน ตามแนวทางโครงการ “สืบสาน อนุรักษ์ศิลป์ผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน” หรือการจัดแฟชั่นโชว์ผ้าทอ เพื่อสร้างการรับรู้การเคลื่อนวาระจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการพัฒนาผ้าทอ ภายใต้แนวคิด

“ศรีสะเกษธานีผ้าศรี...แสบ” ซึ่งเป็นวาระสำคัญของจังหวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมภายใต้ โครงการอนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ จังหวัดในการเพิ่มรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

๓.๘ ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาพักและเรียนรู้วิถีการย้อมผ้า ของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนขายผ้าได้มากขึ้น รวมถึงการจำหน่ายของฝาก โดยการท่องเที่ยวเป็นตัว ส่งเสริมด้านรายได้ หากมีงบประมาณมาพัฒนาถือว่าเป็นการต่อยอด ผ้าทอมือจังหวัดศรีสะเกษ ได้มากขึ้น

๓.๙ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP ในการเพิ่มช่องทางการตลาดและสินค้าจากชุมชน เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ โดยมี โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ OTOP MOBILE ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สัมมาชีพชุมชน และกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และมีกำหนดจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ในสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อส่งเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

๔. กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพชุมชน

๔.๑ กลยุทธ์ที่ ๑ คุณภาพคนในชุมชน

๔.๑.๑ ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวบ้าน ว่าด้วย การอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอด ภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมชาวบ้าน อาทิเช่น การสาธิตวิธีการทอผ้าไหมเพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยการทำให้ ดู พร้อมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากบุคคลในครอบครัวตามธรรมเนียม ประเพณีของสังคม มุ่งให้คนในครอบครัวนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดให้แก่คน ในครอบครัวรุ่นต่อ ๆ ไป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพของเส้นไหม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ส่วนต้นน้ำ คือการปลูกหม่อมเลี้ยงไหม กระบวนการผลิตเส้นไหม การแปรรูปสาวไหมพอกย้อมสี เส้นไหม การคัดเลือกคุณภาพของเส้นไหม รวมถึงการคัดเลือกขนาดของเส้นไหมให้ได้ขนาดใกล้เคียงกัน จึงจำเป็นต้นอาศัยความชำนาญและประสบการณ์

๔.๑.๒ การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก และเยาวชนในตำบล อาทิเช่น มุมสร้างสรรค์การแสดงออกของเด็กและเยาวชน ให้เขาได้พัฒนา ศักยภาพตัวเอง ได้รวมกลุ่มทำในสิ่งที่สนใจ คือ การส่งเสริมความมั่นใจและคุณค่าในตัวเอง ที่สำคัญ คือประสบการณ์นอกห้องเรียนเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ ค้นพบ เป้าหมาย หรืออาจพัฒนาไปถึงการสร้างอาชีพ ทำให้เด็กมีรายได้เสริม และพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิด ระหว่างคนหลากหลาย เพื่อละลายความต่างทำลายกรอบที่ปิดกั้น ซึ่งการพูดคุยถ่ายทอดความคิดเห็น ในพื้นที่ปลอดภัยระหว่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจ

๔.๑.๓ เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต/ผู้ประกอบการในจังหวัดศรีสะเกษ โดยการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ สร้างเครือข่ายผ้าทอในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง

๔.๒ กลยุทธ์ที่ ๒ กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้นำชุมชน

๔.๒.๑ การสานต่อระหว่างผู้นำและสมาชิกในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการสร้างกลุ่มควรเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุม เพื่ออธิบายให้สมาชิกเข้าใจว่าการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนนั้นทำแล้วสมาชิกจะได้ผลประโยชน์อย่างไร บอกถึงข้อดี ข้อเสียในการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน หลังจากนั้นต้องวางแผนระบบการทำงานอย่างชัดเจน กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงาน กระจายอำนาจแก่สมาชิก พัฒนางานหรือ การแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกัน

๔.๒.๒ ต้องสืบทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่สนใจ และอยากให้จุดทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งทางด้านการย้อม การทอและการแล้วสามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวแวะซื้อสินค้าและเป็นจุดแสดงโชว์สินค้าผ้าไหมด้วย

๔.๓ กลยุทธ์ที่ ๓ กระบวนการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้

๔.๓.๑ การลงพื้นที่ติดตามเพื่อร่วมรับฟัง ปัญหา อุปสรรค สรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ จังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ควรร่วมผลักดันและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายและเป็นความต้องการของกลุ่ม โดยกิจกรรมในเบื้องต้นของการลงพื้นที่ติดตามกลุ่มทอผ้าไหมนั้น ควรจะมีวิทยากรจากทางกลุ่ม ได้นำเสนอข้อมูลและนำผลงานความภาคภูมิใจมานำเสนอ และร่วมจัดกิจกรรมสาธิต การย้อม ทอ แล้ว ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ทุกท่าน ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอ ผ้าทอจากสมาชิกในกลุ่มทุกท่าน ด้วยความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังมีสินค้าจากกลุ่มสมาชิกทอผ้าไหม มาจำหน่ายให้ท่านคณะกรรมการด้วย

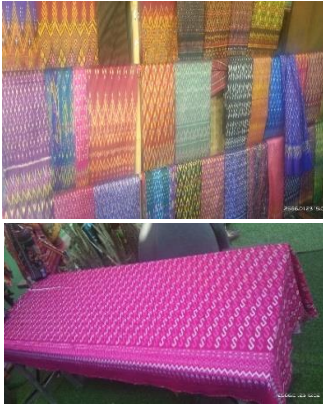
๔.๓.๒ การตรวจสอบและประเมินอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งนำผลการเรียนรู้มาพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้วิถีชุมชน

จังหวัดศรีสะเกษ เชิญชวนนักท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมและการเรียนรู้วิถีชุมชน
ร่วมงาน

“ฐานรากอีสานใต้ ๒ วัน ๑ คืน”

ท่องเที่ยววันแรก

ชื่นชมเอกลักษณ์การทอผ้าและลวดลายผ้า
ที่โดดเด่น สามารถสัมผัสถึงวิถีชุมชน
ในความเรียบง่ายของชาวบ้าน กลุ่มทอผ้า
บ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมือง
ศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งบรรยากาศ
โดยรอบเงียบสงบ วิถีทุ่งนาและสวนใบหม่อม
สวย ๆ พร้อมฉากหลังต้นไม้เขียวขจีกับ
ดอกไม้ตามฤดูกาล up ลง Social เก๋ ๆ

โดยชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านกุดโง้ง เน้นกิจกรรมเรียนรู้การทอผ้าไหมเก็บจากที่บ้านแบบ
ทอมือ เป็นการทอลายในตัว มีชื่อเรียกตามท้องถิ่นว่า “ผ้าเหยียบ” และการปลูกหม่อมเลี้ยงไหม
เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน

สำหรับผู้ที่สนใจสามารถเข้าเยี่ยมชมและร่วมกิจกรรมทดลองทอผ้าไหม ชมสวน ไบหม่อม และเลี้ยงตัวไหมด้วยตนเองได้ทุกวัน พร้อมทั้งเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้าน กุดโง้งเพื่อเป็นของที่ระลึก อาทิ ผ้าผืน ผ้าถุงสำเร็จ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ผ้าเช็ดหน้า ผ้ารองแก้ว ผ้ารองจาน กระเป๋าถือ หมวก ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากไบหม่อม และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากรังไหม ฯลฯ

**** โปรโมชันกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากสำหรับนักท่องเที่ยว ชิมชาไบหม่อมฟรีพร้อม
ของที่ระลึกผ้ารองแก้ว**
ท่องเที่ยววันที่สอง**

ปราสาทวัดสระกำแพงใหญ่ ตั้งอยู่ภายในวัดสระกำแพงใหญ่ ตั้งอยู่ใน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นปราสาทขอม โบราณสถานที่มีอายุกว่า ๑,๐๐๐ ปี เป็นปราสาทหินขนาดใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดของจังหวัด ภายในวัดมีสระของหลวงปู่เครื่อง สุภัทโท อดีตเจ้าอาวาสวัดสระกำแพงใหญ่ ซึ่งเป็นเกจิชื่อดังของจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากนี้ ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ อยู่หลายแห่ง

ทั้งอุโบสถพญานาคที่ประดิษฐานพระเม็ยะมุณีจำลอง รูปหล่อหลวงปู่เครื่ององค์ใหญ่ ถ้ำเงินถ้ำทอง ภายในวัดพื้นที่ค่อนข้างกว้างขวาง มีสิ่งก่อสร้างที่อลังการสวยงามหลายจุด เริ่มจาก ปราสาทหินสระกำแพงใหญ่ ตัวปราสาทมีลักษณะคล้ายเจดีย์ หรือปราสาทโบราณ ๓ องค์บนฐานเดียวกัน ก่อด้วยหินทรายมีอิฐแซม ด้านหน้ามีวิหารก่ออิฐ ๒ หลัง ล้อมรอบด้วยระเบียงคต ก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย มีประตูซุ้มทั้ง ๔ ทิศ ปราสาทประธานมีทับหลังจำหลักภาพพระอินทร์ทรงช้าง ทิศเหนือบนฐานศิลาเดียวกัน มีปราสาทก่อด้วยอิฐ เหนือกรอบประตูมีทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์อยู่เหนือพญาอนันตนาคราชกลางเกษียรสมุทร ซึ่งมีความงดงามยิ่ง จากการขุดค้นบูรณะของกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๕ พบวัตถุโบราณที่ทรงคุณค่าภายในบริเวณปราสาทหินสระกำแพงใหญ่อีกจำนวนมาก มีการขุดพบพระพุทธรูปปางนาคปรก เป็นพระพุทธรูปที่แกะด้วยหินศิลาทราย สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระเจ้าสุทนต์มหารัชมงคลที่ ๒-๓ ราวปี พ.ศ.๑๑๕๓ ยืนยันถึงความเก่าแก่ของโบราณแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี

ผามออีแดง ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัด ศรีสะเกษ มีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชันกั้นเขตแดนประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ผามออีแดงขึ้นชื่อในเรื่อง จุดชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงามของภาคอีสาน ทั้งเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้นและทะเลหมอกในยามเช้า บริเวณผามออีแดงมีภาพแกะสลักนูนต่ำโบราณอายุกว่า ๑,๕๐๐ ปี สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนปราสาทเขาพระวิหาร ราวกลางศตวรรษที่ ๑๑

!!! ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าเช่าที่พักสามารถลดหย่อนภาษีได้ !!!

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ - สกุล : นายธนิษฐ์รัฐ ภูมิธนเกียรติ
- วัน เดือน ปีเกิด : ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗
- การศึกษา : ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
: ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
หลักสูตร รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
- ประวัติการทำงานโดยย่อ : กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็ม แอนด์ เอ็น ๒๕๖๕ จำกัด
(พ.ศ. ๒๕๖๕ - ปัจจุบัน)
: เลขานุการประจำคณะกรรมาธิการการพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญา
: สมาชิกแทนราษฎร (๑ ต.ค.๖๓ - ๓๐ ก.ย.๖๔)
: กรรมการบริหารรุ่น หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการบริหารงาน
ภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่น ๑๗ (ปรม. ๑๗) สถาบันพระปกเกล้า
: กรรมการผู้จัดการ บริษัท ภูมิธนเกียรติ จำกัด (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ปัจจุบัน)
- ตำแหน่งปัจจุบัน : กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็ม แอนด์ เอ็น ๒๕๖๕ จำกัด
(พ.ศ. ๒๕๖๕ - ปัจจุบัน)
: กรรมการผู้จัดการ บริษัท ภูมิธนเกียรติ จำกัด (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ปัจจุบัน)

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา เศรษฐกิจ

เรื่อง การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน
ผู้วิจัย นายธนินท์รัฐ ภูมิธนเกียรติ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65
ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ บริษัท ภูมิธนเกียรติ จำกัด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากหลายปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะวิกฤติการแพร่ระบาดของของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในวงกว้าง ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือเยียวยาและการฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทุกด้านอย่างเป็นระบบเพื่อบรรเทาผลกระทบและเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ชุมชนในประเทศไทยสั่งสมมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องนั้นประกอบด้วย ปัญหาความยากจนและหนี้สิน ปัญหาการว่างงานและขาดแคลนงานทำในชุมชน ปัญหาการพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอกชุมชน ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการผลิต เมื่อแต่ละชุมชนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว จึงมีความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนให้ลงไปสู่ฐานชุมชน นำพลังของชุมชนมาถักทอให้เกิดเป็นเครือข่าย โดยการปรับเปลี่ยนทิศทางและแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งจะกระทำได้โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในภาพรวม เพื่อให้เกิดเป็น Integrated System และภาครัฐจำเป็นต้องมีนโยบายสนับสนุนทั้งด้านการเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทานและด้านการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจฐานรากที่จะสนับสนุนเกษตรกรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ จะช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาค รวมทั้งมีส่วนในการผลักดันให้ภาคเศรษฐกิจสามารถฟื้นตัวกลับมาสู่ปกติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักความยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

2. เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยให้เกิดรูปธรรมอย่างยั่งยืน

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน แสวงหาโอกาสและความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายได้อย่างเข้มแข็ง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

เอกสารวิจัยฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง การเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทาน และการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชน ช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองเพราะการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกร เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคมจนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

เอกสารวิจัยฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง บ้านเมืองหลวง บ้านหัวช้าง บ้านตระกวน บ้านโพธิ์สามัคคี บ้านโนนสว่าง เพื่อให้สอดคล้องและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตด้านประชากร

เนื่องจากเอกสารวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลแบบเอกสารวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และผู้แทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน คน โดยมีรายชื่อดังนี้

3.1 นางเพ็ญศรี ร่วมใจ ผู้แทนชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

3.2 นางพัฒนา ศรีวิบูลย์ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการงานอาชีพ (ทายาทหม่อมใหม่) โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย 2 ห้วยคล้า (พรหมดิเรกอนุสรณ์)

3.3 นางทิตติยา บริบาล นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด
ศรีสะเกษ

3.4 นายนิรันดร์ ชูชันธิน นักวิชาการมาตรฐาน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด
ศรีสะเกษ

3.5 นายไพฑูรย์ ผางคำ เกษตรตัวอย่างนักพัฒนา สำนักงานเกษตรและสหกรณ์
จังหวัดศรีสะเกษ

3.6 นายบุญธรรม จำปาสุข นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ กลุ่มงานสารสนเทศ
การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

3.7 นางสาวณัฐมน ธรรมคง นักวิชาการเกษตร ศูนย์หม่อมใหม่เฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดศรีสะเกษ

3.8 นายธาดา ลิมปิจำนงค์ โรงแรมเกษศิริ รองประธานฝ่ายเสริมสร้างความเข้มแข็ง
และจรรยาบรรณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ

3. นายภูวนันต์ มหาสุวีรชัย บริษัท ศรีสะเกษอารีน่า จำกัด รองเลขาธิการ
หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาเอกสารวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2565
ถึงเดือนพฤษภาคม 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริงและการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นของตัวแทนกลุ่มทอผ้าบ้านกุดโง้ง
ตำบลโพธิ์ท่า จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงาน
อุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ ผู้แทนจาก
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และผู้แทนจากภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าจาก
เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชน
จังหวัด ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกหม่อมเลี้ยงไหม ข้อมูลเกษตรกรผู้ทอผ้าไหม และสารสนเทศ
ท้องถิ่นอีสาน การออกแบบและพัฒนาลายผ้าเอกลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ และประสบการณ์ตรงของ
ผู้ศึกษาวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดระเบียบข้อมูล
การจัดกลุ่มข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล การหารูปแบบจากข้อมูล การกำหนดคำสำคัญ (key Word)
ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่ข้อเท็จจริง และการสรุปประเด็นสำคัญเพื่อตอบปัญหาการวิจัย

3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัย

องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ องค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้คือ ต้องจัดระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชนขึ้นในเครือข่ายที่เป็นการรวมกลุ่มกันหรือเป็นพื้นที่พัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากคือ การสร้างรายได้ให้ชุมชนและทำให้ประชาชนมีความสุข ซึ่งประกอบด้วย

1. การสานต่อระหว่างผู้นำและสมาชิกในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการสร้างกลุ่มควรเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุม เพื่ออธิบายให้สมาชิกเข้าใจว่าการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนนั้น ทำแล้วสมาชิกจะได้ผลประโยชน์อย่างไร บอกถึงข้อดี ข้อเสียในการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน หลังจากนั้นต้องวางแผนระบบการทำงานอย่างชัดเจน กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงาน กระจายอำนาจแก่สมาชิก พัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกัน

2. การปรับตัวของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวในลักษณะการพึ่งตนเอง

3. เชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานและการกระตุ้นอุปสงค์การบริโภคสินค้าในชุมชนช่วยให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง เพราะการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้ชุมชนระดับครัวเรือนจะส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการและการดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ด้วยการนำองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตลอดจนพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน เชื่อมโยงการตลาดกับภาคเอกชน รวมถึงยกระดับเกษตรกรเพื่อการเป็นผู้ประกอบการ มอบโอกาสการสร้างอาชีพอิสระให้กับผู้เปราะบางในสังคม จนเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่เป้าหมายหลักของความยั่งยืน

4. พัฒนาศักยภาพผู้ผลิต/ผู้ประกอบการในจังหวัดศรีสะเกษ โดยการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ สร้างเครือข่ายผ้าทอในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง

5. พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษมาย้อมผ้า สร้างแบรนด์ผ้าทอศรีสะเกษ พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย และส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ผลักดันโครงการนวัตกรรมการตลาดด้านการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของแขวงผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ Marking Innovation in New Product Development of Sisaket Silk Embroidery for Competitive Advantage in Economic Development

6. พัฒนาช่องทางการตลาดและความสามารถในการแข่งขัน โดยวิธีการส่งเสริมการตลาดภายในและภายนอกจังหวัด ส่งเสริมการตลาดออนไลน์สร้างนักการตลาดรุ่นใหม่

7. การประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ โดยวิธีการนำเสนอผ้าทอผ่าน Brand Ambassadors การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง Online และ Offline การรณรงค์ให้แต่งกายด้วยผ้าทอศรีสะเกษ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และสวมใส่ผ้าไทย เพิ่มขึ้นอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วัน ตามแนวทางโครงการ “สืบสาน อนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน” หรือการจัดแพชั่นโชว์ผ้าทอ เพื่อสร้างการรับรู้การเคลื่อนไหวจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการพัฒนาผ้าทอ ภายใต้แนวคิด “ศรีสะเกษ ธานีผ้าศรี...แล้ว” ซึ่งเป็นวาระสำคัญของจังหวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการอนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์จังหวัดในการเพิ่มรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

8. การลงพื้นที่ติดตามเพื่อร่วมรับฟัง ปัญหา อุปสรรค สรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ จังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ควรร่วมผลักดันและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายและเป็นความต้องการของกลุ่ม โดยกิจกรรมในเบื้องต้นของการลงพื้นที่ติดตามกลุ่มทอผ้าไหมนั้น ควรจะมีวิทยากรจากทางกลุ่มได้นำเสนอข้อมูลและนำผลงาน ความภาคภูมิใจมานำเสนอ และร่วมจัดกิจกรรมสาธิต การย้อม ทอ แล้ว ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ทุกท่าน ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอ ผ้าทอจากสมาชิกในกลุ่มทุกท่านด้วยความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังมีสินค้าจากกลุ่มสมาชิกทอผ้าไหม มาจำหน่ายให้ท่านคณะกรรมการด้วย

9. ต้องสืบทอองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่สนใจ และอยากให้อุตสาหกรรมผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งทางด้านกายกรรม การทอและการแล้ว สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวแวะซื้อสินค้าและเป็นจุดแสดงโชว์สินค้าผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

10. ขับเคลื่อนงานวิจัยได้ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่กันรังสี UVA และ UVB ได้ 100% (Certificate from Laboratory) ค่า UPF สูงสุดที่ 50+ (เต็ม 100%) ปกป้องผิวจากการเกิดมะเร็งผิวหนัง ดำเนินการจดสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร ตามสัญญาการรับทุน (ใบรับรองจากสถาบันตรวจสอบคุณภาพสิ่งทอประเทศไทย) จัดการอบรมให้ความรู้ในโครงการแก้ไขปัญหผ้าสีมะดัน (ผ้าสีตก) พัฒนาผ้า ให้ครบทั้ง 5 สี (ผ้าเบญจศรีจังหวัดศรีสะเกษ) ลงพื้นที่พัฒนาไปยังกลุ่มทอผ้าเล็กๆ ที่ยังไม่เข้มแข็ง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการย้อมผ้าอย่างไรให้สีไม่ตก พร้อมทั้งยอดมาตรฐานมีสูตรในการย้อมสีถือว่าเป็นการนำนวัตกรรมมาพัฒนาเรื่องผ้าทอโดยตรง

11. ขอสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เพื่อการส่งเสริมศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และมุ่งเน้นพัฒนาที่ยั่งยืน

12. สนับสนุนการขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications หรือ GI) ซึ่งทางพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดทำคณะทำงานขับเคลื่อนขอมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และสนับสนุนการจัดทำคู่มือโดยจะขอเชิญภาคีเครือข่ายคือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศรีสะเกษ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมหารือ เนื่องจากต้อง มีขั้นตอนการผลิตผ้าทอมือ และให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาช่วยตรวจสอบว่าจะผ่านขั้นตอนการดำเนินการได้มาตรฐานหรือไม่

13. ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาพักและเรียนรู้วิถีการย้อมผ้าของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนขายผ้าได้มากขึ้น รวมถึงการจำหน่ายของฝาก โดยการท่องเที่ยวเป็นตัวส่งเสริมด้านรายได้ หากมีงบประมาณมาพัฒนาถือว่าเป็นการต่อยอด ผ้าทอมือจังหวัดศรีสะเกษ ได้มากขึ้น

14. ให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดศรีสะเกษร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ นำองค์ความรู้มาถ่ายทอดสู่กลุ่มผู้ประกอบการและสิ่งสำคัญคือการพัฒนาทัศนคติของกลุ่มผู้ประกอบการ ให้เปิดรับการเรียนรู้ นวัตกรรม เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานสามารถสู้กับสินค้าในตลาดสากลได้

15. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP ในการเพิ่มช่องทางการตลาดและสินค้าจากชุมชน เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก แก่นักท่องเที่ยว และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ โดยมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ OTOP MOBILE ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สัมมาชีพชุมชน และกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และมีกำหนดจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ในสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อส่งเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

กระบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยให้เกิดรูปธรรมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดไวั ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนตำบลจัดการตนเอง และมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดการตนเองในทุกมิติ เป็นการสร้างกระบวนการให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาสำรวจตัวเองร่วมกัน วิเคราะห์และวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่มีภาคีเครือข่าย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สมาคมเกษตร ศูนย์เรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน จึงร่วมกันเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรในชุมชนกระตุ้นคนในตำบลให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และสร้างระบบการจัดการชุมชนท้องถิ่นตามศักยภาพของตนเอง โดยใช้กลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลที่มีองค์ประกอบจากหลายฝ่าย ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ โรงเรียน องค์กรชุมชน ภาคีความร่วมมือจากภายนอก จากระดับตำบล สู่ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลหรือ ครอบครัว ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

เป้าหมายของการพึ่งตนเองในกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโง้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ คือตำบลจัดการตนเองในทุกมิติ ดังนั้นกระบวนการดำเนินงานจึงมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นแกนกลาง หรือเป็นพื้นที่กลางในการรวมคณะทำงานด้านต่าง ๆ และสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนในกระบวนการทำงานของตำบลร่วมกัน คิด ถก แลกง ด้แจ้ง กำหนด เพื่อที่จะเปลี่ยนให้กลุ่มทอผ้าไหมพึ่งตนเองจัดการตนเองให้ได้ โดยมีประเด็นในการขับเคลื่อนประกอบด้วย

1. ระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น ว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาในตำบล รวมถึงการเชื่อมโยงจากภายในตำบลสู่ภายนอกตำบล

2. ระบบเกษตรยั่งยืน ว่าด้วยเรื่องการจัดการเกษตรที่ยั่งยืน อาทิเช่น การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

3. ระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ว่าด้วยระบบการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพครบวงจร อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพการแปรรูปผลผลิต กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มยูวเกษตรกร

4. การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในตำบล อาทิเช่น มุมสร้างสรรค์การแสดงออกของเด็กและเยาวชน ให้เขาได้พัฒนาศักยภาพตัวเอง ได้รวมกลุ่มทำในสิ่งที่สนใจ คือการส่งเสริมความมั่นใจและคุณค่าในตัวเอง ที่สำคัญคือประสบการณ์นอกห้องเรียนเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ ค้นพบเป้าหมายหรืออาจพัฒนาไปถึงการสร้างอาชีพ ทำให้เด็กมีรายได้เสริม และพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดระหว่างคนหลากหลายรุ่น เพื่อละลายความต่างทำลายกรอบที่ปิดกั้น ซึ่งการพูดคุยถ่ายทอดความคิดเห็นในพื้นที่ปลอดภัยระหว่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจ

5. ระบบสุขภาพชุมชน ว่าด้วยการดูแลสุขภาพคนในตำบล โดยนำเอาวิธีการเป็นเครื่องมือเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย อาทิเช่น โรคไข้เลือดออกซึ่งชุมชนสามารถควบคุมโรคได้ หรือการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังได้ที่บ้านโดยไม่ต้องไปโรงพยาบาล

6. ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวบ้าน ว่าด้วย การอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมชาวบ้าน อาทิเช่น การสาธิตวิธีการทอผ้าไหมเพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยการทำให้ดูพร้อมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากบุคคลในครอบครัวตามธรรมเนียมประเพณีของสังคม มุ่งให้คนในครอบครัวนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวันและถ่ายทอดให้แก่คนในครอบครัวรุ่นต่อ ๆ ไป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพของเส้นไหม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ส่วนต้นน้ำคือการปลูกหม่อมเลี้ยงไหม กระบวนการผลิตเส้นไหม การแปรรูปสาวไหมพอกย้อมสี เส้นไหม การคัดเลือกคุณภาพของเส้นไหม รวมถึงการคัดเลือกขนาดของเส้นไหมให้ได้ขนาดใกล้เคียงกัน จึงจำเป็นต้นอาศัยความชำนาญและประสบการณ์

7. ระบบสวัสดิการชุมชน ว่าด้วยการจัดระบบสวัสดิการเพื่อการดูแลสุขภาพคนในตำบลให้ครอบคลุมทุกช่วงชีวิต อาทิเช่น สวัสดิการรับขวัญเด็กแรกเกิด ทุนการศึกษา จำยกรณิเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล สวัสดิการเสียชีวิตจัดงานศพ สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นกระบวนการของชุมชนที่สร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการจัดการตนเอง การให้ความช่วยเหลือกันและกันแบบญาติมิตร ให้ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน

ให้การดูแลเอาใจใส่กันและกัน ทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนมิใช่เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงินเท่านั้น แต่สวัสดิการเป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่า รับผิดชอบต่อศักดิ์ศรี มีส่วนร่วม เป็นธรรมและเท่าเทียม

ปัจจัยนำสู่ความสำเร็จและความพยายามในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ทำให้มองเห็นถึงทั้งความพยายาม ความมุ่งมั่น ความเอาใจใส่ในการทำงานอย่างเต็มที่ จนทำให้ความสำเร็จนั้นเกิดขึ้นได้ หมายความว่ากลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ผ่านทั้งปัญหาอุปสรรครวมไปถึงปัจจัยอีกหลายอย่างที่เข้าหนุนเสริมให้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เดินไปได้ ได้แก่ การมีแผนพัฒนาและการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหา ด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ที่มีปัญหาด้านศักยภาพในการผลิตในช่วงฤดูแล้ง เพราะเล็งเห็นว่าชุมชนตำบลหรือจังหวัด และประเทศจะเติบโตทางเศรษฐกิจได้ จะต้องเริ่มต้นจากระดับครัวเรือนก่อน การพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าของผลผลิต โดยเฉพาะการสร้างช่องทางการขายสินค้า การตลาด เพื่อการแสวงหากลุ่มผู้บริโภคใหม่ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีความสามารถในการซื้อ และมีความสนใจและใส่ใจด้านสุขภาพ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การสร้างเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ ภายใต้อีแบรินต์ เป็นต้น การสร้างการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำให้เกิดแนวทางการคิดการทำงานแบบใหม่ ๆ ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในครอบครัว ทั้งในกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน คนวัยแรงงาน และผู้สูงอายุ ทำให้ผู้นำชุมชนเข้าใจในกระบวนการพัฒนามากขึ้น การมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นขององค์กรชุมชนในตำบล โดยเฉพาะการหนุนเสริมกันของกลุ่มคณะทำงานต่าง ๆ ในตำบลที่สำคัญคือ กลุ่มสถาบันการเงินที่มีงบประมาณในการดำเนินการที่เกิดจากการออมของสมาชิกในตำบล การมีภาคีเครือข่ายหนุนเสริมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ที่หลากหลายในการสนับสนุนงบประมาณ ถ่ายทอดความรู้ การเป็นพี่เลี้ยง และสื่อสารกับภาคีภายนอก รวมทั้ง การสร้างระบบการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารจากภายในและการสื่อสารสู่สังคมภายนอก โดยเฉพาะการใช้ระบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น ยูทูป (YouTube) ในการนำเสนอกระบวนการทำงานของตำบลอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญเหล่านี้ นับว่าการสื่อสารในโลกยุคใหม่สามารถอำนวยความสะดวกเผยแพร่แนวคิดและสร้างกระแสการยอมรับต่อกระบวนการทำงานของตำบลได้อย่างแพร่หลาย

ถึงวันนี้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุดโจ้ว ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จะมีความพยายามในการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในตำบล แต่คนในพื้นที่ก็ยังคงต้องร่วมมือกันพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชุมชนอยู่ได้ และสามารถพึ่งตนเองได้ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น ที่ต้องหนุนเสริมพัฒนาสภาพองค์กรชุมชนตำบลให้เข้มแข็ง เป็นพื้นที่กลางให้ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยได้เข้าถึง การพัฒนา ธรรมนูญท้องถิ่นที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีทุกภาค ส่วนด้านการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนที่ครอบคลุมและยั่งยืน ด้านการพัฒนาการผลิตเกษตรกรรมยั่งยืนที่จะไม่หวนคืนสู่ระบบเดิม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นทุนชุมชนที่สำคัญ ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้นำที่ดีในอนาคต ด้านการดูแลสุขภาพชุมชนโดยชุมชนทำให้สุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจแข็งแรง ที่สำคัญคือด้านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ต้องส่งเสริม เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน ในทุกเรื่องนำไปสู่

ฐานข้อมูลของคนในระดับชุมชน พัฒนาเป็นฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจในระดับชุมชนตำบล อำเภอ และ จังหวัด ส่งเสริมและสนับสนุน 1 ชุมชน 1 วิชากิจชุมชน ให้บริษัทเอกชนมีข้อตกลงร่วมซื้อร่วมขาย ผลผลิตชุมชนอย่างเป็นระบบ พัฒนาสินค้ากลุ่มอาชีพสู่ตลาดสากล ส่งเสริมและพัฒนาตลาดชุมชนสู่การจัดการตนเอง และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมชุมชน รวมไปถึงการบูรณาการกองทุนในตำบลที่ไม่จำเป็นต้องรวมเงิน หากแต่สามารถมองภาพการเงินทั้งระบบของตำบล นำไปสู่การจัดการทุนชุมชนอย่างเป็นระบบได้ รวมทั้งการพัฒนา อนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่กับชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดแผนพัฒนาและการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ที่มีปัญหาด้านศักยภาพในการผลิต เพราะเล็งเห็นว่าชุมชนตำบลหรือจังหวัด และประเทศจะเติบโตทางเศรษฐกิจได้จะต้องเริ่มต้นจากระดับครัวเรือนก่อน เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่ฐานข้อมูลของคนในระดับชุมชน พัฒนาเป็นฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจในระดับชุมชนตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่

1.2 การสร้างการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำให้เกิดแนวทางการคิดการทำงานแบบใหม่ ๆ ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในครอบครัว ทั้งในกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน คนวัยแรงงาน และผู้สูงอายุ ทำให้ผู้นำชุมชนเข้าใจในกระบวนการพัฒนามากขึ้น การมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นขององค์กรชุมชนในตำบล โดยเฉพาะการหนุนเสริมกันของกลุ่มคณะทำงานต่าง ๆ ในตำบลที่สำคัญคือ กลุ่มสถาบันการเงินที่มีงบประมาณในการดำเนินการที่เกิดจากการออมของสมาชิกในตำบล

1.3 การสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในการสนับสนุนงบประมาณและการถ่ายทอดความรู้ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมขายภายใต้สินเชื่อธุรกิจรายย่อย สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจการ และสนับสนุนการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร

1.4 การสร้างระบบการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารจากภายในและการสื่อสารสู่สังคมภายนอก โดยเฉพาะการใช้ระบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น ยูทูป (YouTube) ในการนำเสนอกระบวนการทำงานของตำบลอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญเหล่านี้ นับว่าการสื่อสารในโลกยุคใหม่สามารถอำนวยความสะดวก เผยแพร่แนวคิดและสร้างกระแสการยอมรับต่อกระบวนการทำงานของตำบลได้อย่างแพร่หลาย

1.5 การวางระบบบริหารจัดการการขจัดความยากจนแบบตรงเป้าหมาย และการพุ่งเป้าขจัดความยากจนแบบตรงจุด โดยการตั้งภาครัฐ มหาวิทยาลัยท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา สถาบันอาชีวศึกษา ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้วยวิธีการสร้างอาชีพสู่ชุมชน อบรมช่างชุมชน ทำจริง เห็นผลจริง รวมถึงนักเรียนและนักศึกษาสามารถนำทักษะความรู้

ที่ได้จากห้องเรียนนำมาถ่ายทอด ถือได้ว่าเป็นการช่วยในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตนเองและคนในชุมชน ซึ่งกุญแจสำคัญที่จะช่วยขจัดความยากจนอย่างตรงจุด คือ นโยบายและการสนับสนุนทรัพยากรที่มาจากส่วนกลาง ดำเนินงานโดยท้องถิ่น ทุกหน่วยงานต้องมีเป้าหมายเดียวกัน ทำงานอย่างบูรณาการ เชื่อมโยงมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างพลังร่วมก่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน และทุกมาตรการต้องยึดหลักสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การพัฒนา อนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้อยู่กับชุมชน อาทิเช่น สืบทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่สนใจ และอยากให้จุดทอผ้าไหมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งทางด้านกายกรรม การทอและการเสว สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวแวะซื้อสินค้าและเป็นจุดแสดงโชว์สินค้าผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

2.2 การพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าของผลผลิต โดยเฉพาะการสร้างช่องทางการขายสินค้า การตลาด เพื่อการแสวงหากลุ่มผู้บริโภคใหม่ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีความสามารถในการซื้อและมีความสนใจผลิตภัณฑ์ และการเน้นความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ โดยแต่เดิมกลุ่มเน้นด้านการทอผ้าขึ้นขายเพียงอย่างเดียว ดังนั้นควรเพิ่มความหลากหลายของสินค้าให้มากขึ้น รวมทั้งการนำมาแปรรูปตัดเย็บเป็น เสื้อสูท เสื้อสตรี และการพัฒนาลายทอผ้าใหม่ ๆ

2.3 การส่งเสริมและสนับสนุน 1 ชุมชน 1 วิสาหกิจชุมชน โดยภาคเอกชนข้อตกลงร่วมซื้อร่วมขายผลผลิตชุมชนอย่างเป็นระบบ พัฒนาสินค้ากลุ่มอาชีพสู่ตลาดสากล ส่งเสริมและพัฒนาตลาดชุมชนสู่การจัดการตนเอง

2.4 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP ในการเพิ่มช่องทางการตลาดและสินค้าจากชุมชน เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ โดยมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ OTOP MOBILE ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สัมมาชีพชุมชน และกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และมีกำหนดจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ในสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อส่งเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2.5 โครงการเสริมสร้างพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาและคนรุ่นใหม่ ร่วมคิด ร่วมทำ โดยการลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเน้นการศึกษา วิเคราะห์ นำวิทยาการกระบวนการทำงานสมัยใหม่ ไปยกระดับขีดความสามารถกลุ่มองค์กรชุมชนที่รวมตัวกันสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการ และพัฒนาองค์ความรู้ทางธุรกิจเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชน หรือกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ เตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาด และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ตลอดจนการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่มให้นักศึกษาสามารถต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เมื่อออกสู่ตลาดแรงงาน

2.6 ผลักดันให้ผ้าทอจังหวัดศรีสะเกษได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพของผ้าทอพื้นเมือง จากกระทรวงอุตสาหกรรม

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อาทิเช่น วัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ และการส่งเสริมนวัตกรรมชุมชน

3.2 ควรศึกษากระบวนการดำเนินงาน อาทิเช่น การสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วม ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน การถอดบทเรียน และการสรุปบทเรียนชุมชนเพื่อประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

3.3 ควรพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน คือ ผู้ที่มีภาวะผู้นำและได้รับการยอมรับจากชุมชน มีบทบาทในการประสาน การเปลี่ยนแปลงความร่วมมือร่วมใจ การแบ่งปันความรู้ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์และเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการชุมชน และ 2. กลุ่มและเครือข่ายในชุมชน ดำเนินการจัดเวทีกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันก่อให้เกิดความผูกพันกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด